سەرۆك احمد حسن بكر لەگەڵ ئەنجومەنی وەزیرانا كۆبۆتەوە

رۆژی چوار شەممەی رابوردوو سەرەك كۆمار كاك أحمد حسن بكر ماوەی دوو سەعاتو نیو لەگـەڵ وەزیرەكاندا كۆبۆوە ، وە لە كۆبونەوەكـەدا باسی كاروباری وەزارەتەكان كراوە .

ئا.د.ع

رۆژنامەیەكی هەفتانەی گشتییە

لە دار الجماهیر دەرئەچێو
لە دار الحریە چاپ ئەكرێ

هاوكاری

التضامن

سەرۆك احمد حسن بەكر بروسكەیەكی سوپاسنامەی لە سەرۆكی چیكۆسلۆڤاكیاوە پێ گەیشـتووە

سەرەك كۆمار كاك احمدحسن بەكر ئەم بروسكە سوپاسنامەیەی لە لودفیك سفۆبۆدای سەر كۆماری سوشیالیستی چیكۆسلۆڤاكیاوە پێ گەیشتووە :
بەرێز احمد حسن بەكر سەرۆك كۆماری عیراق بەغدا :
زۆر سوپاسی ئەو بروسكە پیرۆزباییەتان ئەكەم كـە بەبۆنەی سەرلەنوێ هەڵبژاردنەوەمانا بۆتان ناردبوین :
لودفیك سفۆبودا
سەرۆكی كۆماری سوشیالیستی چیكۆسلۆڤاكیا

ژمارە (١٦٢) ١٣ـ٤ـ١٩٧٣ نرخی (٢٠) فلسە تەلەفون ٢٠٣٦٠

خۆ پێشاندانێكی گەورە لە بەغدا دژی دەست درێژی یەكەی ئیسرائیل

خەباتی شۆڕشگێڕی چەكدارانە تۆڵەی شەهیدانی فەلەستین ئەكاتەوە

شۆڕشگێڕان لە چوار لاوە ئابلۆقەی پایتەختی كەمبۆدیایان داوە

فنوم پن : ١١ـ٤ : بەپێی هەواڵی ئاژانسەكان ڕژێمی بەكرێ گیراوی لون نول لە پەلەقاژەی مـەرگایەو شورشگێڕان هەر چوار دەوری فنوم پنی پایتەختیان تەنیوەو هەموو ڕێگایەكیان لێ گرتوە . هەروەها هەموو جورە خواردەمەنیو تفەنگو ئازوقەو سوتەمەنیەك لەشارا كەمبۆتەوەو نرخی شتەی مەكیش گران بوە... لەلایەكی تریشەوە دەزگا دبلوماسیەكانی بێگانە دەستیان كردووە بە بەجێ هێشتنی شار لەترسی هێرشی شورشگێڕان .

وەتاكو ئیستا دەزگای دبلوماسی ئیسرائیل و بەریتانیو ژاپون بەفروكەی تایبەتی چون بۆ بانكوك و فنوم پنیان بەجێ هێشتوە . وەنزیكەی ٤٨ كەسی ئوسترالیایی كـە لەدەزگای دیبلوماسی ولاتەكەیان لەفنوم پن بون چون بۆ كابیرا . لەلایەكی تریشەوە زوربەی گەڕەكەكانی فنوم پن بەتاریكی و بێئاو ماونەتەوەو لەبەر بێ بەنزینی زوربەی ئوتوموبیلـە بارهەڵگرەكانی شار لەئیش كردن كەوتون ، وە ئەمەریكاش بڕیاری داوە بە فروكە تفاق و ئازوقە بۆ فنوم پن بنێرێ بەتایبەتی دوای ئەوەی كـە هەموو تەقەڵاكەی ڕژێمی لون نول لەڕێگای زەوی و دەریارە مایە پوچ دەرچووو هیچ جورە [illegible] . وە لە سایگون ئەلێكسەندەر هێگ جێگری سوپاسالارو نوێنەری تایبەتی نیكسون لەگەڵ كاربەدەستانی بالیوزخانەی ئەمەریكا لەسایگون دەربارەی باری شێواوی ناوچەكە گفتوگۆی كردوە ، وە بڕیاریش وایە كە هێگ سەر لە فنوم پن بداتەوەو لەدوایدا راپۆرتێك دەربارەی باری ناوچەكە پێشكەش بە نیكسون بكات .

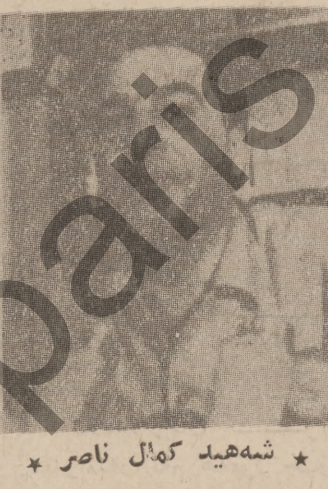

★ شەهید كمال ناصر ★ ★ شەهید ابو یوسف ★ ★ شەهید كمال عدوان ★

● وێنەی بارەگای بەرەی گەلی رزگاری هێنەری فەلەستین دوای ئەوەی سەهیونی و نوكەرانی ئیمپریالیزم هێرشە دڕندانەكەیان كردە سەری ●

كورتە هەواڵ

● دكتور كورت ڤالدهایم سكرتێری گشتی نەتەوە یەكگرتووەكان كە ئیستا بە سەردان لە جونەیڤە وتویە ، دوای دەست درێژیەكەی ئەم دواییەی ئیسرائیل باری ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەیەكجاری شێواوە .

● مۆسكو : تاس : بڕیار وایە كە ئەلیكسی كۆسیگن سەرەك وەزیرانی یەكێتی سۆڤیەت بەسەردان بچێ بۆ یۆگوسلاڤیا .

● جونەیڤ : ١١ـ٤ : ئا.د.ف : یەكێك بەناوی پۆلیسی سویسراوە بڵاوی كردەوە نارنجۆكێك لەبارەگای كومپانیای ڕێگای ئاسمانی سەهیونی - ئەلعال - لە جونەیڤ تەقیوەتەوە زیانێكی گەورەی لەخانو بەرەكەداوە .

●

یەمەنی دیموكرات و ژاپۆن پەیوەندی دیپلۆماسی لە نێوانیانا دائەمەزرێنن

عەدەن : ١١ـ٤ ئا.د.ع : [illegible] یەمەن و ژاپون بڕیاریاندا كـە پەیوەندی دیپلوماسی بەپلەی بالیۆز لەنیوانیاندا دابمەزرێنن . وەكو زانراویشە كوماری دیموكراتی یەمەن ئەندامە لە دەزگای ولاتانی عەرەب و پەیوەندی دیپلوماسی لەگەڵ ٢٠ ولاتی عەرەب و بێگانەدا هەیە . لەلایەكی تریشەوە بڕیاروایە كە لە ١٥ی ئەم مانگەدا بالیوزانی یەمەنی دیموكرات لە عەدەن كۆ ببنەوە .

پێك هێنانی وەزارەتێكی تازە لە توركیا

ئەنقەرە : ١١ـ٤ ئا.د.ع : دیموكراتی و ئەندامانی بڕیاروایە كە لەم رۆژانەدا ئەنجومەنی سەناو نوینەران و فخری كوروتورك سەرۆكی پارتی عەدالەت و نوێی توركیا وەزارەتێكی تازە پارتی گەلی جمهوری و جەنەڕال پێك بهێنێت ، وە بۆ ئەم ناهد ئوزكری سكرتێری گشتی مەبەستە چاوی بە سەركردەی ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی پارتە سیاسیەكان و ئەندامانی گفتوگۆی كردوە . ئەوەی پەرلەمان كەوتوە ، هەروەها شایانی باسە پەرلەمانی توركیا لەگەڵ تورهان فیضی سەرۆكی دوای ١٥ رۆژ ئەم لاو ئەولاو پارتی بڕوای نیشتمان و فەروح تەقەلایەكی بێ شومار توانی یوزبیلی سەرۆكی پارتی سەرۆكی تازە هەڵبژێرێت .

وەزیری بەرگری بەریتانیا گەشتێك بە خلیجا ئەكات

ریاض : ئا.د.ف : هەفتەی رابوردوو لورد كارنگتۆن وەزیری بەرگری بەریتانیا بەسەردان چوو بۆ سعودیە . وە یەكێك بەناوی حكومەتی بەریتانیاوە وتبوی كە كارنگتۆن لە سەردانەكەیا لەگەڵ كاربەدەستانی سعودیە لەمەیانی سیاسی و عەسكەریدا وتوویژی كردووە . لەمەیانی سیاسیدا باسی مەسەلەكانی نێوان هەردوو ولاتیان كردوەو لەمەیانی عەسكەریدا باسی ئەو یارمەتیە عەسكەرییەیان كردووەكە بەریتانیا ئەیدات بەسعودی لەگەڵ مەشق كردن بە لەشكری سعودی . وە كارنگتون وتویە ، دوای ریاض سەر لە شیخ نشینی عومان ئەدات و لەگەڵ قابوسا دەربارەی زیادكردنی پسپۆرە عەسكەرییەكانی بەریتانیا لەمیرنشینەكەدا گفتوگۆ ئەكات .

بەرەی رزگاری هێنەری بلوجستان سەرەخۆشی لە حزبی دیموكراتی كوردستان ئەكات

بەرەی رزگاری خوازی بلوجستان بروسكەیەكی بۆ حزبی دیموكراتی كوردستانی ئیران ناردووە تیایا تووڕەیی و بێزاری خۆی دەربڕیوە دژی تاوانەكەی ئەم دواییەی ڕژێمی شای ئیران كە تێكۆشەر قادری ویردی ئەندامی كۆمیتەی ناوەندی حزبی دیموكراتی كوردستانی ئیرانی شەهید كردووە .

بەرە لە بروسكەكەیا وتویە ئیمە لەكاتیكا كـە بەتوندی نارەزای خۆمان دژی تاوانەكانی ڕژێمی شای بەكرێ گیراو دەرئەبڕین داوا لەگەلان و هێزە پێشكەوتنخوازەكانی دنیا ئەكەین كـە دەنگی نارەزایی دەربڕین بەرزتر بكەنەوە دژی ئەو تاوانانەی شا دژی گەلانی ئیران و گەلی بلوجستان دەستی داوەتێ . هەروەها وتویە ڕژێمی ئیران دەستی كردووە بە كوشتن و برین و دەربەدەركردنی گەلی بلوجستان .. بەڵام ڕژێمی شا بەهەڵەچووە چونكە گەلان بەچۆكا نایەن .

بەرە لە كۆتاییدا بەڵێنی نوێ كردۆتەوە كە لەسەر هەمان ڕێگا بڕوات كە قادر وێردی شەهید گرتبویەبەر .

ئا.د.ع

سەهیونی و ئەمەریكا و كۆنەپەرستان هێرشێكی سێ قۆڵی ئەبەنە سەر پێشمەرگەكانی فەلەستین لە لوبنان

بێروت: ١٠ـ٤ ئاژانسەكان: دیسانەوە سەهیونیەكان بە هەنگیری دەزگا جاسوسیەكانی ئەمەریكاو بەكرێ گیراوەكان تاوانێكی نامەردانەی تریان دژی پێشمەرگەكانی فەلەستین كردو سێ سەركردەی نەبەردی دەیان هاوولاتی فەلەستینیان شەهید كرد . سێ سەركردەكەش ئەمانەن كاك محمد یوسف النجار (أبو یوسف) ئەندامی لیژنەی تەنفیزی ڕێكخراوی رزگاری هێنەری فەلەستین و سەرۆكی لیژنەی سیاسی [د]ەربارەی فەلەستینیەكان لە لوبنان و كاك كمال ناصر ئەندامی لیژنەو سەرۆكی ئەنجومەنی ناوەندی راگەیاندن و سەر نووسەری رۆژنامەی « فلسطین الثوره » و كاك [ك]مال عدوان ئەندامی كۆمیتەی ناوەندی بزوتنەوەی فەتح ، هەروەها لەم دەست درێژییەدا [ق]ێزانەكەی ابو یوسف و بەدەیان فەلەستینی لەخێوەتەكانی صبرای بێروت و صیدا شەهید بوون .

وەبەپێی هەواڵی ئاژانسەكەش كارەساتەكە بەم شێوەیە [ر]وی داوە :-

پەلێكی سەهیونیەكان بە [ه]ەشتی و بەلەمی تایبەتی هاتونەتە رۆخی خواروی بێروت و لەوێوە بەیارمەتی چەند بەكرێ گیراوێك بە ئوتوموبیلی [گە]لی بەسەر ماڵ و بارەگاكانی سەركردەو پێشمەرگەكانی فەلەستینیاناداوە . وەواش زانراوە كەسێ كەس كـە [...]دانیان خاوەن جنسیەی ئەڵەمانی و ئەوی تریان جنسیەی بەریتانیای [...]ە ئەم ئوتوموبێلانەیان بـۆ سەهیونیەكان بەكرێ گرتوە . [...] سەهیونیەكان لە دوو سێ قۆڵەوە پەلاماریان داوە تاقمێكیان پەلاماری خێوەتەكانی « صبرا » یان داوەو دەستەیەكی تریان لەگەڕەكی «أبو شاكر» بارەگای بەرەی گەلی دیموكراتیان ویران كردوە .. وە دوژمن لەلایەكی ترەوە دوو پەلی تری لەشاری « صیدا » دابەزاندوەو لەوێ خانوو بارەگاكانی بەرەی گەلی دیموكراتیان كاول كردوەو بوماوەی ٤٥ دەقیقە لەگەڵ پێشمەرگەكانی فەلەستینا بەیەكا هەڵپژاون .

كەچی سەیر ئەوەیە حكومەتی لوبنان وەكو نەبێ دیبێ و نەباران بەیاننامەیەكی لەرادیۆوە بڵاوكردۆتەوە تیایا داوای كردوە لەمڕووەوە بەهۆی نزیكترین پاسگای پولیسەوە ئاگادار بكرێت .. صائب سەلامیش ئیستیقالەی پێشكەشی كردوە !

وە لە بەغدا سەرەك كۆمار [ك]اك احمد حسن بكر نوێنەرێكی [نا]ردوە بۆ بارەگای ڕێكخراوی [رز]گاری خوازی فەلەستین و [لە]گەڵ ابو نضال و چەند [ئە]ندامێكی لیژنەی سیاسی [ش]ۆڕشی فەلەستین كۆبۆتەوەو [بە]ناوی سەركۆمارو ئەنجومەنی [س]ەركردایەتی شۆڕشەوە [س]ەرەخۆشی شەهیدبونی ابو [یو]سف و كمال عدوان و كمال [نا]صری لێ كردوون .

[ڤ]ینزر گەیشتە ڤیەننا

رۆژی ١١ـ٤ ئوتو ڤینزر [و]ەزیری دەرەوەی ئەڵەمانیای [دی]موكرات بەسەردان چوو بۆ [ن]مسا . بڕیاریش وایە رۆژی [١]٢ـ٤ لەڤیەننا وتارێك [دە]ربارەی ئاسایشی ئەوروپ و [س]یاسەتی دەرەوەی ئەڵەمانیای [دی]موكرات بخوێنێتەوە .

خۆپێشاندانێكی گەورە لە بەغدا دژی دەست درێژی یەكەی ئیسرائیل

رۆژی پێنج شەممەی رابوردوو - دوێنێ - خۆپێشاندانێكی فراوان لەبەغدا سازكرا بۆ نارەزایی دەربڕین دژی دەست درێژییەكەی ئەم دواییەی سەهیونیەكان و شەهیدبونی سەركردەكانی شۆڕشی فەلەستین تێكۆشەران كمال ناصرو كمال عدوان و ابو یوسف و باسل الكبیسی . وە خۆپێشاندانەكە لەسەعات ١٠ی سەر لە بەیانیەوە دەستی پێ كردو خۆپێشاندەران لە مەیدانەوە بەشەقامی رەشید بەرەو مەیدانی - النصر - رۆیشتن و لەوێ میهرەجانێكی وتار خوێندنەوە ڕێكخراوو نوێنەری پارتی بەعسی سوشیالیستی عەرەب و پارتی كومونیست و پارتی دیموكراتی كوردستان و ڕێكخراوە میللیەكان و پێشمەرگەكانی فەلەستین سەرو وتاریان خوێندەوە .

دوژمن ناسین و جەنگی میللی ڕێگای سەركەوتنی گەلی فەلەستینە

جارێكی تر سەهیونی یەكان بەو هێرشە دڕندانە ناڕەوایەی بردیانە سەر خاكی لوبنان و ڕێكخراوو سەركردەی پێشمەرگەكانی فەلەستین ئەو راستی یەیان ئاشكرا تر كرد كە سەهیونی یەكان بەتەواوەتی جێگای نازی و فشستەكانی ئەڵەمانیاو ئیتالیایان گرتۆتەوەو لەسەر هەمان ڕێ و شوێن ئەڕۆن بەڕێوەو بەهەمان تاكتیك پەلاماری بزوتنەوەی ئازادیخوازانەی گەلی فەلەستین ئەدەن . لەگەڵ ئەوەشدا نابێ لەوە بەولاوە لە سەهیونی یەكان و هاوكارەكانیان چاوەڕوان بكرێت ، بەتایبەتی لەم چەرخەدا كە جەنگی نێوان ئیمپریالیزم و كۆنەپەرستان لەلایەك و گەلانی ئازادیخواز لەلایەكی ترەوە بۆتە جەنگی مان و نەمان .

بەڵام ئەوەی كە بەلای زۆر كەسەوە چاوەڕوان نەئەكرا ئەوە بوو كە هێزە دەست درێژكەرەكانی ئیسرائیل بەوپەڕی سەربەستی و بێ باكییەوە بتوانن لە خاكی لوبناندا هێرش بەرنە سەر بنكەو ماڵی پێشمەرگەو سەركردەكانی گەلی فەلەستین و وەكو بەرزەكی بانانیش بگەڕێنەوە بنكەكانی خۆیان .

هەرچۆنێك بێت ئەم هێرشەی سەر لوبنان چەند راستی یەكی خستەروو كە نە بە ئیمپریالیزم و زایونیزم و نە بە كۆنەپەرستانی عەرەب و هێزەبەدەگەكانی ئیمپریالیزم پینە ئەكرێت ، ئەمانەی خوارەوە :-

یەكەم : ئیمپریالیزم و زایونیزم ئەگەر وێنەی سەك دیوی ڕژێمێكی دوژمن بەگەلان نەبن ، وێنەی دوو دیوی ئەو ڕژێمەن و لەیەك جیا ناكرێنەوە .

دووەم : كۆنەپەرستانی عەرەب بەدەیان شیرازەی قایمی سیاسی و ئابوری و فازانجی ناوكویی بە ئیمپریالیزم و زایونیزمە هاوكارەكانیانەوە بەستراون .

سێیەم : كۆنەپەرستانی عەرەب و ڕژێمەكانیان نەك هەر خۆیان و گەلانی عەرەب و بزوتنەوە ئازادیخوازەكانیان لێ نا پارێزرێت بەڵكو بەدڵ و بەگیان بەردەستی ئیمپریالیزم و پیلانەكانیان ئەكەن و راستەوخۆ یان نا راستەوخۆ لەگەڵ ئیمپریالیزم و زایونیزمدا دژی گەلانی عەرەب و هەموو بزوتنەوە رزگاریهێنەرەكانی رۆژهەڵاتی نزیك و ناوەڕاست دەستیان تێكەڵ كردووە .

بۆیە هەر نەخشەیەك دژی ئیمپریالیزم و زایونیزم پایەی پشت بەستنی بەرژیمە كۆنەپەرست و بورجوازیەكانی عەرەبی تیا بێت ، نەخشەیەكی مایەپوچ و بێ سەرو شوێن ئەبێت . چونكە ئەم ڕژێمانەو سەركردەكانیان رابوردوو ئیستا و لە دوا رۆژیشدا هەوێنی مانەوەی ئیمپریالیزم و زایونیزمن لەولاتانی عەرەبداو مایەی كوێرەوەری و سەرگەردانی رەنجبەران و زوربەی زۆری گەلانی عەرەبن .

لەبەر ئەوەو بەپێی تاقی كردنەوەی گەلانی سەركەوتوو تاقە ڕێبازی سەركەوتن بە سەر ئیمپریالیزم و زایونیزمدا ، هەر ڕێبازی پشت بەگەل بەستن و جەنگی میللی درێژخایەنە ، جەنگێك سەرچاوەكەی جەماوەری گەل و چەكی مەیانی بیروڕایەكی عیلمی راستەقینە بێت . وە هەر لەم ڕێگایەوە گەلانی عەرەب ئەتوانن ئیمپریالیزم و زایونیزم راوەدوو بنێن و ولاتی خۆیان لە دەسەڵات و نفوزی ئەم دوژمنانە خاوێن بكەنەوەو سەربەستی و بەختیاری و هەقە رەواكانی خۆیان بهێننەدی .

ئیتر نە دەستلەكار كێشانەوەی صائب سەلام و نە فرمێسكی درۆی كۆنەكاربەدەستانی تری لوبنان و نە فرمێسكی درۆی كۆنەپەرستانی عەرەب ئەم راستییە زانستیانەیان پێ ئەشاررێتەوەو نە هیچ ئومێدو ئاواتێكیش بەڕژێمە كۆنەپەرستەكانی عەرەب هەنگاوێك مەسەلەی رزگاربوونی عەرەب بەرەوپێش ئەبات .

كۆبونەوەی نوێنەری ولاتانی ئەندام لە ڕێكخراوی ئوپیكدا

رۆژی پێنج شەممە -دوێنێ- نوێنەری ولاتانی ئەندام لە ڕێكخراوی ئوپیكدا لەبێروت كۆبونەتەوە بۆ لێكولینەوەی مەسەلەی دەست خستنەوەی ئەو زیانەی كە ئەنجامی شكانی دولاری ئەمەریكاوە لێیان كەوتوە . لەلایەكی تریشەوە رۆژی ١٠ـ٤ وەزیری نەوتی لیبیا گەیشتوتە بێروت بۆ بەشدار بون لەهەمان كۆبونەوە وەكو زانراویشە نوێنەرانی كومپانیاكانی نەوتی بێگانە كە لە ولاتانی ئەندام لەئوپیكا ئیش ئەكەن ، لەم كۆبونەوەیەدا بەشدار ئەبن .

ئاژانسەكان

Institut kurde de paris

دەوری گەلی کورد لەشۆڕشی ساڵی ١٩٢٠دا

-٣-

بەدرخان سندی

لەژمارەی پێشوودا باسی ئەوشەڕانەمان کرد کە لەنێـوان هێزە چەکدارەکانی کـوردو هێزی داگیرکەرانا رویدا کە بە سەرۆکایەتی لچمن ئەیانویست بامەڕنی داگیربکەن ٠

دوا بەدوای ئەمـە هێزێکی ئینگلیز روی کردە - بەرواری - بۆ ئەوەی شۆرشی ناوچەکـەبکوژێنێتەوە ٠ کاتی شۆڕش- گێڕان بەمەیان زانی لەدەربەندی- مزورکە - بوسەیەکیـان بۆ داگیرکەران داناو کە هێزەکەی ئینگلیز لـە ٨ی ئابی ١٩١٩دا گەیشتە دەربەندەکـە شۆڕش-گێڕان لە هەموو لایەکـەوە دەستڕێژیان لێکردو پەلاماریان‌دا ، وە دوای شـەڕێکی دوو رۆژی کە شۆڕشگێڕان هەموجورە چەکێکیان تیا بەکارهێنـا (تاوەکـو خەنجەریش) ولەرادەبـەدەر ئازایـەتیو جوامێریان تیا نواند ، هێزەکەی ئینگیزیش ٧٠٠ کەسی لێ کوژراو ٨٠٠ کەسی لێ برینـدار بووپاشەو پاشیش کشـایەوە وە شۆڕشگێڕان چەکو تفاقێـکی زوریان لێ گرت لەمانە ٢ تۆپی گەورەو ٤ تۆپی جەبەلی وەلـەم‌شەڕەدا لەئینگلیزەکان مقـدم شـبردو نقیب لویسو ملازم‌رۆس کوژران ٠

ئینگلیزەکـان دوای ئـەوەی گوندی بامەڕنی‌یان داگیرکـرد دەستیان دایـە پیاو خراپیو کاری ناڕەوا شیخ بهاءنقشبندو چەند شۆڕشگێڕێکیان گرت ٠ ئەم کارە نامەردانەیان بوە هۆی ئەوەی کە ئاگری شۆڕش لـەچەند ناوچەیەکی تردا هەڵگیرسی ئەوەبو جمیل اغای‌عیـدی اغاوصالحی برای هەموو جـورە پەیوەندی‌یەکیان لەگەڵ داگیرکەرانـدا بڕیو پەیوەندی‌یان لەگەڵ خێڵی گوللیدا کرد بـۆئەوەی بڕیاری شورش‌کـردن بدەنو هێرش بەرنە سـەرهێزەکانی ئینگلیز لە سوارەتوکا ٠٠٠ شەو سەرۆکی ئەم خێڵە کوبونەوەو بەرەبەیانی پەلاماری سەربازگەکەی ئینگلیزیان‌دا لەسوارەتوکاو شەڕ تاوەکو ئیوارە دەوامی کردو ٣٠ کەس لـەشۆڕشگێڕان شەهیدبوو لـە ئینگلیزەکان دە ئەوەندە کوژراوەکاتێ تارێکی شەو هـات بەسەرا شۆڕشگێڕان گەڕابەوەبو ناحیـەی گوللیو خۆیان کۆکردەوەو سپەینی کـە ٢٣ی‌مانگی ئاب بو فروکەکـانی ئینگلیز دڕندانە دەستیان کرد بەبۆردومان کردنی ناوچەکـەو چەند خانوو بەرەیەکیان کاول کردلەمانە دیوەخانەکەی شۆڕشگێڕ طاهر اغای همزانی بوو ٠

ئینگلیزەکـان هێزێکی تریان نارد بۆ ئەوەی فریای ئـەو هێزەیان بکەوێ کە لەشـەڕی‌سوارەتوکادا شکابوو ٠ وە ئەو هێزە تازەیـەیان روی کـردە‌ناوچەی گوللی بۆ ئەوەی بەگژ شۆڕشگێڕاندا بچی ٠

وە ئەم هێزە کـە بەسەرۆکایەتی نقیب « ووکر » بو لە ناوچەی گوللی لەگەڵ شۆڕش- گێڕاندا بەیەکا هەڵپڕاو شەڕ لەگوندی بهنونـەوە درێژەی کێشا تاوەکو قەڵای شعبانیە ، وە گەورەترین شەڕ لـە دۆڵی (مەلا عەرەب)و شـعبانیەدا رویدا ئینگلیزەکـان بەپیسـی‌شکانو بەسـەدان کـوژراو بریندارریان لـەپاش بەجێماو چەکو تفاقێکی زۆریشـیان لێ گیرا ٠٠٠ شـۆڕشگێڕانیش ئەو هێزەی ئینگلیزیان تاوەکو گوندی «گـرك سندی» ڕەتاندئەم گوندەش لەشاری زاخۆوە نزیکە ، هەروەها شۆڕشگێڕان لـەم شەڕەدا فرۆکەیـەکی ئینگلیزیان خستەخوارەوە ٠

ماویەتی

ئەمیلکار کابرال شەهیدی تری ئەفەریقا ..

لێکۆڵینەوەیەك دەربارەی :

ستراتیژیەتی شۆڕشگێڕی گەلانی ئەفەریقا

کورت کەرەوەی و وەرگێڕی
عبدالوهاب تاڵەبانی

***

● لەئێـوارەی رۆژی ٢٠ مانگی کانونی دووەمی سـاڵی ١٩٧٣دا پێشـەوایەکی مەزنی ئەفەریقیا بەدەست بەکـرێ- گیـراوەکانی ئیمپریالیزمی پورتوگال کوژرا ٠٠ هەر بـۆ ئەو مەبەستەی کە لومومبـاو پێشەوا ئازادیخوازەکانی کـەی ئەفەریقا لە پێناویا کوژران ٠٠ ئەم پێشەوایە (ئەمیلـکار کابرال) سـەرۆکی پارتی رزگاری‌خوازی گینیابیسـاوو لوتکەی سەوزی ئەفەریقا بو ٠

ئەم تاوانەی داگیرکـەران وەنەبێ یەکەم ئەڵقەی زنجیرەی جموجوڵی ناڕەوایـان بێ دژی بزوتنەوەی ئازادیخوازانـەی گەلانی ئەفەریقا ، بەڵکو تـا ئێستا چەندەها جاری تر بـەم چەشنە جوڵاونەتەوە و بـە مەبەستی کزکردنو لاوازکردنی بزوتنەوەی رزگاری خوازانـەی گەلانی راپەریوی ئەفەریقیاو بەردەوام بونی دەسـەڵاتی نابوتیانو سوربونیان لەسـەر سیاسەتی تاڵانکردنو روتاندنـەوەی ئەو میللەتانە ٠٠ خۆیان بەرامبەر ئەو راستیە گێـلـ کردوە کە مردنی پێشەوایەك یان چەند کەسێك کار ناکاتـە سەر شۆڕشو رێبازی شۆڕ- شگێڕان ، بەڵکو ئـەو کارە- ساتانە زیاتر هانی ئەو میللەتانە ئەدەن کـە باشتر دەسـت بوەشێننو وڵاتەکەیان لـە بن دەستی داگیرکەرانو بەکـرێ گیراوەکانیان رزگارکەن ٠

ستراتیژیەتی شۆڕش :

شۆڕشگێڕانی ئەنگۆلاو گینیا (بیساو) و مۆزەمبیق لـە سەرەتاوە ستراتیژیەتی جەنگی (لەقوڵاییەوە بزوتنـەوە - التحرك من العمق) یـان هەڵبژارد ، وە بە پێی ئـەم ستراتیژیەتە شۆڕشگێڕان لـە ناوچەیەکی سـەر سنوردا هەڵئەگیرسێنەوەو لەویـوە بەرەو ناوچەکانی ناوەوە پەلـ ئەکوتنو تەشەنە ئەکەن ، بەم چەشـنە خۆیان لـە گەلێ گیروگرفتو جوڵانەوەی دژوا- رانـە ئەپارێزنو هێزێـکی ئازاردکـراوی پارێـزراو وبەهێزیان بەدەستەوە ئەبێو لەوێوە چەکو جبەخانەو ئازوقە بۆ هێزەکانی پێشەوە ئەنێرر- درێ ٠

شۆڕشگێڕانی ئەفەریقا گەلێ سودیان لەم ستراتیژیەتە بینیو توانیان خـــۆیان لەبەردەم دڕندەترین هێـرشی هێزەکانی حکومەتی پورتوگالدا راگـرنو گەرمە بە جوڵانەوەکانیان بدەن، وەلەسەر سنوری گینیـاو تەنزانیاو زامبیاو کۆنگـۆ و برازافیلو لەناوچە داگیـرکراوەکاندا چەندەها بنکەی بزوتنەوەیان دامەزراندو ئـەم بنکانەشیان کردە دو بەشەوە :

جۆری یەکەم ئەوانەی هێڵەکانی دواوە کە بەراستی عەمبارێ چەکو جبەخانەو لەهەمـانکاتدا نەخۆشخانەشیان تیایەو جێگەی مەشق‌کردنو راهێنانی شۆڕشگێڕانو جێگەی دالدەو خۆپاراستنی منداڵانو ئافرەتانو پەككەوتوەکانیشن ٠

جۆری دووەمیان : ئـەوەی بنکانەن کە لەمەیدانی شەڕانو بەپێی باروزروف ئەگۆڕرێنو ئەگوێزرێنەوە بۆ شوێنی ئـ

دەسکەوتەکانی شۆڕش :

ئەوەی شایانی باس بـێ شۆڕشی ئەنگۆلا لە سـاڵی ١٩٦١دا دەستی پێ‌کـردو لـە ساڵی ١٩٦٤یشدا شۆڕش لـە گینیا (بیساو)و مۆزەمبیـق دەستی پێ‌کرد ٠٠ ئینجـا لەماوەی ئەم ١٣ سـاڵەی رابوردوی شۆڕشدا ئەم سـێ بزوتنەوەیە توانیان کارێـکی باش بکەنە سەر هەڵسوڕانی روداوەکانی ئەفەریقاو ئەم سێ ئەنجامە گرنگەشی هەبو :

یەکەم : شۆڕشـگێڕان توانیان چەند بەشێـکی فراوانی ناوچە داگیرکراوەکان رزگارکەن ، بۆ نمونـــە شۆڕشگێڕانی گینیا (بیساو) توانیویانە لەسێ بـەش دوو بەشی خاکەکەیان رزگاربکەن ، هەروەهاش دەربارەی ئەنگۆلا ، لە مۆزەبیقیش شۆڕشـگێڕان رزگاری ناوچەکانی سـەروی روباری (زەمبیزی)و چواریەکی خاکی داگیرکراویان ئـازاد کردوە ، وە شـۆڕشگێڕان لەم ناوچە ئازادکراوانەدا دامو دەزگای خۆیانیان دامەزراندوەو کاروباری ناوچەکان زۆر بـە باشی و رێكو پێـکی رائەپەڕێنن

دووەم : تێك شـکاندنی ئەو دیوارەی کە پورتوگـال لەنێوان شۆڕشگێڕانو جیهانی دەرەوەدا کەڵەکەی کردبو بـۆ ئەوەی دەنگوباس نەچێتـە دەرەوەو خەڵکی هیچ شتێك دەربارەی ئەم بزوتنەوانـە نەزانن ، شۆڕشگێڕان توانیان بە باشی دەنگی خۆیان بگەیەننە رۆژنامە پێشکەوتن خوازەکانی رۆژئاواو چەندەها لیژنـەی پشتگیری کردن لە لەنـدەنو پاریسو ئستۆکهۆلم دامەزراو ئەوەبو یەکەم کۆنگرەی سیاسی بۆ سەرخستنی گەلانی ژێـر دەستی پورتوگال لە ئەوروپـا بەسترا و نوێنەرانی هـەر سێ بزوتنەوە شۆڕشگێڕەکەی تیـا بەشداربوو ٠ کە ئەمانە بون : بەرەی رزگاری‌خوازی مۆزامبیق بزوتنەوەی میللی رزگـاری خوازی ئەنگۆلا ، پارتـــی رزگاری‌خوازی گینیا بیسـاو لوتکەی سەوزی ئەفەریقیا ٠

سێهەم : شۆڕشـگێڕان توانیان گەلێ زیان بگەیەننـە هێزەکانی پورتوگالو ئەوەبـو سەرەك وەزیران (مارشیـلۆ کاتیانۆ) ناچار بـو کـە پێشنیازی دان‌نان بە حوکمی زاتی ناوچەکانی ژێر دەسـتی پورتوگال بخاتە بـەردەم ئەنجومەنی نیشتمانی وڵاتەکەی ئەم هەنگاوەش وەنەبـێ لە پیاوچاکی کاتیانۆوە بوبێت ، نەء ، بەڵکو ئەنجامێـکی چاوەڕوانکراو بو چونکە رۆژ لەدوای رۆژ باری سیاسـیو ئابوریو سوپایی پورتوگـال شلۆق ترو ئاڵۆزتر ئەبو ٠٠

پورتوگالێك نەتوانێ بـە (٢٥٠) هەزار سـەربازەوەو هەزاران بەکرێ‌گیراوو هەمـوو تانكو تۆپو فرۆکەیەکیـەوە بەسەر شۆڕشگێڕانـدا سەرکەوێ ٠٠ ئەبێ چاوەڕوانی چی بێ ؟

نابێ ئەوەشمان لەبیر بچـێ کە پورتوگال بۆ ئەوەی هەموو تواناکانی بخاتە کـارەوە دژی بزوتنەوەی شـۆڕشگێڕان، هەموو ئیحتیاتەکانی بانگ‌کردو تـا زەلامی چلو پێنج ساڵـەش کرایە سەربازو ماوەی خزمەت کردنیش لە سـوپادا درێژکرایەوەو ٥٨٪ی بودجەی وڵاتیش بۆ کاروبارو پێویستی جەنگ تەرخان کـرا ٠٠ بەرامبەر ئەم هەموو خـۆئامادە کردنو ئەم هەمو هێزەش رۆر نەبو دەیان سەربازی پورتوگالی بەدەسـت شـۆڕشگێڕان لەناونەچنو زیانی گـەورەیان لـێ نەکەوێ ٠

بێ گومان ئەوەش کە زۆر هانی پورتوگالی ئەدا لەسەر ئـەم سیاسـەتە گەندەڵـەی بڕوا

هەڵوێستی پشتگیری کەرانـەی دەوڵەتانی ئیمپریالیزم بو کە لە هەموو هەڵێکـــدا لایـەنی هەڵوێستی پورتوگالیان ئەگرتو بگرە یاریدەشیان ئەدا ٠

سالازارو رژێمەدیکتاتۆری- یەکەی :

لەگەڵ باسکردنی چڵێسیو دڕندایەتی حکومەتی پورتوگالدا پێویستە تۆزێك لادەینـە لای چۆنێتی ئەو رژێمەی کە ئـەم دەوڵەتە بنیاتی بونی خۆی لـە سەر دامەزراندووە ٠

بەکورتی ئەتوانین بڵێین کە رژێمی حوکمی ئێستای پورتوگال وێنەیەکی بێ رتوشی تـەواوی سیاسەتە فاشیستیە دیکتاتۆر- یەکەی دیکتاتۆری پێشـو سالازارە ، کە مۆری ٣٦ ساڵی حوکمـڕانی خۆی ناوەتـە ناوچەوانی رژێمەکـەوەو تا ئێستاش حوکمڕانەکـانی پورتوگال هەر لەسەری ئەڕۆنو پەیڕەوی ئەکەن ٠

ئەگەر بشمانەوێ جێگایـەك بۆ سالازار لەناو کۆمـەڵی پورتوگالدا بدۆزینەوە پێویستە بیخەینە ئەوپـەڕی راستڕەوە موحافیزەکانەوە کە بە بیروباوەڕ لە سەدەکانی ناوەڕاستدا ئەژین هەموو بیری‌سالازارو تێڕوانینی فاشیزمانەی لـــەم وتەیەدا کۆبوەتەوە : « پێویستی هەرە گرنگو بە پەلەی سەرشـانم ئەوەیە چینێـکی هەڵبژێرراوی پوختە دروست بکـەم ، گیرو گرفتە گەورەکانی وڵات نابێ لە رێگەی گەلەوە چارەسەربکرێن، بەڵکو ئەبێ لەرێگەی ئەو چینە هەڵبژێرراوەوە چارەسـەر بکرێن » ٠

سـالازار هیچ بڕوایەکی بەگەلو کۆمەڵانی خەڵك نەبو ، هەرچەندە خۆی وا ئەدایە وەلەم گوایە رژێمەکەی رژێمی گەلەو ٠٠٠ « ئەگەر بتەوێ لەگـەڵ کۆمەڵانی گەلـدابیو بـەرەو پێشەوەیان بـەری ٠٠٠ زۆر گرنگ نیە بڕوات بەوە هەبێ گوایە گەل سەرچاوەی هەموو دەسەڵاتێکە ، چونکە حوکم‌کردن لەخۆیا کارێکی میللیـەو بۆ میللەتە » ٠٠٠!!

- ماویەتی -

سەرنجێك لە :

مێژووی دروست بوونی میرنشینی بابان تاوەکو روخانی

عزیز محمود

بەشی دووەم

کە میرە کوردەکان بەفەرمانی سوڵتانی عوسمانی لەشکرێکی گەورەیان پێك‌هێناو چونە سەرمیرنشینی بابـان ، میر بوداق خۆی بۆرانەگیراو خۆی هاویشتەلای میر حسینی ئەمیری ئامێدی ٠ ئەم میرەش لەلای سوڵتان تکای بۆکرد ٠ لەپاش ئـەم وەلی بەگ فرمـان‌رەوایی وڵاتی بابانی کردوە ٠

لەم کاتەدابوو شازادەسەلیم‌چو بەگژ باوکی‌دا بـەلام خۆی بۆرانەگیراو رای‌کرد بۆ ئێرانوچووە لای شا تەهماسپ ، بەڵام ئەم بە پێچەوانەی هەمو یاساودبلۆماسیەتێك دایـەوە بـە باڵیۆزخانەی سوڵتانو کوشتیان‌هەر لەم کاتـەدابوو میربوداق کوژراو سەرەکەی پێشکەش بەسوڵتان کرا ٠

میربوداق چوار کوری لەپاش‌بەجێما ٠٠ (حاجی شـیخ حسین بەگو سەیفەدینو محمدبەگ) حاجی شیخ لە کاتێکـا کە ئەچێ بۆ لای سـوڵتان سلێمانی قانونی ئـەکوژرێتو سەیفەدین خۆی مردو ، محمدبەگ کرا بە حاکمی کەستانە ٠

میر خدر کـە کوری حسین‌بەگ بو ، بوە میری میرنشینی بابان وە بە فرمانی سوڵتـان‌ئەمیری موکری کرا بە هاوبەشی لە فرمـــان رەوایی باباندائەوەنـدەی پێ ناچێ ناکۆکی نێوان ئەم دوو میرە سـەری‌هەڵدایەوەو دەستیان کرد بـە شەڕ لە بەینی خۆیاندا ، بەڵام‌ئەوەندەی پێ نەچـو میر خدر مردو میرنشـینی بابان بەبێ‌فرمان رەوایی مایەوە ٠

ئنسکلۆپیدیای ئیسلام لـەم‌بارەیەوە ئەڵێت : ئەمانە باپیری بابانی سلێمانین ٠

خانەدانی بابانی پێنجەم یا بابانی سلێمانی

ئەم خانەدانە لە سـەدەی(١٨)م لە شارباژێردا لەسـەر دەستی (بابا سـلێمان)ی‌کوری فەقێ ئەحمەدی دارەشمانە دروست بووە ٠

مستەر ریچ ئەم بارەیـەوە ئەڵێ : لە محمود پاشای کوری ئەرەحمان پاشام پرسی کـە‌ئەوان لەچ بنەماڵەیەکن ، وتی ئێمە لە بنچینەدا بەشێکین لـە کرمانج ٠

هەندێك لە مێژوونوسەکان‌ئەڵێن ناوی (بەبـە) لەوەوە هاتوە کە کاتێك سلێمان بەگ‌چوە بۆ لای سـوڵتان ، پێی ووتوە بەجلوبەرگی خۆیانـەوەبچنە لای ، بەڵام کە چوونـە و رۆژی سوڵتان سەری سوڕئەمێنێو ئەڵێ (وای بەبەم) واتە وای بابە ، ئیتر بەم جۆرەبە سەریا دائەبڕیو پاشـــان ئەبێتە بابان مێجرسۆن ئەڵێ ،فەقێ ئەحمەدی دارەشـمانە دامەزرێنەری ئەم بنەماڵەیەیە ،هەروەها مستەر ریچ کە لـە ساڵی ١٨٢٠ دا لە سـلێمانی‌ئەبێت زۆر بە دوای سەرچاوە- یەکی راستەقینەدا ئەگەڕێ کەئەکاتە دارەشمانە چاوی بە پیاوێکی پیر ئەکەوێت کە ناوی‌ئەحمەد بەگ ئەبێت وە تەمەنی

٩٢ ساڵ ئەبێت ٠٠ کابرا ئەڵێ: لە دارەشمانە دووبرا بوون (فەقێ ئەحمەدو خضر بەگ) ئەمانە عەشیرەتی بلبـاس خراپەیان زۆر لەگەڵ ئەکردن ٠٠ فەقێ ئەحمـەد ئەچێتە ئەستەمولو لەوێ‌ئەبێتە سەرباز وە لە شەڕێکی زۆرانبازیدا کە تیایا سەرئەکەوێت بەسـەر پاڵەوانێکدا کەسوپای عوسمانی شپرزە کردوە کـە ئەیکرێت سەیر ئەکا ئافرەتە ٠٠ ئیتر ئەم ئافرەتە فەرەنگە ئەهێنێ ٠

سوڵتان لەبـەر ئازایـەتی فەقێ ئەحمەد ناوچەی پشدەری ئەداتێ ٠ مستەر ریچ ئەڵێ : ئەگەر فەقێ ئەحمـەد داوای هەموو کوردستانی بکـردایە سوڵتان ئەیدایێ ٠ وە ئەڵێ ئەم ئافرەتە دوو کوڕی لە فەقێ ئەحمەد ئەبێت (بابا سلێمانو بۆداق کیغام) ٠

فەقێ ئەحمەد بە ئازایـەتی خۆی هەموو ناوچەکانی پشدەرو ماوەتو مەرگە ئەگـرێت وە لەدوای مردنی بابا سلێمان لە جێی دائەنیشێ کـە باپیری بابانەکانی ئەمڕۆی سلێمانی‌یە ٠

ئەم بابا سلێمانی پیاوێکی هەڵکەوتوی ئازا بووە ، دەستی کردووە بـە گەورەکـردنی سنوورەکەیو وڵاتی‌شارە زوری داگیرکردوە ٠

وە کەرکـوکی داگیرکردوە والی کەرکوکی لەساڵی ١٦٩٠دا کوشتوە ٠ هەر چەندە لـە موسڵو بەغداوە لەشکریان ناردۆتە سەری بەڵام هیچیان پێ نەکراوە ٠ پاش ئەم شەڕو-

بڕوانـە ل ٧

تازەترین شەهیدی رێگای رزگاری گەلی کورد مەلا قادری مەلا رەحیم

نووسینی : عادل

رۆژی ٢٢ی مارسی ١٩٧٣دووهـەمین رۆژی نـەورۆز جارێکی دیکە دوژمنی داخ‌لەدڵوسوێندخۆری گەلی کـوردو گەلانی ئێران بەگشـتی ،دامودەزگـای رژێمـی کۆنەپەرستی حەمەرەزاشـاپەلاماری دڕندانەی خـۆی بۆسەر رۆڵە بەشەرەفەکـانی گەلی کورد دەست پێ‌کردەوەو رۆڵەیەکی هەڵکەوتوو فیداکاری گەلەکەمانی لەباوەشی دایـکی نیشتمان رفاندو تێکـــەڵ بەکاروانی شەهیدانی رێگای شەرەفو سەربەرزی کـرد ٠

حیزبی دیموکراتی کوردستانی هاورێ قادر بەنداییـکی ئێران لەراگەیاندنامەیەکدا کـەیێکوشەرو نەبەزی کوردیتـەی بەوبۆنـەوە بڵاوی‌کردۆتـەوەناوەندی حیزبی ئێمـــە رادەگەیەنێ کە : « رۆژی پێنج‌رۆڵەیەکی هەڵکەوتـــووی شەمەی دووی خاکەلێـوەی‌رەنجبەرانی کوردستـانی ١٣٥٢ جەلادانی رژێمی شـائێران بوو ٠ »

پەلاماریان هێناوەتە سـەر ئەوە نە یەکەم تاوانـــی زنجیرەی حیزبی ئێمـەحکومەتی دەستنێژی شـا لەناوچەی بانەو لەنەتیجـەدابەرامبەر بەگەلی کورد و هەڵای هاورێی بەرێزو خۆشەویستی دیکەی ئێرانەو نە ئاخـرین ئێمە قادری ویردی (مەلاقادری تاوانیشە ٠ رژێمی دیکتاتۆری مەلارەحیم) مەسـئوولی حەمەرەزاشا کە لەئەنجـامی، تەشکیلاتی بانە شەهید کراوە٠ کودیتای شـوومی ٢٨ی لەوپەلامارەدا چەند هاورێی‌تر گەلاوێژی ١٣٣٢ (١٩ی ئۆوتی بریندار بوونو بەدەیـان١٩٥٣)دا جارێکـی تر ئینسانی بەشەرەف لەلایـەن‌بەیارمـەتیو هاریـکاری سازمانی ئەمنیەتەوە گیراون ٠ئیمپریالیزمی ئەمریکا بەسـەر

ئێرانو گەلانی ئێـراندا سەپایەوە ، هەر لەسـەرەتای هاتنەسەرکاریەوە تائێسـتا بەزۆری سەرەنێـــزەو زەبروزەنگو کوشتوبڕ خۆی راگرتوە ٠ زوحاکی چەرخـی بیستەم ، حەمەرەزاشـای تاوانبار هەمیشە بەخوێنـی سەری لاوە نیشتمانپەروەرەکانی گەلانی ئێران تینوو بـووەو دەستەدەستە لەباشـترین رۆڵەکانی ئێرانی داوەتە بـەر دەستڕێژو رەوانەی مەیدانەکانی ئیعدامی کردون ٠

سەرنج‌راکێش ئەوەیە کـە زوربەی تاوانو جینایەتەکانی رژێمی شا لە سەروبەنـدی نەورۆزو رۆژانی جێـژنی نەتەوایەتی گەلی کوردو گەلانی ئێراندا جێ‌بەجێ دەبـن ٠ لەوەتی ئەورژێمە خوێنخۆرە بەزەبری ئاگرو ئاسن خۆی بەسەر گەلانی ئێـراندا سەپاندوە ، زۆرکەم رێکەوتوە کە لەدەوروبەری جێـژنی نەورۆزدا دەستێك نەوەشێنیو دەسـەڵاتی جەهەننەمی خۆی بەکار نەهێنێو جێژنـەی خەڵکی ئێران تێـکنەدا و شادی‌یان لێ نەکا بەشـین ٠ هەموو لەبیرمان ماوە کـــە پارەکە لەدەرۆژەی پێـش نەورۆزدا بەسێ‌رۆژ ٢٣ لاوی

بڕوانـە ل : ٧

مردوت مرێ ئـەڵێی مەرومالاتەکەت قڕی تێ کەوتووە ،

چۆن قڕی تێ نـەکەوتووە ، نان نییە ، چایی نییە ، شەکر نییە ، عـەرز دائەخـەین و ئاسمان ئەدەین بـە خۆمانا ، کەر بکەوێت کاکیلەی ئەشکێت جا کێ مردووە تا ئێستا لـە برسا ؟، تاسەر هەبێت رزقیش هەیە . بەڵێ راستە برا تاسەر هەبێت رزقیش هەیە ، بـەلام ئەم ژیانە ئێمەی تێدایین ؟

باوکی پیر دەستێکی هێنا بەریشە سپییەکەیداو رووی کردە هەرپێنج کورەکەی و ژنەکـەی و هەناسەیەکی هەڵ کێشا .

کورم راست ئەکەیت ئەمـە ژیان نییە بەلام بلێم چی خوا هەر ئەوەندەی کردووە بـەقسمەت ، بەس نییە ئێوەشم هەن .

بابە گیان هیچ خەیاڵ نەکەی من کە لە هەموان بچووکترم ، بەیانی لەگەڵ شەبەقا ئەگـەمەشارو بارێك داریشم حـازر کردووە ، نانتان لەسەر بەردی رەق بو پەیدا ئەکەم .

کورم تا شانوبازوی ئێـوە وەستا بێت وائەزانم هەمو دنیا هی خۆمەو لە هـەمو کەسیش دەولەمەند ترم .

پیاوەکە ئەڵیت چی ؟! ئێمە تەنها دوو ماڵین لەم ناوچـەیە ئەوان ئەوەندە دەولەمـەندن تەنانەت ناگەن مەرومالانەکەیان بدۆشن و نیوەی شیرەکە نـە گوانی حەیوانەکاندا ئەمێنێتەوە .

ئافرەت وەجاغی کوێرە وەجاغ سەروەت و سامان سودی چی یەو بۆ کێ ئەمێنێتەوە ، کێ چاو دێری ئەکات ؟.

جا کەسی بۆ چی یـە ، هەموو کەس کەس یەتی ، هـەر پارەی هەبێت ، پارە ئەمرۆ هـەمو شتێ یەکـەو هەمو کەسیش ئەکات بەکەست .

دایەگیان راست ئەکەیت بەلام جاری واش هەیە سامان داهات ناهات و فریات ناکەوێت ئەگەر یارمەتی خەلقی لەگەڵ نەبێت .

لەگەڵ ئەم قسانەدا سروشت ئەی ویست خۆی بسەپێنێ بـە سەریاناو وەك بی یەوێت بڵێت منتان لە بیر نەچێت و باسێکی منیش بکەن ومنیش هەم ، لە کون و کەلەبەری دیوارەکانـەوە خۆی ئەسەلماندو شێوەی خۆی نیشان ئەدا .

ساڵ لە سەرەتای پایزدا بو کاتی ئامادەکـردنی زەخیرەی زستان بو بۆیە ئەم مشت و مرە پەیدابوبو لە نێوانیـاندا ، هەریەکەیان ئەیویسـت رای خۆی بسەلمێنێ .

تا باوك روی کردە کـوڕی ناوەندی و وتی رۆلە تۆ لە شت سوکە تا سەرێك لە گاکە بدەو تەماشایەکی ئاسمانیش بکە ، لەگـەڵ دەست نوێژیکیش ئاو بێنە .

کوڕ لە شوێنی خۆی راسـت بووەوەو روی کردە دەرگاکـە هەر ئەوەندە کەلەبەرێـکی تێخست سەرما تەوژمی هیناو بە پەلە لە دوای خـۆی رایکێشـاو داواکانی بـاوکی بە جێ هێنا و تەماشایەکـی ئاسمانی کردو لەبەرخۆیەوە ووتی سالەکەی سەخت ئەبێت بـە پەلە گەڕایەوە باوکە :

سایقەیەو دەرگـای گەورەکەش داخراوە ، فەرمـو ئەوەش ئاوەکە . باوك دەمی نا بە جامی ئاوەکـەوە وەك بی یەوێت زوخاوی فەقیـری و هـەژاری بنۆشێ ، ئـەم کوڕانەشی توشی چەرمی سەری و هیلاکی و داماوی کردووە ، بـێ بەری کردوون لە خۆشی ژیان .

بەڵی خۆشی ژیان چونکە بە پارەوەیە .

جارجاریش دڵخۆشـی خۆی ئەدایەوە پێنـج کوڕ خەزنەیە ، سەروەتە ، سامانە ، بەتایبەتی پێنج کوڕی گوێ رایـەڵی چاك .

بەیانی لەگەڵ هەڵفرینی یەکەم باڵندەو باعـەی مەڕومالاتی دراوسێ کەیـان و بۆڕەبۆڕی تاقە گاکەیان بـە ئاگا هاتن و دایکیشی هەر وەك پیشەی جارانی جامە شـرق و شکاوەکەی گرت بە دەستەوەو روی کـردە تاقـە مالـەکەی دراوسـێیان بـۆ دۆ ژنـی دەولەمەندیش هەر چەند دەمی مەشکەکەی ئەکردەوە ئەی ووت (وای لـە گەڕی پەنیرێ خوا ناکوژێ فەقیرێ) .

بەلام ژنە ناچـاربو ، جارجاریش ئەمەی بۆ مێردەکەی ئەگێرایەوەو نارەزای خـۆی دەرئەبڕی .

ڕۆژگار هات و ڕۆژگـار ڕۆیشت ساڵ بەرەو زستانێکی سارد ئەرۆیشت تا ئێوارێیەك دنیا زۆر سارد بو پـەڵە هەورێکی چڵکنیش لە قیبلەوە دەرکەوت لە نێوان شـاخی کولاوێ ، باوك کوڕەکـانی کۆکردەوەو وتی :-

ڕۆلەکانم ئەم پەڵە هـەورە شتێ یەکی بەدەمەوەیە بێنن بـا تاقە گاکە سەر بڕین و ئامادەی بکەین بۆ ئەمشەو .

کوڕەکان بەرهەڵسـتی باوکیان نەکرد چونکە رۆژگار زۆری فێر کردبو . لە ناخۆشی و ئازارو ئەشکەنجـەی ژیـانا قاڵ بوبو .

سەر بڕاو لەگەڵ گرونـو ئامادەکردنی گادا هەور یەکـی گرت و لوتی داژەنە سەر زەوی و دەستی کرد بە کرێوە کـردن و رەشایی بەسەر ناوچەکـەدا کێشاو دڵ و دەرونی ئـەم خیزانەی زیاتر تاریك کرد .. نەخێر لووتی‌دا ژەن بەفـر کلۆ کلۆ هاتەخوارێ ئـەرزی سپی کرد ، نیشتە سەر یەك .

جا کوڕەکانم شەوێـکەو ئەمشەو قەزاتان لە من کەوێ بزانم چونە هەرەوز ئەکـەن لە ماڵینی سەربانەکەی خۆمان و ماڵە دراوسێ کەمان .

بەڵێ بەفر کردی و هـەر پێنج کوڕەش بە نۆرە رایـان ماڵی ، تا رۆژ هەڵات و دنیـا رووناك بووەوە ، خاوەن مـەڕ و مالات تەماشای کرد زوربـەی مەڕومالاتەکەی لە گەورەکـەدا رەق بۆتەوەو بە پەلەڕای کـردبۆ ماڵە دراوسێ کـەیان و پەلاماری دەستی مامـەی ریش‌سپی داو ماچی کرد .

ئافرەتیش لەبەر خۆیەوە وتی :

وای لەگەڕی کولاوێ خوانەی گوشت داماوێ .

گۆڤاری کۆری زانیاری کورد

لەم رۆژانەدا بەرگی یەکەم ، بەشی یەکـەمـی گۆڤاری کۆری زانیاری کورد لە بەرگێـکی قەشەنگی رازاوەی جواندا بـە کوردی و عەرەبی بلاوکرایەوەودانەیەکیش بۆ رۆژنامـەی هاوکاری بە دیاری هـات ، سوپاسی کۆڕی زانیاری کورد ئەکەین و ئومیدەوارین بەرهەمی بە نرخی تری بـە دوادا بێت و هەمیشە لـە خزمـەت گوزاری زمان و مێژووی کوردا هەنگاو بەرەوپیش بنیت .

گۆڤارەکە (٨٠٠) لاپەرەیـەو ئەم نوسـینانەی خوارەوەی تێدایە :

١ – دامەزراندنی کـۆڕی زانیاری کورد – لە نووسـینی سەرۆکی کـۆڕ : مامۆسـتا ئیحسان شێرزاد .

٢ – ئەسلی پیتە قالبـی ی « ئە »ی شێوەی سلێمانی – لە نووسینی : مامۆستا تۆفیـق وەهبی .

٣ – بەکارهێنانی (ی) لـە رێزمانی کوردیدا – نووسینی : مامۆستا مەسعود محەمەد .

٤ – پاشـکۆی « درا » – نووسینی : دکتـور عەبدوللا نەقشبەندی .

٥ – ل بابـەت نڤیسکار ، زمان و ئەلفبایێ پەرتوکێت دینێ ئێـزیدیان – نووسـینی : پرۆفیسۆر قەناتێ کوردۆ .

٦ – لە کوێوە دەست بکەین بە دەستوو سازی رێزمـانی کوردی – نووسـینی : د. پاکیزە رەفیق حیلمی .

٧ – هۆنراوەو پەخشان – نووسینی : مامۆستا عەلائەدین سەجادی .

٨ – پاشگرو پێشگری (ڤان – یان – وە) لە زمانی کوردیدا – نووسـینی : د. نەسرین فەخری .

٩ – کوردستان لەساڵەکانی شەڕی یەکەمی جیهـاندا – نووسینی : د. کەمال مەزهەر جگە لە هەندێ باسی گرنگی تر کە کۆڕی زانیاری خـۆی نووسیویەتی .

وە بـەشی عەرەبیش ئـەم باسانەی تێدایە :

١ – ئەرکێ کۆڕەکـانی زمانەوانی – نووسینی مامۆستا عەبدورەزاق موحیەددین سەرۆکی کۆڕی زانیاری عێراق .

٢ – کورد نەوەی میدیکانن – نووسـینی : ڤلادیمێـر مینۆرسکی – گۆڕین و لێکۆلینەوەی د. کەمال مەزهەر .

٣ – چەرخەکانی پێش مێژوولە ژیاریی میسۆپۆتامیادا لەبەر رۆشنایی پشکنینی شوێنەوارەکـانی کوردستانی عیراقدا – نووسینی مامۆستا تەها باقر .

٤ – دەستنووسـەکانی کتێبخانەی شێخ محەمەدی خاڵ لە سلێمانی .

٥ – مەولانا خالیـدی نەقشبەندی – نووسـینی : مامۆستا عەبباسو لعەززاوی .

٦ – بزووتنەوەی شـێخ مەحموددو پەیوەندی نێـوان دەولـەتان – نووسینی د. ئەحمەد عوسمان ئەبوبەکر .

لەگەڵ چەند باسێکی ترا کە کۆڕی زانیاری کورد نوسیویەتی .

شانۆ نووس یا درامانووس

محمد رشید محمد

زمانەکەمان کۆڵەکەی هەرە گەورەی مانەوەو بوون و قەوارەی نەتەوەییمانە پێویستە بـە دڵ و بە گیان هەوڵ و تەقەللایـەکی بێ‌ووچان بدەین بۆ گەشەسەندن و بەرەو پێشـەوە بردن و چەسپاندنی ، بە نووسـینی لەسەر دەستوورێکی کوردی‌ی خۆماڵیانە نەك وەرگێڕانێـکی کت و متی نوسراوی بێگـانەو داتاشینی ووشەو پێکێنانـی زاراوەی نوێ بێ ئەوەی پشت بـە هیـچ بناغەیەکی زانستی زمان ببەسـترێت و دەستووری تایبەتی داڕشتنی رستەو زاراوەی کوردی رەچاو بکرێت .

بەڵێ ئەم قسـانە ئەمەندە ووتران و ووترانەوەو رووی سپی رۆژنامە و گۆڤارەکانیـان پێ نەخشێنران سووان و لـە گۆ کەوتن ، بێ ئەوەی گوی‌یان بدرێتێ ، گەلێ کەس پێ‌بزانن وزیاتر ئالۆزکـردنی زمانەکەمانیان گرتووە .

دیارە هـۆی ئـەوەش ئەگەڕێتەوە بۆ گەلێ شت کـە ئەم ووتارە کورتە جێی روون کردنەوەی ئەو هۆیانە نی‌یە . بەلام ئەتوانین بە دڵنیایی‌یـەوە بڵێین کە رۆژنامەو گۆڤارەکانمان ئەمڕۆ ئەرکێکی مێژوویی گەلێ مەزنیان لە ئەستۆدایـە ودەبێ ئەم ئەرکە پیرۆزە بەو پـەڕی دڵسۆزی و گیانی لە خۆبوردەوە بگەیەننە جێ و سنگیان والا بێ بۆ هەموو سەرنج و رەخنەیەکی بەجێ . چونکە داڕشـتنی ووشەیەك لە قاڵبێـکی خوارو خێچ و ناڕاسـتدا و پەخش کردنەوەی لەسەر لاپـەڕەی رۆژنامەو گۆڤارەکان لەم قۆناغە ناسـکەی باری رۆشـنبیری نەتەوەکەمانی پیـادەروات ، رۆڵێکی گەورە دەبینێ بۆ بلاو بوونەوەی لە ناو جـەماوەری روناکبیران و خوێنـدەوارانـدا . لەوانەیە گەلێ زاراوەی چەوت و ناڕێکمان هەر لەم رێگـایەوە تەشەنەی کردبێ و بە خـوری‌نا دروستی چوبێتـە زمـانی ئەدەبیمانەوە .

لێرەدا بە پێویستی ئەزانـم بڵێم کە زانا وزمانەوانی گەورەی کورد مامۆستای پایە بـەرز (تۆفیق وەهبی) لەو کـارە پیرۆزانەی دا کە پێشکەشـی نەتەوەکـەی کردووە ورەنج و کۆششێکی لە رادەبەدەری لـە پێناودا کێشاوە ، گەلێ بلیمەت و هۆشیارانە بیری لەم مەسـەلە گرنگە کردبووەوەو تا ناخی تیاقاڵ بوو بوو . زۆر ووریا بوو لە دانانی ووشـەیەك یان زاراوەیەکی نوێدا ، هـەرواسووك و ئاسان وەکو هەندێ لە نووسەرەکانی ئەمڕۆمان نـە ئەهات هەر ووشەیەکی بێگانەیان هاتە پێش چاو لـە نـەبوو ووشـەیەکی تازە کورەی بۆ داتاشن وبە زۆرەملێ بیئاخننە زمانەکەمانەوە .

بەو پێ‌یەی شارەزایی‌یـەکی فرەی لە زمانە هیندۆئەوروپـایی‌یەکان و گـەلێ زمانی تردا هەبوو ، ئەهات بەراوردێـکی هێمنی لەگەڵ ئەو زمانانـەدائەکردو ئەچووەوە سـەر بنجی ووشە ئەسڵیەکە ، تابۆی روون ئەبووەوە شێوەی بەکارهێنـانی‌چۆنەو رادەی دوورو نزیکی لە زمانی کوردی‌یـەوە چەندەوجۆری فۆنەتیکی ووشـەکان و بەکارهێنانی لە دیالێکتـە جۆر بە جۆرەکانی کوردی‌دا . بـەکورتی لێکۆڵینەوەیەکی زانستی تەواوی ئەکردو ئەنجا لەبـەر رۆشنایی ئەمـانە بڕیاری‌دروستی‌یان نادروستی ووشـەکەی ئەدا .

لەبەر ئەوەی ئێمەیش هەموو قوتابی یەکی بچوکی ئـەوڕێبازە زانستی‌یەین بـەر پرسیارین بەرانبـەر دواڕۆژی‌روناکی زمانەکەمان ، ئەرکێکی مێژوویی ئەیسـەپێنی بـە نیشـانکردنی سوومـەندی لێ بکابەلاداو بانگـە بۆ هەموو کوردێکی بە شەرەف و دڵسۆز کە بەوپەڕی تواناوە بایەخ بەم مەسەلە گرنگە بدەن ، ئەوەش خۆیان و هیمەتی مەردانەیان .

لە ژمارە (١٥٥)ی رۆژنامـەی (هاوکاری) خۆشەویست و بە نـرخدا رۆژی ٢٣-٢-١٩٧٣ لاپەڕەی دوایی لە بیرەوەری ٧٥ساڵەی لە دایك بوونی (برتولدبرخت)دا نووسراوە « ئەوەی شایانی باسە برخت یەکێکە لە (شانۆ نووسە) هـەرە بەناوبانگەکانی جیهـان و ناوەرۆکی بەرهەمەکانی هەموو خزمەتی مەسەلەی سەربەستی مرۆڤ و باوەڕی پێشـکەوتن خوازو سوشیالیستی ئەکات » .

لێرەدا ووشەی « شـانۆ نووس » سەرنجی خوێنـەوار رائەکێشێ ، ئەگەر بێین بـە ووردی یەکالای بکەینەوە ئەبینین پێك هاتووە لە ناوێکی نـەیەکدراو لە (شـانۆ) و (نووس) . ئاشکرایە کـە (شانۆ) مەبەست لە (شوێنە) و (مسـرح)ی عـەرەبی و ی ئینگلیزی‌دەگرێتەوە . (نووس)یش لەچاوگی (نووسین)ە وەرگـیراوە . کـەواتە (شـانۆ نووس) دەبێ بـەم پێ‌یـە (مسرح نووس) یان (تیئتەر نووس بێت . جا ئەگەر زانیمان نووسەری بەڕێز مەبەسـتی لەوەیە کە (برخت) یەکێکە لەو کەسانەی شانۆگەری بـە ناوبانگیان نووسیووە بۆمـان روون دەبێتەوە کە راسـت ودروست بۆی نەچووە و لەجێگای خۆی‌دا نی‌یە ، چونکە هەرگیز (شانۆ) نانوسرێت . بەڵکو (شانۆ گەری) دەنووسـرێت باشتر وایە بنووسرێ (شانۆگەری نووس)یان (درامـا نووس) .

پاشماوەی : دەست

شێتێك لە کۆمەڵگایەکی پاش کەوتوودا

بەشی سێیەم

– برهان –

(مەتەڵمان لـە یەکتر دائەهێنا .. لەو کاتەدا چاودێری قاوشەکە کردی بەژورا) .

– فەرهاد .. خـوت گورج بکەرەوە ئەچیت بۆلای بـەرێوە بەر داوات ئەکات ..

(بەرێوەبەرو چەند هاورێ‌یەکی دانیشتبوون و نوێنەرێکی شارەوانیش لەوێ بو) .

– باسەکەمان بۆ تەواو بکە

– ئەو شەوە چومە شارەوانی .. لە میوانخانەیەکی تایبەتیدا خەوانمیان .

(لـێرەدا بەرێوەبـەری شێتخانەکـە پێ ئەکـەنێ و سەرنجێکی نوێنەری شارەوانی ئەدات و روو ئەکاتەوە فەرهاد)

– ئەو شەوە هیچیان لێ نەپرسیم .. بـەلام سبەینێ بانگیان کردم بۆ لای بەرێوەبەری شارەوانی .

● ● ●

– لەکوێوە هاتویت

– لە ولاتێکەوە هاتووم کـە مرۆف خـاوەنی نرخی خۆی نیە تیایا .

– بە شوین چیدا وێلیت .

– بە شوین ژیانی مرۆفیکدا

(لێرەدا بەرێوەبـەری شێتخانەکە قسەکەی پێ بڕیم)

– وتت دادگا دوو سـالی حکم دام ! بە چی تاوانبازی کردی .

– ئیشی ئەو رۆژگارەی دادگا گرەکاری بو .

– فەرمو باسەکەت تـەواو بـە .

– پاش ئەوەی بەرێوەبەری شەوانی زانی نەخۆشـم دەمودەس فەرمانی‌دا .

– هەر ئیستە بیبـەن بۆ نەخۆشخانە .

● ● ●

– چەند رۆژ لە نەخۆشخانە مـایتەوە .

– دوای چـەند رۆژێـك ناردیان بۆ لای بەرێزتان .

– ئیتر لەو کاتـەوە لای ئێوە .

– بەڵی ئەمە سـێ وەرزی تەواوە

– ئیستە چۆنیت

– بوم بە لاوێکی تەواو

– لەم ماوەیـەدا چیت بۆ دەرکەوت

– خزمەتی مرۆڤایەتی ئێـوە

– ئەمانەوێ لە نەخوشخانە بتهێنینە دەرەوە

– سوپاسی دلسـۆزیتان

– ئەتەوێ لامان بمینیتەوە

– ئەگەر رێگام بدەن تەمەوێ شتێکتان بێڵم

– بۆ کوێ ئەچیت

– ئەگەرێمەوە بۆ ولاتەکەی

– ئەگەر لامان بمینیتـەوە لە کارگەی تەنیشتمانەوە ئیش بکەو شەوانیش لەو قوتابخانەیەی ئەم لامانەوە بخوێنە

– هەر ئەمەوێت بڕۆمەوە .. راسپاردەیەکتان هـەبێ

– بە خەڵکەکانی لای خۆتان بڵێن رێزی مروڤ بگرن .. نەیبا لە ڤژو مۆدێلی جل و بەرگا چاولێك نەکەن ! بەڵکو .. چاو لە خزمەتی مرۆڤایـەتی خوشەویستی بکەن بـە دروشمی ژیانیان ..

– زۆر سوپاسی خزمەتگوزاریتان ئەکەم .

– بە ریزێکی پڕ لە خوشەویستییەوە بە رێیان کردم .

تەواو

هەکە دەمێ سالێ بهار ، هاڤین یان دەرپاییزڤە بیت ، یان ژی دژۆرڤە هەکە سەر و سەرمابیت کو هەمی روینشتێیت گوندی لێ خرڤەبن بخون ، دداوتنەبی ئو مەولویدادا ، مەولوید ژی تێتە خویندن .. زبلی ڤان کار و کریارێت تەبایی ژی ، بەرێ رێل و چەلختا دیسا بتەبایی یە ، داکو هەمی جهـوار و ئاکنجی بەهردار و پشکدار ببن وەکی مازی ئو بەروی ، بێمـک و کەنگروك ، گوهێژ و گرسکان ، کو بسامانەکێ گشکی درابن ، چونکی بێ پاوان و توخوبە ، ژبو نەهێلانا هەڤرویشی بوینا خوجهیا دەمەکی نیشاندکەن با ددانن ، بانکی هەلددێرن کـو هەمی کەس هایدار ببن بچنێ وەکی مازیێ ، کـو دبەرێدا سامانەکێ پاش پێ تات و نهو ژی نرخێ خو هەیە دگـوتێ بانگا مازییێ یە ، ئانکـو دەمێ چنینا وێ یە ، هـەر کەسـێ بڤێت و بشێت ڕێ هـەبە بچیتێ .

سپێدێ زوی بـەری هەتاف هەلاتێ ئۆبە ئۆبە مێـر و ژن کوڕ و کچ دێ هەلباسکی وان ژڤێ سیار و ملان ، بەتەن ، چۆن و چەلختان و رێلان بن ، بتداز و لاڤژە ، بمل هژاندن و خـو دوتاکرن و دەستقوتان ، هەتا کو دگەهنە بویش و دارستانان پاشی دێ ژێك بژالەبن ، هـەر ئێك دێ سلالی خولپـەکی بیت دەست بچنین و ژێ کرنا ، ماری بەرێ ئو برویمازك ، کەران و بێمکا کەت ، هەتا کو چەندك تۆربە ، پارشـەزینك یـا پارزوینکێ خو مژدکەت و رێکا مال تیەبایی دگەل کـەس و کارێت خو دگرن بسنران و لاڤژەڤە هەتا کو دگەهنە مالێن خو .

هەر ژڤێ چەندێ ژی ، ئانکو پشتگرن و پشتەڤانیێ ژکار و کریارێت جڤاکی ئێک گرتن و پێکڤە نویسیانا جڤاتێ یاملەی تێتە راگرتن و پارزتن ، ژبەر و ئەڤ ئارزو ئو ڤیانا هاریکرن و هاریکاریێ ئێمناهی ئو پشتر ستیێ لنك هـەمی هەدامێت جڤاتێدا ، چ فامیلی ، ئێل یا ملەت بیت پەیدادکەت و توی ئو ئاڤان دهەمی کەسان ددەت کو هەر گاڤ ، بو دەست لسەر هەلینان و هاریکاریێ بەردەست و بەرهەڤ بیت ، داکو ئێش و دەرد ، کول و کۆڤانێت هەمیان بساناهی بێنە دەرمانکرنێ ، جڤات بو پێشداچوون هـەر ا بەردەوام بیت .

پاشماوەی خەونەکو بیرهاتنەك ...

چاڤێد وی دسەرێ ویـدالەهیزین ، ما هێشتا هوون نـە چۆینێیە ؟ ئەڤە سالەکـە منسۆز دایی بچنێ . راسـتە ئەزبەنی بەلێ چی بکەین !

دیارە من گەلەك تشتێد دی‌ژی گۆتنێ ، بـەلێ نزانم دێ جهێ خۆ گرن یان نە !!

× ×

٥٠ ملیۆن دینار بۆ کردنەوەو دەست پێ کردنی پڕۆژەکان لە وڵاتا

بــە بۆنەی تێپەڕبونی ٢٦ ساڵ بەسـەر دامەزرانی پارتی بەعسی سوشیالیستی زمـارە یەکی زور پڕۆژەی پیشەسازیو کشتوکاڵیو ئاوەدان کردنـەوە خراونەتە گەر لەگەڵ دانـانی بەردی بناغـەی گرمـەڵی پڕۆژەی تر کە ٥٠ ملیـــون دیناریان تێ ئەچێت ، کـــە گرنگەکانیان ئەمانەی خوارەوەن

کاك طـه جەزراوی ئەندامی ئەنجـــومەنی سەرکردایەتی شورشو وەزیری پیشەسـازی بەبونەی یادی ئەو ڕوژەوە وە لە ٧ی نیســـانی رابوردوا پڕۆژەی فراوانو گەورە کردنی کومپانیای گشتی جگەرەی عیـراقو کارگەی دروستکردنی شخارتە و کارگەی دروستکردنی دەنکە شخارتەی خستۆتەکار کە ٧٥٠ هەزار دیناریان تێ ئەچێت .

وەکاك صبحی السـامرائی سەرۆکی داوو دەزگای گشتی پیشەسازی کیمیاییو خواردەمەنی ، کارگەی دروسـتکردنی سەرە شوشەی سـارەدەمەنی خستونەکار کە ١٥٠ هـەزار دیناری تێ ئەچێت .

وە لە کۆمپانیای گشـتی پیشەسازی کارەبا کاك عــلی حمدانی کارگـــەی پانکە دروستکردنی خستونەکار کـە ٤٥ هەزار دیناری تێچووە .

وە کاك قاسـم العـربی سەرۆکی دەزگای گشـتی پیشەسازی بەردی بناغـــەی کارگەی رستنو چنینی دانـاوە کـــە ٣٥٠ هەزار دینـــاری تێئەچێت ، وە بەردی بناغـەی لە کارگەی گشـتی چنینـــی نیشـــتمانی بـــو کارگەی أسپیستو کارگـــەی بوری پلاستیکو دروســـت کردنی چسیشت خانەی کرێکاران لـە کومپانیای گشتی أسپیســـت داناوە کە هەموی ٧٢ هـــەزار دیناری تێ ئەچێت .

وە لە لایەن کاك اسماعیل جاسم بەڕیوەبەری خزمـــەتی گوزاری کۆمەڵایەتی یەوە بەردی بناغـەی پڕۆژەی خویندنگـــای کویرەکان داناوە کە ٣٢ هەزار دیناری تێ ئەچێت .

وە کاك غانم عزیز بەڕیوەبەری گشـــتی هەرەوەزکاری بەردی بناغەی بازاری هەرەوەزکاری لە شاری (الحریە)دا ناوە کە ١٠ هەزار دینـــاری تێئەچێت .

وە کاك محمـــد عایش سەرۆکی یەکیتی گشـــتی نەقابەی کریـــکاران بەردی بناغەی دوو بینای لە گـەرەکی ٧ی نیســـان بوفەلەستینیەکان داناوە کە ١٢٠ هەزار دینـاری تێ ئەچیت .

وە دکتور محمد جمیـــل جێگری سەرۆکی زانکۆی بەغدا بەردی بناغەی چەند پڕۆژەیەکی فراوان کردنی لە زانکـــوی ناوبرادا داناوە کە هەمـــویان نزیکەی ١٥٢ هەزار دینـاریان تێ ئەچیت .

وە لــە شاری (السلام) چەند عەماریکی بو داوو دەزگای گشتی بازرگانی کراوەتەوە کە ٧٣٨ دیناریان تێ چووە .

هەروەها لـــە شـــاری (الداودیە) چەند عەماریکی تر دروست کراوە کە ئەوانیش ٥٠٠ هەزار دیناریان تێچووە .

جگە لە مانە دکتور سعد عبدالباقی سەرۆکی زانکـــوی بەغدا بەردی بناغەی بو چەنـد پڕۆژەیەکی تر لە زانکوکـــەدا داناوە کە ٢٣٥ هەزار دیناریان تێئەچیت .

ئەمە جگە لەوەی کاك عفیف الراوی وماموستا هشام الشاوي هەر یەکەیان لە لایەك بەردی بناغەی چەند پڕۆژەیەکیـان داناوە کە هەمووی نزیـــکەی ملیونیکو ٢٥ هەزار دینـاریـــان تێ ئەچیت .

وە لە پاریزگاکانیش بـەم بونەیەوە بەردی بناغەی چەند پڕۆژەیەکی گرفـــگ دانراوە لەگەڵ خستنەگەری ئـــەو پڕۆژانەی تەواو کراوون .

بو نمونە لــــە پاریزگای - القادسیە - پڕۆژەی ئاووکارەبا بەردی بناغەی بو دانراوەکە ١٩٢ هەزار دیناری تێ ئەچیت .

وە لە پاریزگای میســـان دایەرەی - أنواء الجـوی - کراوەتەوە لەگەڵ پیشانگایەکی کومپانیای نەفرتی کە ٢٠ هەزار دیناریان تێچووە .

وە لـــە پاریزگای ناوبراودا کارگەی گـــەچو دروستکردنی دێیەکی نوی بو بەرهەم هینانی شیرو ئەوەی لە شیر دروست ئەکری لەگەڵ بزازیکی هەرەوەزکاری وە خەستەخانەیەکو قوتابخانەیـــەك و کێلکەیەکی ئابیك وە دروستکردنی چـــەند بنایەك لە ناحیـەی - المشرح - و - الکحلا - جێبەجێ ئەکریت کە ملیونیکو ٢٥٠ هەزار دیناریان تێ ئەچیت .

وە بو شارەوانی - العمارە - کارنەیەکی بەفر دروســـت ئەکریت کە ٣٠ هەزار دینـــاری تێ ئەچیت .

وە هەروەها لــــە پاریزگای ناوبراو ٣ نیستکەی کارەبــا خراوەتەگەر لە ناحیـــــەی - المشرح - و - علی الشرقی - و - العزیز - کە ١٥٠ هەزار دیناریان تێچووە .

ئەمە جگە لەوەی کولانەکانی چوار ناحیەی پاریزگاکە قیرتاو ئەکرین کە ١٢٠ هەزار دیناریان تێ ئەچیت .

وە لە پاریزگای - الانبار - کاك محمد غانم العناز بەردی بناغەی چەند پڕۆژەیەکی داناوە لە شارو قەزاو ناحیەکانا وەکو عەماری سازکردنو وە فراوان کردنی یاری کردنو گـــەراجو چیشتخانەو و کازینو لەگـــەڵ دروستکردنی دایەرەکـــانی ئیعاشە کە هەموی ٢٥٠ هەزار دیناریان تێ ئەچیت .

وە هەروەها چەند خانویک و بازاری نۆی وە ١٦ دێی نۆی بو پڕۆژەکانـی کشتوکاڵو ونیشتەجێکردنی کوچەرەکانو ناوەدان کردنەوەی دەشتەکانی رۆژئاوا دروست ئەکرین کـــە ملیونیکو ٣٠٠ هەزار دیناریان تێچووە .

وە لە ناحیەی حبانیەش دوو مەلبەندی تەندروستی و قەسابخانەیەکی نۆیو قوتابخانەیەکی سەرەتایی لە قەزای - الفلوجە - و عەماریکی دانەویلە لەگـــەڵ چەند پڕۆژەیەکی تر لـــــە - الحدیثە - کە ئەوانیـــش ٣٣٤ هەزار دیناریان تێئەچیت

هەروەها کاك احسان شیرزاد وەزیری شارەوانیەکان بـــەردی بناغەی پڕۆژەی فراوان کردنی پاکردنـــەوەی زیرابەکــانی - الرستمیە - ی داناوە کـــە ٣ ملیون دیناری تێئەچیت لەگەڵ پڕۆژەی ٧ی نیسان بـــــو پاکردنەوەو گواستنەوەی ئـــاو کە ئەویش ٨ ملیون دینـــاری تێ ئەچیت .

میهرەجانێك بە بۆنەی «٧»ی نیســـانەوە

بەبۆنەی دامەزرانی - پارتی بەعســـی سوشالیستی . وە یەکیتی گشتی لاوانی عیراقـــی لەمەیدانی - الکشافە - لـــە بەغدا مهرجانیکی لـــە ڕوژی ٧ی نیسانی رابوردودا ریکخســت .

لە مهرجانەکەدا نوینـــەرانی پارتی بەعسی سوشـــالیسـتیو دیموکراتی کوردستانیو شیوعی عیراقی ووتاریان خویندەوە ، کە تیا پیروزبایی یان لـە پارتی بەعس کردو بە بونەی ٢٦سالەی دامەزرانیەوە وەباسی ئـــەو دەسکەوتانەیان کرد کە لـــە وڵاتـــا بەدی هاتوە وەکـــو بەیانناـمــــەی ١١ی ئازارو چارەسەرکردنی مەســـەلەی کوردو دانانی بەردی بناغـــەی یەکیتی هێـــزە نیشتمانی پەروەرەکانو میللی کردنی نەوت لە یەکی حوزەیرانو ســـەرکەتنەکەی یەکی ئازارو پتەوکردنی پەیوەنـــدی دۆســـتایەتیو هاوکاری لەگەڵ هێزە رزگاری خوازو پیشکەوتن خـوازەکانی دنیادا ،وەکو وڵاتانی ئوردوگای سوشیالیستی بەکشـــتیو یەکیتی سـوفیەت بەتایبەتی . هەروەها وتویانـــە ، عیراق بوە بە مەلبەندو بنکەی شـــورشی عەرەبو بەگژا چوونی نەخشە چلیســـەکانی ئیمپریالزمو سەهیونیزمو کونەپەرستانو ئەو پیلانانەی دژی فەلەستینیو خەلیجی عەرەبی ئەینێتـــەوە

جێبەجێ کردنی چەند پڕۆژەیـــەك لـــە کوردستانا

وەزارەتی کاروبـاری ژوورو ٢٢٠ هـــەزار دیناری بـــۆ دروستکردنی چەند قوتابخانـەیەکی سەرەتایی لە دیهاتەکانی پاریزگاکانی کوردستان تەرخان کردووە ، لەگەڵ ٢٠٠ هـــەزار دیناریتر بو ئەوەی لــــە ناو چەکانی ناوبراو چـــــەند قوتابخانەیــــەکی ناوەندیو ئانەوی پێدروستبکریت .

هەروەهـا وەزارەتی ناوبراو ١٢٠ هەزار دینـاری بـــو جێبەجێ کـــردنی پڕۆژەکانی پاکردنەوەی ئاو لـە ناوچەکانی ژوورو وە بـــو دامەزراندنی چاپخانەیەکی کوردی لـــــە هەولیر ، و بـــو دروستکردنی چەند دایەرەیەکی تایبەتی بـــو ناوچەکانی ئاوەدان کردنەوەی ژوورو تەرخان کردووە .

ئەوەی شـایانی باســـە وەزارەتی ناوبراو داوای لـــە پاریزگاکانی ژوورو کردوە کـە چەند لیژنەیەك بو دەســـت نیشـــان کردنی شـــوینی دروستکردنی قوتابخـــانەکان پیك بینیـــت ، بـــو ئەوەی وەزارەتەکە بو جێبەجێ کردنی ئەم پڕۆژانە چێ پیویســـتە بیکات .

گۆشـەی تـەنـدروسـتی

- مایەسیری -

دکتۆر نەوزاد

● مایەسیری نەخۆشییەکەتووشی کۆمی مرۆڤ ئەبێتو بریتییە لە پەیدابوونی چەنـدگرێیەك لە دەورو پشتی کۆم ، ئەم گرێیانە لە ئەنجـامی بڵاوبوونەوەی بۆریەکانی خوێن دروست ئەبێ کە وردەوردەگەورەئەبنو ئەو پەردە تەنکەی کە لە ناوەوە کۆمی داپۆشیوە بەشـی ناوەوەی گرێکە ئەشارێنەوە .

● هۆی پەیدابوونی ئـەم نەخۆشییە بە تەواوی نەزانراوە بەڵام هەندێك کەس بە میراتلە خێزانەکانیانەوە بۆیـان ماوەتەوەو هەندێکی لە ئەنجامی نەخۆشییەکانی ریخۆڵەی گەورە (کۆڵۆن) تووشدێن .

● ئەم گرێیانە هەندێ جارلە کاتی سك چووندا تەنهـا دێنە دەرەوەو لە دواییـــدا ئەگەڕێنەوە نـــاوەوە . وە هەندێ جار هەموو کاتێك دێتەدەرەوەو ئەچێتـــەوە ناوەوەو جاریش هەیـــە دەرئەچێتو ناگەڕێتەوەو زۆر جاریـــش سەری گرێکان ئەڕووشێنوخوێنیان لێدێتو نەخـــۆش نارەحەت ئەکات بێهێزو لاوازئەبێ .

● چارەکردنی : هەنـــدێجار بە بەکارهێنانی مەلحەمی تایبەتی کە ماوەیەك نەخـــۆش ئەحەسێتەوەو هەندێ جاریش بە لێدانی دەرزی (فینول) لەگرێکان کە بە هۆیەوە ئەمرنو لەناو ئەچن .. بـــەڵام لـەهەمووی چاکتر عەمەلیات کردنە کە بریتییە لـــە بڕینــــی گرێکان .

دنیایەکی سەیر !؟

عبداللە بەرزنجی

وتی :

ئەوەندە ئـەم هەردەو تـەوەهەردەم کردبوو ، هیـلاکیو ماندوێتـــی وای لێکـــردم ئەژنوکانم بێهێز بوبوون پێیم زەوی نەئەگرت ، هەرچـەندەبیرم ئەکردەوە نەمئەزانی چۆن بگەمە سێبەرو ئاوێكو خـۆمبدەمە پاڵ پەنایەكو ســاتێك پشوبدەم ، بەهەر جۆرێـك بوماوەیەکی تر بەلارە لارە رۆیشتم تاگەیشتمە جێگایەكو وتم بەخوائێرە باشەو باساتێك دانیشم ، خۆهێشتا نەحەسامەوە و هـەرئەوەندەم دیت کابرایەکی لەنەی زلەی باڵا بـــەرزم لێ پەیدابولەپاش سلاوو دانیشـــتنو بەخێرهاتن ، چاوی تێ بڕیمولەبنەوە بزەی ئەهاتو سەرێکی لەقـــاندو لێیپرسـیم بۆواماندویت ؟ بەخوانیـازی دێ .... م هەیەو بەپەلە هاتـوم‌ئەبیت ئەمشەو بگەمە ئـەوێ ریگاکەش دورەو نازانم چـۆن‌ئەبێت ، بەزەردە خەنەیەکـەوە سەری لەقاندو وتی بەخـــوادنیایەکی ســـەیرە ، نازانم ئێوەی رەنگ شارستانیو لادێ نەدیتو بۆ واخوا شێتی کردونو چیتان لەم خۆ ماندو وکردنـەوەهەراو بەزمە داوە و هەر رۆژە ئۆینێکمـــان بۆ ئەدوزنەوەو بەبارێك قسەمان بۆئەکەن .. ولامم دایەوە وتم هەموو کەسێك ئەبێت خزمەتێك بەگەلـەکەی بگەیەنیتو ... وتی بەخـوابا وکم ئێمەی جوتیارانی کوردستان کەزوربەی هـــەرەزۆری کوردین ئێوەمان ناوێ ، هەرکەسێك راست ئەبێتـــەوەبەناوی گەلەوە ئەدوێ ، منیش هیچم بەدەستەوە نەما ناچـــارخێرا لێم پرسیو وتم تۆئەزانی منچیمو کێم ئەمناسیت ، وتیوات ئەناسم هیشتا گـــوێی گەنمم وانەناسیوەو ... ئێمەی‌هەژار واشارەزا بوینو چاومان کراوەتەوە چون ئەزانم گوێسـە بانەی خانووەکەم لەچـەندلاوە روخاوەو چەند لکەداری لێدەرهاتوتە دەرەوە ، ئاوەها یەکـە یەکەتان دەناسینو خۆمان ڕێگای‌خۆمان ئەزانین جاعەزابی خوت مەدەو خوا حافیز .

کە ئەمەی وت هەوایـــەکی نائومیدی دای لەدلم بەلام زوو بیرم لەوە کردەوە کە بۆ ئـــەم‌جوتیارە دۆستایەتی خەلـکی شاری ناویت ! کە بێ گومان بێ یەکیتیو دۆستایەتی شارو لادێ ، کریکارو جوتیـــاروروشنبیر هیچ لایەکیان بە مەرام ناگەن .

دیارە لەبەر ئەوە نییە ئـەمدوستایەتییە خراپ بێت بەڵکو لەبەر ئـــەوە ئەفرەدەری زۆردیووە ، کەی تـــەمی تـەفرەی لەبەرچاوا رەوییەوە ئەوســـا لەدۆستایەتی شارستانی دنیـا ئەبیت .

ئەم هەفتەیە لە مێژوودا

نەریمان

لـــە ٢٥ی (نەورۆز) - ڕێکەوتی ١٤ی نیسانی ساڵی :

١٨٦٥ کۆچی دوایی شانزەهـــەم ســەرۆکی وولاتـــە یەکگرتوەکانی ئەمەریـــکا (ئەبراهام لەنکۆلن) لـــە ئەنجامی بریندارکردنیەوە .

١٩٤٨ ڕۆژی کۆنگـــرەی (سیباع) . لــــەم رۆژەدا یەکێتیی گشتی قوتابیـــانی عیراق لە ساحەی (سیباع) لەبەغداد کۆنگرەیەکی گرت .

١٩٥١ بیستوسێ ســیاسی عیـــراقی داوای دامەزرانـــدنی (بەرەی یەکێتیی نیشـــتمانی کەلی)یان کرد نەوانەی ئـــەم داوایەیان مۆرکردبوو کـــامیـل چادرچیو تاها هاشـــمیو موزاحیم پاچەچی بوون .

١٩٧٢ ئەقاندنی ئەپۆلـــۆی (١٦) هەم بەرەو مانگ .

لە ٢٦ی نەورۆز - ڕێکەوتی - ١٥ی نیسانی ساڵی :

١٨٢٨ کۆچـــــی دوایی مۆسیـــقاری بەناوبانـــگ (بیتهۆڤن) .

١٩١٢ پێشەوای گەلی کۆری (کیم ئیل سۆنگ) هاتوەتـــە دنیـــا .

لە ٢٧ی نەورۆز - ڕێکەوتی - ١٦ی نیسانی ساڵی :

١٨٨٩ لەدایـــك بوونی (شارلی شاپلن) لە لەندەن .

١٩٤٥ سوپای سۆڤیـــات هێرشیان بردە سەر شـــاری (بەرلین) .

١٩٥٩ گەرانەوەی بارزانییە ئاوارەکان بۆ خاکی وەتەن .

لـــە ٢٨ی نەورۆزی - ڕێکەوتی - ١٧ی نیســـانی ساڵی :

١٩٤٧ هەر چوار ئەفســەر (عیززەت عەبدولعەزیزو مستەفا خۆشناوو خـــەیروڵلاوفودسی) خـــۆیان دابەدەست کاربەدەستانی عیراقەوە .

١٩٦٣ وڵاتانـــی عیراقومیسرو سوریا یەکێتییەکیـــان پێکهێنا .

١٩٦٦ شەڕ لە کوردســـتان وەستایەوە .

لـــە ٢٩ی نەورۆزی - ڕێکەوتی - ١٨ی نیســـانی ساڵی :

١٧٨٨ مردنی شـــاعیری ئنگلیزی (لۆرد بایرۆن) .

١٩٥٤ نوێنـــەرانی ٢٩ دەوڵەتی بێلایەنی ئاســـیاو ئەفەریقا لــــە باندۆنگ دەرۆژ کۆبونەوەو ڕێکەوتنیکیـــان مۆرکرد .

١٩٧٢ کۆنگـــرەی سێهەم رۆژنامەگەرانی عەرەب لە بەغدا کۆبوەوە .

لـــە ٣٠ی نەورۆزی - ڕێکەوتی - ١٩ی نیســـانی ساڵی :

١٨٨٢ مردنی زانای ناسراو (چارلس داروین) .

١٩٤٣ سوپای ئەڵمانی نازی ٤٥٠٠ ئەسیری پۆلونیـــان کوشت ئـــەم رۆژە بە کارەساتی (کاتیان) ناوبانگی دەرهێناوە

١٩٥٧ کـــــۆچی دوایی ماموستا (مەحەمەد میهری) لە ئەستەموڵ .

١٩٦٣ دامەزراندنی کۆمەڵی کورد لەلوبنان بۆ یەکترناسینو کوردی فێرکردنو کاروبـــاری کۆمەڵایەتی ناوخۆیان .

١٩٧٠ ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش بریاری گێرانەوەی ئەو کوردانەی دەرکرد کە بە هـــۆی کارەساتی ژوروی وڵاتەوە دەرکرابون بگەرێنــەوە سەر ئیشوکاری خۆیان .

ڕوون کردنەوەی هەندێك پەیمانو ڕێکەوتننامەو ڕێکخراوی دەوڵەت

- برهان -

بـــە شیوەیەکی مەوزوعیو بەکورتی ، بەزنجیرە باســـی هەندێك لەو پەیمانو ریکەوتننامانەو ڕێکخراوانەیدەوڵەتان ئەکەین .. مەبەستمان ئاشکرا کـــردنی ئەوترسو لەرزەی دەولەتە ئیمپریالیستەکانە کـــە سەرەڕای ئەو هەموو چـــەكو تفاقی شـــەرو جبەخانەیەی بەدەستیانەوەیە هێشـــــتا بەرامبەر بە خەباتی ســـەختی ناوکویی گەلانی ئازادیخـوازی جیهان ترســـێکی ئەوتۆیان لێ نیشتوە کە بە چەندەین شیوەگەلە کۆمەکیو پیلان سازیەکەنو لەگەڵ ئەوەشدا توشـــــیو ژێرکەوتنیان هـــەر بــــو ئەمێنیتەوە..

● پەیمـــانی مەرکـــەزی « سەنتو » .

● ئەم پەیمانە چـــون پی گەیشت ؟

أ - پلەی یەکەم :-

لە ٢٤ی مانگی شوباتی ساڵی ١٩٥٥دا پەیمانیکی بەرگـــریو داکوکیکردنی هاوبەش لەنیوان تورکیاو عیراقدا مۆرکرا .

ب - پلەی دووەم :-

لە ٣٠ی مانگی ئاذاری ساڵی ١٩٥٥دا بەریتانیاش چوەنـــاو ئەم پەیمانەوە .

ج - پلەی سێیەم :-

لە ١ی مانگی تەمموزی ساڵی ١٩٥٥دا پاکستانیش لەســـەر ئارەزووی خۆی چووە ناو ئـــەم پەیمانەوەو پەیمانەکەی مۆرکرد

د - پلەی چوارەم :-

لەمانگی تشرینی یەکـــەمی ســـــاڵی ١٩٥٥دا دەوڵەتی ئیرانیش چووە ناو ئـــەم پەیمانەوە .

● پەیمانەکە لەم دەزگایانەی خوارەوە پێکهاتوە :-

أ - ئەنجومەنێکی هەمیشەیی

ب - سکرتاریتی گشتی .

ج - چەند لیژنەیەك :

١ - لیژنەی عەسکەری

٢ - لیژنەی ئابوری .

٣ - لیژنـــەی قەلاچۆکردنی « چالاکی روخێنەرانە » .

● ئەرکـــی مەسرەفـــی سکرتاریتی پەیمانەکە لـــە ئەستوێ دەوڵەتە ئەندامەکانو وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکایە

● وڵاتـــە یەکگرتوەکان لەدوای دەستدریژییە ســـێ قۆڵیەکەی ساڵی ١٩٥٦ واتـــا لەمانگی ئازاری ساڵی ١٩٥٧وە لــــە لیژنەی عەســـکەری پەیمانەکەدا بووە بە ئەندام .

● لیژنەکانی ئـەم پەیمانە بەنهینی کۆئەبنەوە .

- ئامانجەکانی ئەم پەیمانە

١ - ئەو دەوڵەتانەی لـــەم پەیمانەدا ئەندامن بە گەلـــە کۆمەی عەسکەری بچن بەدەنگ یەکترەوەو داکوکی لەســـەر یەکتر بکەن .

٢ - بەهاوکاری نەخشـــەی عەسکەری و پیلان لەگـــەڵ یەکتری دابنێن .

٣ - یارمەتی یەکتری بدەن .

● هۆی لاوازبونی پەیمانەکە ئەمانەبون :-

أ - دەوڵەتانی جامعیـــەی عەرەب سەریان بەم پەیمانەدا نەکرد :

١ - دەوڵەتی میسر ملی بـۆ شـــورنەکردنو سەرزنشتیشی ئەکردن

٢ - وڵاتی ئەردەنیـــــش نەچـــووە نـاو پەیمانەکەوە . هەرچەندە سەر بە ڕۆژئاواشە .

٣-هەرچەند زوریان بوسوریا برد بەڵام نەچووە پەیمانەکەوە .

٤ - دەوڵەتی لوبنانیـــــش لەگەڵ ئەوەشدا کە دۆســـتی سیاســـەتی ڕۆژئاواییـەکانە نەچوە ناو پەیمانەکەوە .

٥ - وڵاتی عەرەبی ســعودی بەربەرەکانێی پەیمانەکەی کرد

ب - ئەو نوشوستیە گەورەیە کـــە بەسەر پەیمانەکەدا هات ئەوەبو کە حکومەتی عراق لەدوای شۆرشی ١٤ی تەمـوزی ساڵی ١٩٥٨ ، لە ٢٥ی مانگی ئازاری ساڵی ١٩٥٩دا لەپەیمانەکە چووەدەرەوە .. بەمــــە پەیمانەکە ئیفلیج بوو ناوەکەشیان گۆری لە (پەیمـــــانی بەغـــــداوە) کردیان بـــــە (ریکخراوی پەیمانی مەرکەزی)

ج - ئەندامانی ئەم پەیمانە (ئیرانی لێدەرچێ) هەمویـــن لەپەیمانە ڕۆژئاواییەکانی تردا ئەندامن وە لەبـــەر ئەمـــە ریکخستنی کاروباری ئـــەم پەیمانە کەوتبوە نێو چـــوارچێوەیەکی تەسکەوە .

● دوای ئەوە کە پەیمانەکە گیرۆدەی ئاڵـوزی بوو وڵاتـــە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا چەن ریکەوتننامەیەکی عەســـکەری لەگەڵ ئیرانو پاکســـتانو تورکیادا مۆرکرد ، وە بـــە شـــێوەیـــەکی ناراستەوخو پشتگیری پەیمانەکەی ئەکردو خۆی لە کاروبارە عەسکەریـەکانیا تیهەڵ ئەقورتاند .

- ئەمانەی خوارەوە بونـــە هۆی کەم کردنەوەی نرخـــی عەسکەری پەیمانەکە :-

١ - لــــەو دوژمنایەتیەی کەوتبوە نێوان پاکســـتانو هیندســـتانەوە پەیمانەکـــە یارمەتی پاکستانی نەدا .

٢ - لەکاتی ناکوکیەکـــەی نیوان تورکیاو قبرصیشـــدا پشتگیری تورکیای نەکرد .

٣ - پەیمانەکە بوو بـــــە پەیمانێکی ئابوری زیاد لەوەی کە عەسکەری بێ .

٤ - هەندیك لەو دەوڵەتانەی کە ئەندامبون لە پەیمانەکـەدا پەیوەندی دۆستانەیان لەگـەڵ یەکێتی سوڤیەتو چیـــندا هەبوو .

٥ - لاوە رۆشنبیرەکانی ئەو وڵاتانەی کە لە پەیمانەکەدا بون سەرزنشتی پەیمانەکـــــەیان ئەکردو سیاسەتی پەیمانەکەیان بەشتێکی مەوزوعی دانەئەنا .

٦ - گورینی هەڵویســـتی دەوڵەتانو گورینی سروشـــتی پەیمانە بەرگریەکانو هاتنـــەکایەی هۆی بەرگریکردنی نوێ لەئارادا .

٧ - زوربەی گەلانی ئـــەو وڵاتانەی کە لــــە پەیمانەکەدا ئەندامن حەزیان بە سیاسـەتی بێلایەنی ئەکردو خــــۆیان لەپەیمانی عەسکەری دورئەگرت

٨ - پەیمانی ئەستەمبولیش زۆری لەنرخی ئەم پەیمانە کەم کردەوە .

(١) بۆ نوسینی ئەم باسە سودم لە کتیبەکەی سەرهەنگ « صـــلاح الدین عبدالقادر » وەرگرتوە .

ئەنجامی یاریەکەی حەبەشەو زامبیا

لەو یاریەدا لەنێوان حەبەشەو زامبیادا کراو لە چوار چێوەی دەورەی کاسی ١٩٧٤ی جیهانیدا ئەنجامەکەی بەرامبـــەر بو وە هیچ یەکی لەو دوو تیپە نەیانتوانی گوڵ لە یەکتری بکـەن لەبەر ئـــەوە بریاردرا یاری دووەم لە شاری لوساکا بکرێ .

وەرزش

ئامادەکردنی : محمد صدیق امام

● بڕیاروایە کە یانـــەی ناوەندی تۆپی پێی لەشـــکری سوڤیەت سەر لەعیراق بدات بۆ یاریکردن .

● عیـــراق لەدەورەی تۆپی پێی خلیجی عەرەب بەشـــدار ئەبێ .

● هەڵوەشاندنەوەی سەردانەکەی تیپـــــی تۆپی پێی نیوکاسلی ئینگلیزی لەعیراق .

تیپی هەڵبژاردەی لەشکر دۆڕاندی

ڕۆژی دوو شـــــەممەی رابوردوو تیپی بەسرە لەیاریەکا لە یاریگای گـــەلی دەوڵەتان بەدوو گۆڵ بەرامبەر بەگۆڵێك لەتیپی هەڵبژاردەی لە شـــکری باسیشە تیپەکەی لەشـــکر خەریکە خۆی ئامادە ئەکات کە لە گرەوی پاڵەوانیەتی لەشکری دنیادا بەشدار ببێ کەچی ڕۆژی شەممەش بـــە تیپی بەسرەی دۆڕاند .

تیپی لۆکسەمبورگ لە سویسرای بردەوە

لەچوار چێـــوەی یاری پاڵەوانیەتی کاســـی تۆپی پێی دنیـــادا تیپی لوکسەمبورگ بەگولێك بەرامبەر بەهیچ لـــە تیپی سویسرای بردەوە . بەم پێیە لەم یاریەدا لوکسەمبورگ ٨ خاڵو سویسرا ٣ خـــاڵو تورکیا ٣ خاڵی هەبوەو تیپـــی ئیتـــالیاش بەیـــەکـــەم بردەوە . ئەوەی شـــایانی دەرچوە .

وەلاتپەرستی دھوزانێن «خانی»دا

عبدالرحمن مزوری

خاندەڤانێن هێژاو بەرکەتی گەلەکا لسەر خانیێ نەمر، هاتیە نڤێسین، وەلێ بەهزرامن، هێشتا مافێ وی ژسەر ملێن مە رانەبویە، دڤێ گوتارێدا، دێ لسەر وەلاتپەرستیا خانی ئاخڤینو ڤەکولین، ژیانو بەرهەمو هوزانڤانیا وی مە چو ژێ نینە، ژبلی پێدڤیێن گوتارێ.

ئەڤ گوتارە دێیا کێم بیت هەکە باسێ بارێن مێژوییێو رامیارییێن کوردستانێ نەکەین دسەر دەمێ ویدا، چونکی بێ گومان ئەوان کارێ دهوزانێن خانیدا کری، چی کێم بان زور. پشتی سەرکەفتنا دەولەتا ئوسمانلی دشەرێ (چالدێران) دا سالا ١٥١٤ - ١٥١٦ ز، سولتانی بزافەکا گەرم کر، کوردان ژ دەولەتا (صەفوی) یا فارسی ڤەکەتن، ڕاکێشیتە بن چەنگو لەپێن خو، بو بجە ئینانا ڤێ ئارمانجێ، کاری دگەل مەلا ئەدریسێ بەدلیسی - مەزنترین زاناو سیاسیێ کورد دوی سەردەمیدا - پەیمانەکێ گرێدەت، تێدا ڕەنگە مافەکێ ئوتونومی (حکم ذاتی) بدەتە میرگەهێن کوردی. (کوردو کوردستان - ئەمین زەکی - چاپخانا صلاح الدین - بغداد - ١٩٦١ز ب: ١٦٣ - ١٨٦، دیسان: مێژوی کوردو کوردستان - ئارشاك سافرستیان - وەرگێڕ: عبدالله شالی - چاپخانەی کامیران - سلێمانی ١٩٦٠ ز ب: ٣٦،) یا دیارە بڤێ رێك کەفتنێ گەلەك میرگەهێن بچویك پەیدا بون، شوینا کوردستانەکا ئێك گرتی، ئانکو وەلات هاتە پارچە کرن، ئەڤە ژی هویەکێ موکمو سەرەکی بو، دولەتا ئوسمانلی بکاریتن هەمی میرگەهێن کوردی لدویف ئێك بێختە بن چەنگو لەپێن خو. (نیکیتین: باسیل - الاکراد - دار الروائع - بیروت ب: ١٨٤ - ١٨٥). ئەڤە بو حالێ کوردان دسەدێ پازدێ زاینیدا وەلاتەکێ پارچە کری، میرگەهێن کوردی بەربوینە سەرو چاڤێن ئێك، گاڤەکێ لبن دەستێ تورکا، گاڤەکا دی لبن دەستێ ئیرانیان. هەر لسەر ڤی تاسی مان حەتا سەدێ هەڤدێ زاینی ژی، دەمێ ژیانا هوزانڤانێ مە، هەکە دناڤ بەینا ١٦٥٠ - ١٧٠٦ ز ژیا بیت، وەکی سەیدایێ (سجادی) بڤێیسی.

(سجادی: علاء الدین - مێژوی ئەدەبی کوردی - چاپی دووەم - چاپخانەی مەعارف - بەغدا - ١٩٧١ز ب: ٢١٤) دگەل ڤی هویێ بوری، زوردار یا تورکاو ڕاکێشانا بەرهەمێن چاندێ یێن کوردستانێ دیسان هونە پاڵ بسەیدایێ خانی ڤەناین، ببیتە هوزانڤانەکێ وەلاتپەرستو نیشتەمان پەروەر.

جارێ ژ رێڤە هویێ دانانا هەمی بەرهەمێن توڕیێن هوزانڤانێ هویەکێ نیشتەمانی بو، وەکی دێ بو مە روهن بێن دڤان رێزێن داهاتیدا، دانانا (نوبهار)ێ ژ بەر هندێ بو دا زاروکێن کرمانجان (کوردان) فێری زمانێن بیانیا ببن، پێدڤی ناکەت بێژین، فێربونو پڕی سودو قازانجە: زاتینا زمانێن بیانی کارەکێ

ژپاش حەمدو صەلەواتان
ئەڤ چەند کەلیمەنە ژ لوغاتان
ڤێك ئێخستن (ئەحمەدێ خانی)
[illegible]
ناڤێ نوبهارا بچوکان لێ دانی
نە ژ بو صاحیب ڕەواجان
بەلکە ژبو بچوکێن کرمانجان

(بەرێ خوّ بدە: نوبهار - ئەحمەدێ خانی - دار الطباعة العربیة - دمشق - ب: ٢ - ٣). ئەرێ دانانا (مەمو زینێ) ژی دیسان هویەکێ نیشتەمانی بو، هوزانڤان دبێژیت، ئەڤ بەرهەمە من ڤەهاندو دانا بزمانێ کرمانجی - کوردی - دا خەلك نە بێژن ملەت هەمی خودان زانینو ڕەوشەنبیرن، کوردان چو نینە، نە ڕەبو نەزانین و نە براڤوك:

دا خەلك نە بێژیتن کو ئەکراد
بێ مەعریفەتن بێ ئەصلو بنیاد
ئەنواعێ میلەل خودان کتێبن
کرمانج تنێ دبێ حسێبن
مەمو زین -م.ب. رودنکو
ب: ٣٥

ئاشکەرایە دانانو نڤیسین بزمانێ کوردی دوی سەردەمیدا گرنگیا خویا تایبەتی هەیە، ژبەر هندێیە هوزانڤانێ مەزن (حاجی قادرێ کویی) دبێژیتن [illegible] کوردی هەر منو (خانی) دانایە نەکەسێ دی:

لە کوردان غەیری (حاجی)
و شێخی (خانی)
ئەساسی نەزمی کوردی
دانەناوە

(دیوانی حاجی قادری کویی - چاپخانەی هەولێر - چاپی سێهەمین ١٩٦٩ ز ب: ٦٨). پشتی هوزانڤانی ڕامان و ئەگەرا دانانا براڤوکو دارێژتنا هوزانێن خو دیار کری، دبێژیت نەخێر! نە ئەوە کورد نەزانو بێ ڕەوشتن، بەلکو بەروڤاژی خودان ڕەوشتو زانینو ڕەوشەنبیرینە، وەلێ شێوینە بێ کەسو بێ خودانن:

کرمانج نەپڕ دبێ کەمالن
ئەمما دیەتیم و، دبێ مەجالن
فی الجملة، نە جاهلو نەزانن
بەلکی دسەفیلو دبێ خودانن
مەمو زین - م.ب. رودنکو
ب: ٣٥

مەمو زین - م. ب. رودنکو ب: ٣٥ هوزانڤان ئاخینکەکا کویر ژ هناڤێن کوزری رادهێلیتن، دبێژیت هەکە مەژی خودانەك، خەمخورەك، سەرکێشەك هەبا، پویتە بهوزان و هونەرو زانینو براڤوکێن مە کربا، ئەژی دا بەهاو نرخا هوزانا هوشا بلند کەم حەتا گەهشتبا بەر چەرخو فەلەکا، ڤەژینم ژنوی جزیریو حەریریو فەقیێ تەیران، کەیفو شادییەکا هند بو چێکەم، حەتا حەتایێ مایانە حەیرانو سەرگەردانو مەندهوش:

گەردێ هەبویا مەژی خودانەك
عالی کەرەمەك لەطیفە دانەك
عیلمو هونەرو کەمالو ئیزعان
شیعرو غەزەلو کتابو دیوان
ئەڤ جنسە ببا لبا وی مەعمول
ئەڤ نەقدە ببا لنك وی مەقبول
من دێ عەلەما کەلامێ مەوزون
عالی بکرا، لبانێ گەردون
بیناڤە روما، مەلێ جزیری
پێ حەی بکرا عەلی حریری
کەیفەك وەبدا فەقیهێ تەیران
حەتا بئەبەد بمایە حەیران

مەمو زین - م . ب . رودنکو ب: ٣٦ پاشی دفەرموت ما ئەز چی بکەم! بازارا زمانو تورو ڕەوشەنبیریا کوردی گەلەکا کەسادو راوەستیایە، پارەپەرستیێ، هندا بسەرێ مە ئینای، کەسەك زانینو پەندان ببویلەکێ ناکریت، جامیو نظامی، بەرزترین هوزانڤانن، کەس بوان زاری نینە، حەتا بکەنە کارکەرێن خو ژی:

چو بکەم کو قەوی کەساد ە بازار
نینە، ژ قوماشێ دا خەریدار
یەعنی ژ طەمەع، دراڤو دینار
هەر یەك ژ مەرا وەبونە دلدار
گەر علم تەمام بدەی بە پولەك
بفروشی تو حیکمەتێ بە سولەك
کەس ناکەتە مەیتەرێ خو (جامی)
ڕاناگرتن کەسەك (نظامی)
مەمو زین - م.ب. رودنکو

مەمو زین - م.ب. رودنکو ب: ٣٦ خانیێ دل کەسەر دبێژیت، زورا دویرە، ژ فەلەکا چەپگەڕ و خائین، جارەکێ مەیدانێ بومە ڤالا کەت ستێرا بەختێ گەش بیت، پاشایەك ژ مەژی رابیت، بەهایا هونەرو زمانو زانینا مە بزانت، دەردو برینێن مە دەرمان بکەت:

قەت مومکنە ئەڤ ژ چەرخێ لولەب
طالع ببتن ژ بو مە، کەوکەب
بەختێ مە ژ بو مە را ببیت یار
جارەك ببتن ژ خەواب هشیار
رابت ژ مە ژی جیهان پەناهەك
پەیدا ببتن مە پادشاهەك

دیماهی هەیە

دەست لسەرهەلینان وهاریکارییێت جڤاکی دکومەلێ کوردیدا

-٣-

صادق بهاءالدین

ژدەست لسەرهەلینان ئو هاریکرن و هاریکارییێت جڤاکی ژبلی هاریکرنێت شەهیانا ئوگوڤەندا، دیلان و داوەتان، هاریکاری ئو دەست لسەرهەلینانێت دئالوزی ئو تەنگاڤیانە یێت کورد بچاڤەکێ بلنددنێرنێ ئو سەرهاتی پێ گوتینە ئو هەلداینە ژوان سەرهاتیان: هەڤالێ راست دتەنگاڤیادا دیاردبیت. یان ژی دبێژن: دوست ئەوە یێ دەستێ تە دتەنگاڤیادا دگریت. هەر وەسا ژی دبێژن: کی مفایە، ئەو برایە. ئەو کەسێ هاری تە بکەت، پشتا تە بگریت، تە ژ ئالوزی ئو تەنگاڤیا قورتال کەت، ئەوە یێ دلسوز، خەمخور و پشتەڤان و برایێ تە یێ راست، یێ کو تو دڤێت پشتا خو پێ کەرمکەی بکەس و کارێ خو دانی. برایێ تە یێ دایبابی هەکو دتەنگاڤی ئو ئالوزیادا پشتا خو دا تە دەستێ هاریکاریێ بو تە درێژ نەکر تو نەڤەگرتی، ئەو نەبرایێ تە یە یێ ژین و ژیارێ یە، ژبەرکو خوشکرنا ژیارێ ئو پێشڤەبرنا وێ بێ گومان بدەست گرتن، هاریکاری ئو دەست لسەر هەلینانێ ڤەبەند و بەستی یە. ئەڤ سەرهاتی ئو گوتنێت مەزنا ژبەرێت بنیاتی یێت رێز ورێدار رەوشت و تیتالێت ملەتێ کوددە زێدەبار لگوندا ئو ئاڤاهێیت بچویك یێت کو پێتڤی هاریکاری ئو هاریکرنێ نە ژبو پارزتنا جهوار و خوجهێیت وان ژکارێت بسەرتێن یا لێ دقەومن وەکی سوتنێ، ڕەنی بسەرداهاتنێ، باهوز (ئاڤرابوین)، مرن و هەمی تەنگاڤیێت وەکی وان یێت بهێن و ڤەژەنا مروڤەکی یان ژی پەند مروڤانچو بەرەڤانی یان پارارتن سەرناگریت و چو برین پێ ناهێنە دەرمانکرن، ژبەرکو پێتڤی هاریکارییەکا بتەبایە. ئەڤ هاریکاریە ئو کارێ بتەبایییە دکارێ ڕوژی یێ رەزڤانیێ ئو جوتیاریێدا دیسا گەلەك پێتڤییە ژبو ڕاگرتنا هاڤلی ئو شەنگستەیێت جڤاکی ئو سڤککرنا بارێ گرانێ ژین و ژیارێ ئو پێشڤەبرنا لە شساخی ئو خرینەدەفاییێ. ژکارێت ڕوژی (روژگاری) یێت بزوبارە تێنەکرن، جو برن ژبەرکو درامەتێ ئاڤێ لبەر تێتەکرن، هەمی ئاقارێ لبەر تێتەکرن و خوجە ئو جهوار هەمی بەهدار و بشکدارن، ژبلی هندێ ژی کو ئەو کار بئێك و دووا، بفامیلیەکێ دووا ڤەناهێت، ژبەر هندێ روژا زوبارێ، زوبارا جوبرنێ ئانکو پاکژکرن و ئاڤاکرنا لایێت هەرفتە ئو هوڕاییێ هەمی بتەبایی دکەن ژبو بەرفرەهیا گشکی.

هەر وەسا دشێلا برنجی ژیدا ئەگەرچی نەبتەبایا جوبرنێ بەلێ کێمتر، ژبەرکو وجو بەرێ چەم یا زەڤییێت برنجی بێ گومان بو خودان و مرێبانە تبنێ بەلێ، هەر چەند مال زێدەبار مروڤ و خزمێت ئێك دڤان کارێت هودا دەستێ هاریکاریێ بو ئێكو درێژدکەن. ژبلی هاریکاریا کارێت روژێ و جڤاکی ژی، ژکارێت بتەبایی تێنەکرن کو رێز و تیتالێت ئولی ئو ئاینینە سەر نێشتنێت گێژانا ئو داوەتنەبیا ئو مەولویدانە، کو هەر مالەك دێ رەنگەکێ گرارێ لدوی ژێهاتنا خو کەتە ئامانا دگەل مەیەوێ هەیی لدوی دەمێ سالێ بەت دانتە مزگەفتێ چ لسەر بانی

بروانە لاپەرە -٢-

خەونەك ویرهاتنەك

خەلیل جندی

خەون دراست بن یان نەرەنگدانا بیرو هزرێد مروڤی یێد روژانەیە، خەون پارچەکن ژژیانا مروڤی. ئەم دشێن بێژین ئەو تشتێد لسەر مەرادەرباز دبن یان چاڤێد مە پێ دکەڤن گشتیان لسەر مێژیداتێن کولان، بەلێ دیسان دکارین ڤان سەرهاتیو رووداواپشك بکەین بسەر دوو پشکا:

١ - یێد فەر کو براستیکاری دکەنە سەر مروڤیو شوپا (اثر) خو دمێژیێ مروڤیدادهێلن.

٢ - یێد سەر سووکی (بسیط) کو مروڤ پووتێ بێ ناکەت و هیچ کاری ناکەنەسەر زلاما وەکی، نان خوارنێ یان لێك دانا دوو دیکلکا یانهاتنو چونا ترمپێلا لسەر جادێرا.

چاخێ داهاتنا شەڤێ مینافلیمێ سینەمێ رووناهی دکەتە سەر ئەوان بیرو سەرهاتیوتشتێد مروڤی دیتین ڤیجار هندەك ژ ڤانان ژ نوڤە ژ مروڤرا خوّیادبنو بیرێد کەڤن ساغو ریندوو دبن.

.... هن من دیتی کومەکەگوندیێد من وێد بێژنە من: مە تو ژی وێ نڤیسی؟!

تالیێ چەندەکا خوّ لێکداورێ دانە بەر خوّ بوّ دەف سەیدایێ مەزن بابێ ئەدریسی. روونشتینا د ژورەکا ناڤنجیدا، هند مە دیت مروڤەکی خوّهاڤێتە دناڤ مە داو روشتا سەر کەڤلکەکەی لویدەرێ، مە هیڤی ژێ کرن بێتە سەر دوشەکێ قایل نەبوو، سەرێمن چو دنیایەکا دی مروڤەکی بلیمەتو مەزنی مینا ڤی هوسایینەفس کچك بت، پشتی من دایە هزرا خوّ من گوت: راستەدانا ڤی جوامێری ژ نەفس پچووکیا وییە، و براستی ژملەتێ خورا دخەبتت. بەلێ دیسان هزرێد من لێك کەفتنومن ژ خورا گوت: بەرێ خو بدەکار بە دەستێد پچووك چەندخو دپەسنینن، ئاڤایێد دەهنهوم نەبن لێ روبانێن، دوشەکێد ئاڤرموشی نەبن لسەر نا رازێن! بەلێ نالێنییابەلنگازو جوتیارو رێنجبەرا یە ژ کورە؟ نزانن!

دەبینم هەر گوندییەکی مندکونجەکێرا وەکی تەیرێ گشك لێ کەتی خوّ هاڤێتە د ژوردا. وی چاخی ژی من گوت: دلێ هەمووکان مینا یێ منیشەوتییەو کەزەبا وانە سوتییە.

دیسان بیرەکا دی خوّ هاڤێتەدمێشکێ مندا! دیارە بهاریکاریێو دل پێکڤەگرێدانێ هەموو تشت چێت بتو مروڤ بئارمانجێد خورادگەهت چی بێژینە وی کەسی ددڤی چەرخیدا باشـقەیێ بهاڤێتە نێڤ موسلمانو ئێزدیو فلەها...

هەر چەندە ئەز کچکیدیوانێ بووم بەلێ من خو نەگرت ئەز پەیڤیم: سەیدا، بابێ بەلنگازو هەژارا سەرچاڤەکی بو ژیانا مە!

- خێرە؟

من گوت: گوندێ منبێرستەك یا دبن پێنێد لەوتیو چەپادا دلەهێزت!

بروانە لاپەرە -٣-

کتك

نڤیسینا: سملوخ

جارەکێ وەساهەلدکەڤیت کو ئاگلان لوی [illegible] و سوتن و هەڕفاندن مروڤێت وێ گوندی هندەك ڕەڤین و هندەك دهێنە کوشتن و هندەك مشەخت دبن، کەسێ ساخ نامینیتە لوی کاڤلە گوندی ژبلی (کتکا) مەزنێ وی گوندی ...ك یا (خورێسانە) ...ڤ یێ لبن پیا د خشیێت، ...ك یا لناڤ مالاوی مەزنی ...ژی) فرت و فێلێت وێ مالێ ...ێت گرتین، کوڕێ خودانێ و مالێ گەلەك کتکا خو دفیا، ...تکەکا موریکێت گر کربو ...رهی، دەما کتکێ سەرێحوذ ...اند شەق - شەق ژ ڤێك ...تنا موریکا دهات. کتك ... ژبیرکرن و ما لوی کاڤلە ...ی، ئەو ژی هەر چییێ ...بت کەفتی خار لدرێژیا ...و چ نەما بخوت، کتك ما ...ت مایە لوێرێ خارن خلاس ...، چ کون و کونج ...ن کتکێ دەستێخو تێ نە ...ت، کتك نەچاربو قەستا ئاشێ گوندی کر، ژ وی ئدیوار مابونە ژپێرڤە، تڤەکا وی (کێخمیتەیە) سەرێ خو برە ژور دت ئەکا مشکا یێ گێرێ و هجونێ لناڤ دکەن، گوت: باشبو نانێ من ...، بێهنا وێ ژ برسادا ...ت خود کوما وان وشکەك گرت هەر لهەوا ئاعیرا) بەلێ بێهنا وێ ...، مشکێت دی هەمی ...نێڤە، کتك مالبەر ینشتە سەر کوریاخو، چانەد زال لدەرکەفتنا مەلێ چ مشك دەرنە کسپیێدێ کتکێ هزراخو لێ کو لمشکا بکەت. گرت: هەکە ئەز

حیلەکێ لڤان نەکەم ئەز نەشێم دنقاندینە، ئەز چومە بنك ڤە چ نێچیرێ ژێ بکەم. ڕابو دەینەکرە من، مشکا هەمیا پرتە پەڕوکەك هاڤێتە سەرێخو گوت: هەکە کتك نەبیت و و چ کوژیەکێ مەزەلا ئاشتێ ئەوتشت یێ وەسابیت ئەم ڕوینشتە سەر کوریاخو و هەمی دێ دەرکەڤین، مشکەك چاڤێت خو نقاندن و سەرێخو هەبو ژ وان یێ (قرمچی) یێ هژاند بو شەق - شەڤا موریکا کوری قوتێ کورە، وی گوت: مشکا دکونێ ڤە بێهنا کتکێ هەکە هوین گوهێ خو بدەنە نەکر زانی کو کتکا ژ سەر من کەس ژ هەوە دەرناکەڤیت، کونێ چوی، مشکەکی سەرێخو هەمیا گوتێ: تو نزانی ... ژ کونێ ئینا دەرێ کتك نەدیت هەکە تە تشتەك رانیبا و دیت تشتەکێ لسەر کوریا خو یێ (ئالچاغ) نەڕاوەستیای لقولاچا مەزەلێ و (پالمەکێ) بای تو یێ هوسا بەد بوی.

دسەرو بن گوهێت خو پێچای، و چاڤێتخو ێت نقاندین و یێ سەرێ خو باددەت، چو گوتە هەڤالێت خو، هەڤالا گوتێ: تو یێ پێ سڤکی کا هەڕە بزانە ئەو کتکە ئان تشتەکێ دیە، مشکی پێ لجورعەتا خو نا و چو خو نێزیکی کتکێ کر گوتێ: تو کتکی!! کتکێ گوتێ: بە.. ئەز (زکرێ) خودێ دکەم و بیرا دیماهیا من دهێتە بیرا من جورعەتا مشکی زێدەبو و بستەبو هێژ چو بنكڤە، کتکێ خو تێنەگەهاند، باوەریا مشکی چاك هات کو ئەڤە کتك بینە ئەڤە (زکرداره)، ما چاوا یێ بیرا دیماهیکاوی بهێتە بیرێ دێ خرابیێ کەت - دێ بێبەختیێ کەت، یێ هەر دەم ناڤێ خودێ لسەر ئەزمانێ وی دێ چاوا ڤێلا کەت، مشك زڤڕی نك هەڤالا گوتێ: کتك نەمایە لوێرێ، تشتەکێ دی یێ لقورنەتێ ئاشی، یێ هزرا خودێ دکەت و چاڤێت وی

مشك هەمی دەرکەفتن و هێدی - هێدی خو نێزیکی کتکێ کر، کتکێ مویەك ژ خو نەکەفت نە لڤاند، د (زکری) دا گەرم کر، کتکێ دو مشك تر لێهات، مشکا باوەرکر کو گرتن، و هەر ئەڤە (مروڤێ خودێیە) کتك ئێك کرە تێدا، نینە، حەتا مشك بستەبوین،

کتکێ دبن چاڤێت خوڕا بەرێخودایێ کو مشك بونە گەلەك دبن لێڤێت خو ڤە (گرنژی)، ستێرا خو لکوما تو وان دروست کر و بنەقلەکێ خو کرە گولمچك و خود درێ -کونێ وەرکر، مشك نالوز بون وان ژی قەستا کونا خوکر ڕێکا کونێ بدەست هندەکا ژ ترسادا قەستا دەرێ بدەڤی دەستەکێ خو مشکەك قوتال- بو چو دکونێ ڤە گوتە مەزنێ خو ... ئەوێ مە گوتی کتك نینە دەرکەفت کتك ... دو ژمەیێ بدەڤی گرتین و هەر دەستەکێ وی ئێکێ تێدا، مشکێ سەقەت گوتێ: ما من نە گوتە هەوە ئەو تشت کتکە ئەو جلکێت کرینە بەر خو دا هوین باوەر ژێ بکەن، دێ بخون هوین هوسا دباشن، یێ باوەر ژ قەسا دوژمنی بکەت و کارو کەسپو کریارێت وی نەبینیت دێ وەکی وان مشکا لێهێت.

***

(وەلام)

بو برادەرێ خوشتڤی (عزة شیروانی) کاغەزا تە گەهشت دگەل هەلبەستێ، بنێزیك ترین دەم دێ بەلاڤکەین دەست دانا مە نە لسەر شێوەیە، بەلکو لسەر کورتو ئەنگی و بکێر-نەهاتنا هندەك هەلبەستا بیت. هیڤی دکەین هەر بەردەوام بی د نڤیسینێدا.

institutkurde de paris

هونەرمەند
بیر ئۆجێست ڕێنوار

حەیدەر نانەکەلی

ڕێنوار وتویەتی : (هەموژیانم لەگەڵ تاموخرۆشـــی ڕەنگە شیرینو جـــوانورازاوەکانی تابلۆکانم رابوارد)!

بیر ئۆجێست ڕێنوار لـە(لیمۆژ ـ فرنسا) لە ساڵی ١٨٤١دا لەدایك بووەو سـالی١٩١٩ کۆچی کردوە ..

ڕێنوار کوڕی دایكو باوکێکی هەژار بوە ، هەر خۆی خۆی راهێناوەو پێ گەیاندوەو خۆی فێری هونەر کردوە .. نە دوانزە ساڵیداو لە (بۆرسلین)بوە بەوێنەکێش کە لەو کانەدا هەندێ شێوەو ئوسلوب فێربوە ..

هەرهونەرمەندێك لـــەو ئارەزووەوە هەڵدەچێت کـــە هونەرمەند هەڵی دەبژێریت ، بۆ پێ گەیاندنی ئەو ئامانجەی هەولی بۆ ئەداو ڕەنج ئەکێشێ .. **ڕەنگە (جۆراوجۆرەکانیش** یەکێك بون لەو تاسەو ئارەزوهۆیانەی کـــە کارێکی بـــە جەرگانەی کردۆتە سەر ژیانی هونەری (ڕێنوار) . هەر ئەمەش بوە هۆو هێزێکی بەگوڕ بۆ پتەو کـــردنی بیروباوەڕو سۆزو خرۆشی ، هەروا کارێکی سەرەکیش، بو بەر سەرکەوتنی لە هەمو کۆسپوتەگەرەیـەك لەرێگای هونەری ، هەروەکو ڕەنگی زێر لە تابلۆ دەسکردە_کانیا دەدرەوشایەوەو زیاتـرو ئەوەندەی اترکاری دەکردە سەروزەو بیروباوەڕی ، تا پێچ لـە جموجۆڵو وچان کردن نەکاتەوەوپتر نەشئەو سۆز بخاتە دڵیەوە

وێنەی (بورسلین)و هـــەروا(پەرستگای ئافرەتان)و هەندێ لەتابلۆ سروشـــتیەکانی تری نیشانەی ئەو جۆرە هونـــەرەن و ڕوی ڕێنواری هونـــەرمەندیان کردە سەر بنچینە هەرەگرنگە- کانی وێنەوە .

بەهـــۆی باری ژیانی وگوزەرانباشی خۆیـــەوە ، توانی بۆ ماوەی ســـاڵێك بچێتـــەپەیمانگای (جیلێر) لەپاریس ـ بەهۆی تابلۆ ســــەرکەوتوە_کانی یەوە ـ لەوێشەوە شێوەو ئسلوبێکی زیاتر شارەزا بو .

ڕێنوار ، بایەخێکی یەکجـارزۆری داوە بە شـێوەو قالب ، هەرچەندە زۆربەی هونەرمەندە پێشەواکانی ئەو سەردەمـە ، بایەخیان بەمەنەداوە . هـــەربۆیــەشـ ڕێنوار لە هونـەر- مەندە هەرە بەرزەکانی بوە لە ئسلوبی کاریگەردا هـــەروا ئیقاعێکی تایبەتیو ناســـراوی هەبوە ، کە جیاوازیەکی یەکجار زۆری نیشانداوە ، لەگـــەڵ هونەرمەندەکانی تردا ..

زۆربەی ئەو لایەنانەی کـــەلە هونەری (ڕێنـــوار) دا دەردەکەوێ ، هەروا زۆرترین کەسانی تابلۆو هونەرەکـەی لەسەر (ژنوجوانی) ڕەنگەکانی بوە ، ئەمانەش دیســـان کاریگەریەکی بەتین بوە بـــۆوێنەو ئەو سۆزوخرۆشانەی کە هانی داوە ، هەروا هێـــزووزەیەکی بە جەرگانـــە بوە بۆ هونەرەکەی ، هەروا ڕێنـــوارلەبارەی بازرگانی وێنـــەکانی ، باشترین هونەرمەندی سەدەی نوزدەهەم بو ، کە بەوپـــەڕی شانازیو ریزلێگرتنـــەوە خۆی لەدڵی خەڵکا چەسپاند ..

چونکەهەرگیز دەستوخامەی ئەو هونەرمەندە بەرزە لەکـار نەدەوەستا ، هەمیشە لەبرەودابولەدورستکردنی تابلۆ ڕەنگینە- کانیدا .. بەڵام هەندێجار کەنەخۆش دەکەوت نەی ئەتوانی فڵچەکەی بجولێنێتەوە ، بەبازوی خۆی .. دایئەبەستەوەو کاری پێدەکرد ، هەروەها لـــەکاتی بێکـــاریدا ، وێنـــەی دارگوڵو شتی وای دورســـت دەکرد لە شێوەی جەســـتەی ئافرەتا دایدەچەسپاند ..

ڕێنوار ، ژیانێکی ساکارو بێدەنگی بەسەربرد ، لـــەو هونەرمەندە دەگمەنانـــەش بون کە تابلۆی خۆی لە مۆزەخانەی لۆڤـــەر) دا بینی .. پێش مردنیشی مەدالیای شـــەرەفی وەرگرت لە حکومەتی فەرەنسا .

---

٧ ساڵ و ٨ پرسیار و نوسەرو ڕۆشنبیرانی کوردستان

وەلامی مامۆستا جمال شـــالی

پ١ ـ نووســـینی کوردی لەکەیەوە باوە ؟

وەلام :

لەگەڵ دەست پێکـــردنی سەدەی بیستەمدا لەکوردستاندا بزووتنەوەیەکی ڕۆشـــنبیریو کۆمەڵایەتیو رامیـــاری خۆی نواند ، وەگەلی کورد هەر وەکو هەموو گەلە ژێر دەستەکـــانی دەوڵـــەتی عوســـمانی خۆی ڕێك‌خست لەناو چـــەند ڕێك- خراوێـــکی ڕۆشـــنبیریو کۆمەڵایەتیو رامیـــاریدا ، بۆ ئەوەی وەکو گەلە ژێر دەستە- کانی تری پیاوە نەخۆشـــەکە سەربەخۆیی بە دەست بهێنێ ، وە یەکەم ڕۆژنامەی کوردی لە ساڵی (١٨٩٨)ی زایینیدا بـــە ناوی کوردستانەوە، بەدرخانی- یەکان لە شاری ئەستـــەمبولو قاهیرەو جنیفو هەندێ شاری تری ئاوروپادا دەریان کردووە، وە لـــە ســـالی (١٩٠٨)دا ڕۆژنامەی (هەتاوی کورد) کە زمانی کۆمەڵی (هاریکـــاریو پێش کەوتن) بـــوو دەرچووە ، ئەمجا لە ساڵی (١٩١١) دا لە ئەستەمبوڵ ڕۆژنامـــەی ڕۆژی کورد کە زمانی کۆمەڵی هیـــوا بووە دەرچووە ، وە هتد .

واتە ئەتوانین بڵێین کـــــە سەدەی بیستەم بە بزووتنەوەی نووسینی کوردیو پەرەسەندنی دەژمێررێت ، وە ئەگەر پەیمانی سێڤەر کە تیایدا دان بـــە مافەکانی گەلی کـــوردا نرابوو جێبەجێ ببوایـــە وا نووسینی کوردی ئێستاکە ئەگەیشـــتە ریزی نووســـینی نەتـــەوە پێشـــکەوتووەکان . بـــەڵام بەداخەوە ، ئەو پەیمانە ئەلایەن ئینگلیزەکانو دەوڵەتە گەورە- کانەوە سەرەونگـــوم کـــراو ئاواتەکانی کورد ڕووخا .. وە لە ئەنجامدا لە کوردستانی تورکیادا ئێستا نووســـینی کوردی قەدەغەیە . وەلێ، کاتێك‌دا کە هەرێمی موسڵ لە دەوڵەتی عوسمانی جیا کرایەوە ، لـــە شارەکانی کوردستانی عیراقدا بەپێی یاسای بەڕێوەبەرایەتی خۆیی بڕیاردرا زمـــانی کوردی ببێتە زمانی ڕەسمی نووسینو خوێندن لە فوتابخانەو دایەرە- کاندا ، وە گەلێك ڕۆژنامـــەو گوڤارو پەرتوك بە زمانی کوردی دەرچوون ، لەوانە گوڤـــاری بانگی کورد کە لە ســـالی (١٩١٣)ی زایینیدا لە بەغدا دەرچووە ، وە پیشکەوتن کە لە ســـالی (١٩١٩)ی زایینیدا

شارەوانی ســـلێمانی دەری کردووە وە بانگی کوردستان کە فەریق حاجی مصطفی پاشا لە سلێمانی دەری کردووە وە ڕۆژی کوردستان کە زمانی حالـــی حکومەتی شێخ مەحـــموود بووە وە گوڤاری گـەلاوێژ کـــە مامۆستایان ابراهیم ئەحمـــەد وعلاءالدین سجادی لە بەغدا دەریان کردووە ، وە هتد ..

بە کورتی لە کوردســـتانی عیراقدا لە دەست پێکـــردنی سەدەی بیستەمەوە ، وە لـــە سەردەمی فەرمانڕەوایی شـێخ مەحمودو پاشـــایەتی عیراقدا گەلێك ڕۆژنامەو گوفار هەبوونو بزووتنەوەیەکی نووســـینی کوردی هەبووە .

وە ئێستاش لە کوردستانی عیراقدا لە دوای تێکۆشانێکی سەختو شۆڕشێکی سوورەوە کە سووتەمەنی یەکەی (چین ، چەوساوەو زەحمەت کێشـــانی کوردە) گەلەکەمان توانیویەتی هەندێ دەستکەوتی ڕۆشنبیری بەدەست بهێنێ وە خوێندنو نووسین پتر پەرەبســـەندێ ، بەڵام لە کوردستانی ئێراندا لە ساڵەکانی (١٩٤٥ وە ١٩٤٦)ی زایینیدا لە دوای دامەزراندنی یەکەم کۆماری ساوای کوردی دیســـــان دامو دەزگایـــەکی ڕۆشنبیریو خوێندەواری پەیدا بوو وە گەلێك گوڤارو ڕۆژنامەی کوردی دەرچوون وەکـــــو کوردستانو هەڵاڵـــەو هاواری نیشتمانو ئەوانیتر ، بـــەڵام بەداخەوە ئەو اتروسکاییـــەش لەگەڵ فەوتاندنی کۆمـــارە ساواکەدا کوژایەوە .

وە لە کوردستانی ســـوریادا لە دوای شەڕی جیهانی دووەم کوردەکان هەندێك چاپەمەنی یان بە زمانی کوردی دەرکـــردووە وەکو گۆڤاری (روناهی) وەلە ئەنجامدا ناو بە ناو بزووتنەوە- یەکی ڕۆشنبیریو نووســـینی کوردی لەگـــەڵ تیژ بوونی بزووتنەوەی کوردایەتیدا پەیدا بووە ، **بەڵام کوردەکان لـــە یەکێتی سۆڤیێت لەگەڵ دەست پێکردنی شۆڕشی ئوکتۆبـــەری مەزندا بە نەتەوەیـەك دانراون مافی قوتابخانەو چاپەمـــەنیو** نووسینی کوردییان درایـە وە گوڤـــاری (رێ تازەیـــان) دەرکردووە .

ئەمجا ئەپرسم ئایا زمـــانی کوردی باوی سەندووە لـــە نووسیندا ؟

لە وەڵامدا ئەڵێم نەخێـــر پەرەی نەسەندووە لە بەرئەم هۆیانە .

١ ـ ئەگەر لەو بارەیـــەوە کوردستانی عیراق بکەین بـــە ئەندازەیەك بۆ بەشەکانی تری کوردستان بەهۆی ئەوەوە کـە نووسینی کوردی تیایدا باشتر بنجی خۆی داکوتاوە ، ئەبینین تاکو ئێستا زۆربەی چاپەمەنی یە کوردی یەکان لە نامەخانەکاندا بێ ناز ئەمێننەوە ، چونکـــە بەداخەوە ڕۆشنبیرانی کـــورد لایان نەنگە کەکوردی بخوێننەوە (واتە هێشتا نووسینی کوردی لە کوردستانی عیراقدا بـــە تەواوی پەرەی نەسەندووە) ، وە بێگومان لە بەشەکانی تری کوردستاندا نووسینی کوردی لەبەر گەلێ هۆی رامیـــاریو رەگەزایەتیو داگیرکەرایـــەتی دوواکەوتووترە .

٢ ـ نووســـینی کوردی جیاوازییەکی تەواوی هـــەیە لەگەڵ زمانەکانی تردا ، چونکە لەکاتێك‌دا کە لـە کوردستانی عیراقدا بە پیتـــی عـارەبی دەنووسین ، ئەبینین لەڕوسیا بەپیتی رووسی وە لە تورکیاداو سوریادا بە پیتی لاتینـــی دەنووسرێت ، وە ئـەمەش بووە بەهۆی ئەوەی کە نووســـینی کوردی پەرە نەسێنێت .

٣ ـ لەبەر ئەوەی شێوەکانی زمانی کوردی جیاوازن وە تاکو ئێستا شێوەیەك لەسەرانسەری کوردستاندا خۆی نەسەپاندووە وەکو شێوەیەکی رەسمی لـــە نووسیندا ، لەبەر ئەو هۆیانەو گەلێ هۆی تر من رام وایە کە **تاکو ئێستا نووسینی کوردی نەبووە بەباو .**

پ٢ ـ لە سەرەتای نووسینی کوردی « پەیا بوونی » چ جۆرە نووسینێك باوبووە : چیرۆك .. ڕۆشنبیری کۆمەڵایەتی سیاسی، ئایینی ؟

وەلام :

بێگومان لە ســـــەرەتای نووسینی کوردیدا پەخشـــان کەم بووە چونکە بوێژەکـــان دەستیان کردووە بەهۆنینەوەی هۆنراوەکانیانوەکو بابەتایەری هەمەدانی کە لە ساڵەکـــانی (٩٣٥ ـ ١٠١٠)ی زایینیدا بەشـــێوەی لوڕی هۆنراوەی داناوە ، وە ئەحمەدی خانیـ لە ساڵەکانی (١٦٥٠ ـ ١٧٠٦)ی

بڕوانە ل : -٧-

دوکتۆر ئەورەحمان حاجی مارف

چەند سەرنجێك دەربارەی « زاراوەی پارێزگای سلێمانی »

پاشماوی ژمارەی پێشو

-٢-

جگە لەوەی باسمان کرد ، بۆکوکردنەوەو بژارەی ووشە بۆ فەرهەنگ هەندی رێگای زانستی تریش هەن . هەروەها لـــەم رێگایانەشەوە دەتوانری رەخنەبگیریو ناتەواویو کـــەموکوری نیشان بەدری . لەو باوەڕەداین کە بەو باسە کورتەی سەرەوەدا هەندی لەکەمو کوری بەشـــی عەرەبی فەرهـــەنگوکەکەمـان خستۆتە پێش‌چاو .

ئەو جۆرە کەمو کوری‌یانەی کە باسمان کردن لـــە زور فەرهەنگـــدا دەبینریو دور کەوتنەوە لێیان ئاسان نیـە . بەڵام هەندی ناتەواوی هەیە کەمەگەر بەدەگمەن هەڵەی وەهـا بکری ، وەبەئاسانی دەتوانری ئەو جورە ناتەواویانـە چارە- سەربکرین ، کەچی بەداخـەوەلەم فەرهەنگوکەدا ئەو چەشنە کەموکوری‌یانەش بەرچـــاو دەکـــەوێ کـــە نەدەبوایـە ببوونایە .

یەکیك لەو ناتەواویانە ئەوەیەکە گەران بە شوێن وشەیەکدا وون‌بوونیکە لە ناو فەرهەنگـەکەدا . ئاشکرایە ، کە بۆ ئەم جورە فەرهەنگانە دەبێ‌ووشەکان بەگویرەی ئەو زنجیرەیەی کـــە هەیە لەئەلفو بێی عەرەبیدا ریز بکرێن . تا خوینەر ئـەو ووشەیەی کـە پێویستێتی بـەئاسانی بیدوزیتەوە . لـــەم بارەیەوە ، لـــە فەرهەنگوکی« زاراوەی پاریزگای سلیمانی » دا هیچ ریكوپیکی‌یەك نی‌یە . بە گویرەی ووشەکانی ئـــەم فەرهەنگوکە ، دەبوایـــە پاش‌پاش‌وشەی (اساس) یەکسەر «اساسی » بنووسرایە، بێ ئەوەی‌هیچ ووشەیەك لە نیوانیـــاندا هەبیت ، کـــەچی دەبینین پاش‌ووشەی « اساس » چلو دوو ووشە نووسراوەو ئینجا زۆرە هاتۆتە سەر ووشەی «اساسی». بەم شیوەیە ، ئەگەر خوینەر بە دوایی ووشەی « اساسی » دا بگەری دور نیە کە بەرچـاوی نەکەوی ، چونکەگـــەر پاش ووشەی « اساس » ووشەی« اساسی » بەرچاو نەکەوی ئەوە واتێدەگـــات کە ووشەی« اساسی » لە فەرهەنگوکەکەدا نیـــە . دەبوایە ووشـــەی« اختصـــاصی » لـــە پاش « اختصاص » ەوە بنووسری .کەچی نەك هەر ووشـــەی « اختصاصی » خراوەتە پاش « اختصاص » ، بەلکو لەپاش ووشەی «اختصاصی » شەستوهەشت ووشە نووسراوە وئینجا ووشەی « اختصاص » دراوەتە پاش « دار المعلمات » نەك هـــەر خراوەتە پاش « دار المعلمین » ، بەلکو سیانزە ووشەش لـــە نیوانیاندا دانراوە . «حساب» نەك هـــەر خراوەتـــە پاش « حسابات » بەلکـــو دووانزە ووشەش لەنیوانیاندا ریز کراوە « ترفیع ـ راتب ـ » ، « ترفیع ـ فی المنصب ـ » ، « ترفیع ـ فی الدرجة ـ » نەك هەر لەیەکەوە دور دانراوە ، بەلکو هەر یەکەیان لە سوچیکی پەرەیەکدان . ووشەی « أبله » نەك تەنها لە دووای ووشەی « ابداع »ەوە نەنووســـراوە ، بەلکو چوارلاپەرە لەیەك دوورن با بلێین ئەمە بۆ خوینەر هیشتا زور گران نیە ئەگەر بۆ ووشەیەك بگەری کە دەست پێ بکا بەپیتی ئەلف هەموو ئەو ووشانە بخوێنیتەوە کە سەرەتان بـــە پیتی ئەلف دەست پێ کراون ، بەلام بەهیچ چەشـــنیك راست نیە کە «تفتیش ، مالیه ، موسم مختبر .... هتد » بخرینە ناو ئەو کومەلە ووشانەی کە یەکەمیان بەئـەلف دەست پێ دەکات . دەبینین لەفەرهەنگی ناوبراودا ئەلفو لام خراوەتـە سەرچەند ووشەیەك : « تفتیش مالیة ، موسم ، مختبر .... هتد » و بەم جوره ئەم ووشانە ریز کراون لەگەل ئەو ووشانەی کە پیتی یەکەمیان بەئـەلف دەست پێ دەکـات . ئەگـەر وەهابێت ، ئـــەوە دەتوانرێ ئەلفو لام بخرینە سەر زوربەی ووشەکانو ئەوسا دەبێ بووترێ کە زۆربەی ووشەکانی عەرەبی سەرەتایان بەپیتی ئەلف دەست پێدەکات . ئـەم کەموکوری‌یە نە ئەبوایە ببوایە ، بەتایبەتی ،چونکە شتیکی زور ســــادەو ساکارەو شـــارەزایی زۆر پیویست نیە .

هەر ئەم ناریکی‌یە ـ ناریکی ریزکردنی ووشەکان ، بووە بە هوی ئەوەی کەهەندێ ووشە پەرینراون ، یاخـــود خراپتر ـ هەندیك ووشە دووجار نووسراون . لەلاپـەرە ١٩دا ووشەی « ضریبة »نووسراوە ، کەچی لەلاپەرە ٢٠دا

واتە پاش ئەوەی ٩ ووشـــەی‌تر ریزکراون ، ئینجا ســـەر لەنوی ووشەی « ضریبة » دراوەلەگەل ئەوەی هەردوو جارەکـە بۆیەك ماناو بۆیەك مەبەســـت ئەم ووشەیە تۆمارکـــراوە . ووشەی « فصل ـ السـنة ، للکتاب» لەلاپەرە ٩ دا نووسراوە کەچی لە لاپەرە «٢٢»دا هەربەو شیوەیە دووبارەکراوەتـــەوە . « تعاون » لە لاپەرە ٨ یش و١٣ شدا تومارکراوە، «موضوع» لە لاپەرە ٢٦ یش و ٣٢ شـــدانوسراوە ... هتد .

— + —

ئەوەی پەیوەندی هەبیت بەوەرگیرانو دارشتن وداتاشـــینی زاراوەو ووشەکانەوە ، بێ‌سێودوو دەتوانین بلێین کە لیژنەکە لەم بەشەدا سەرکـــەوتووە . بەرامبەر بە زوربەی ووشـــە عەرەبیەکان ، ووشـــەی کوردی‌وەهایان داناوە کە پر بەپیستی خۆیەتیو لەسەر زمان ســـوكو سادەو رەوانن . بەلگەش بۆ ئەمە ئەو چەند نموونـــەیەی خوارەوەیە :

لائق ـ لێ‌هاتوو ، لێوەشاوە

لجنة التقدیر ـ لیـــژنەی نرخ‌برین

لجنة الانضباط ـ لیژنـەی دابین‌کردن

..... هتد .

هەروەها بۆ گەلیك ووشەی عەرەبی لە بەرامبەریان چـەند ووشەیەکی کوردی‌یان نووسیوە کە ئەمەش نیشانی دەولەمەندی

بڕوانە : ل «٧»

بالـە هونـەر بگـەین

عبدالله سەراج

هونەرمەندانی ئەشکەوتەکان :-

هەزاران ساڵ لەمـەوبەر ، پێش ئـــەوەی مـــرۆڤ فێـــری کشتوکاڵ بێو جێ نشین بێ ، هەروەهاش پێش ئەوەی ئامرازو پێداویستە (گرنگەکانی لـــەقوڕو بەردو دارو ئێســـقان دروست بکات ، هەروەها بـــەرلەوەی هاوسەر بۆ خۆ بدۆزیتەوە لەئاژەڵو گیاندارەکـــان وەك ســـەگ و ئەسپو مەڕوبزن ، پێش ئەم کارە مەزنانە ، مرۆڤ هونەرێکی جوانی پەیدا کـرد .

لەوکاتانەدا مرۆڤ لەسەر ڕاوو شکارو بۆســـە نانەوە ئەژیـا کەرەستەو چەکی لەبەردی تیژ هەڵئـــەبژاردو بەنووکـی لقەدارێکەوە توندی ئەکرد جـا بە مووی بادراو بوایە یـــا بەسیرمەی ریخۆڵەو شوڵی‌دار ..

هەروەهاش تەکنیکێکی‌دۆزییەوە بۆ گرتنی درندەکان ، ئـــەمیش بەدانانی بۆسەوچاڵ لـــەڕێی هاتوچۆکردنی ئەو گیاندارانە ، لەپاوەنەکان ، لە داوێنی‌چیاکان لەچەقی ڕێگای سەرکانی یەکان .. هەروەهاش کاتێ دیمەنی سروشت ئەگۆڕاو ســـــەرماو سۆڵەو کـــرێوە ئەبوو بـــە شوڕەسواری ئەوچاخـــانە ، بەفرو زوقمو تەرزەو رهیـــلە ئەیکوتا .. ئەم مرۆڤە ، ناچار خۆی ئەخـــــزاندە ناو توونو ئەشکەوتەکانەوە ، بـــەم جۆرە لەزستانان‌دا هەستی خۆی لـــە دیواری ئەو مەلبـــەندانەی‌دا تۆمارئەکرد ، هەورەهـــاش لەسەر ئێســـکە زلـــەکانیش نیگاری ئەکێشا پاش ئـــەوەی گۆشتەکەی ئەکراندەوە ، ئەو نیگارانە بریتی‌بوون لـــە دوو جۆر لە گیانداران ، یەکەمیان ئەو ئاژەڵو گیاندارە بێدەسەـ لاتانە کـــە لـــەووزەی دابوو

بەئاسانی دەسگیریان بکـــات ، دووەمیشیان ئـــەو درندەو گیاندارە گەورەی بەهێزانە کە بەهیوا بوو ڕۆژێك ئـــەوانیش بخاتە ژێر رکێفی‌خۆی .. بۆیە نیگاریانی ئەکێشا ، تاوەکـــو سامی لێیان بشکێو رابێ بـــە رووالەتو دیمەنە‌ترسناکەکەیان زۆر جاریش بەردوداری لـــەم نیگارانە ئەگرتو جاری وەهاشر هەبوو کرنوشی بۆ ئـــەبردنو ملکەچ لەروویاندا ئەوەستا .

مرۆڤی دێرین چ ڕەنگێـــکی پەسند ئەکردو چۆن پـــەیدای ئەکرد ولەچی دا ، پاشەکەوتی ئەکرد ؟

بێ‌گومان ڕەنگی سوورو ڕەش بەزۆری خۆی سەپاندۆتە سەر نیگاری ناو ئەو ئەشکەو تانەدا کارشوناسان ئەڵێن ئـــەم دوو ڕەنگەی لە ژەنگی ئاســـنو خەلوز وەرگرتووە ، ئەمـــە بێجگە لەوەی جاروبار ڕەنـــگی تری بەکار هێنراوە کـــە لـــە گیاوگژو گولیلکە کێـــــوی ئەیخواست .. ئەم ڕەنگـــانە لەگەڵ پیووبەزی بەرانەکێویو ئاژەڵی تریش لەناو بۆشـــایی ئێسقانو شاخی گاو ئاسـکەدا هەڵی‌ئەگـــرت .. ئـــەوەی سەرنجمان ئەکێشێ لـــەنیگاری

ئەشکەوتەکان ئەوەیە کـــــە بەدەگمەن مرۆڤی‌تێدایە ئەویش بە شێوەیەکی ناتەواوو شێواو بەڵام نیگاری‌گاوئەسپو بەرانو ماموس‌و ... هتد .. بەوپەڕی جوانیو زانایانـــە کێشراون ، زۆر دڵسۆزانە گرنگی دراوە بە روالەتی‌ووردی ئەو گیاندارانە وەك شاخ‌وپـــەلو موو جۆری وەستانی ئاساییو تورەبوونو حەسانەوەی بەلام لەســـەرتاپای ئەو نیگارانەدا دیمەنی سروشت بەدی‌ناکرێت ..

لەو ئەشکەوتە گرنگـــانە : ئەشکەوتی (لاسـکو)ی پێش ١٤ـ١٦ هەزار ساڵی فەرەنساو ئەشکەوتی (تامیرا) لەئیسپانیادا .. مرۆڤی چەرخی بەرد ئـــەم دوو ئەشکەوتەی رازاندۆتـــەوە بەهەزاران نیگاری گرنگ کـــە سوودی مێژوویی‌و هونـــەریو کۆمەڵایەتی زۆریان هـــەیە .. بەتایبەتی هێڵی دەرەوەی ئەو نیگارانە زۆر لەسـەرخۆو پاشر تاقی‌کردنەوەیەکی سەدەها ساڵ کراوە .. چەندەها ئەشکەوتی تر دۆزراوەتەوە لەفەرەنسا وەك (لی‌زوك)و (لی‌کومباریل) ، هەروەهاش چەند شوێنەوارێکی تاشراو کۆلڕاو هـــەیە ، جۆری ژیانی‌مرۆڤی بەردمان ئەخاتە بەرچاو ..

لەم چەند ساڵەی دوایی‌دا شوێنەواری تریش لە جەزائیرو لیبیا دۆزراوەتەوە کە نیگاری ڕەنگاوڕەنگی لێیە ، بەلام لـە هونەردا ، لە نیگارەکـــانی (تامیرا)و (لاسکو) نزمترن .

لەکۆتایی‌دا بۆمان هەیە ئەم نیگارانە دابنێین بە ســـەرەتای نووسین بەتایبەتی کەئەوەشمان زانی پیتو ووشەکان لـــە روخساری شتەکـــانەوە بەرەو کورت‌کردنەوەو (تجـــرید) ئەچنو زۆر مەبەستی (معنوی) یان گرتە خۆ .

پاشماوەی : حەوت پرسیار ..

زاینی دا چیرۆكی مەم و زینی خانی لە شێوەی هۆنراوەدا داناوە ، وە هەروەها بوێژەكانی ترمان وەكو حاجی قادری كۆیی و ئەحمەد موختار جاف و بێكەس و ئەوانی تر كە بەهۆی هۆنراوە ڕەنگینەكانیانەوە نووسینی كوردی‌یان بڵاو كردۆتەوە ، وە بێگومان لەسەرەتادا هۆنراوەبڵاو بۆتەوە ئەمجا چیرۆك و داستان وە لەگەڵ دەست پێكردنی سەدەی بیستەمدا لەئەنجامی پەیدابوونی كۆمەڵە ڕامیاری و ڕۆشنبیری‌یەكانی گەلی كوردا پەخشان و نووسینی كۆمەڵایەتی و ڕۆشن بیری و وتار لە گۆڤارو ڕۆژنامەو چاپەمەنی‌یەكانی گەلی كوردا بڵاو بوونەتەوە .

پ٣ - چ جۆرە كۆسپێك هاتۆتە پێش گەشە كردنی نووسینی كوردی ... ئەوەی پەیوەندی بەنەتەوەی كورد هەبووە .. یاخود لە بێگانەو ئیستیعمارەوە ؟

وەلام :

جارێ پێی ناوێ كە بڵێین كە بێگانەكان چ لە پێش شەڕی گێتی یەكەمدا واتە لە سەر دەمی عوسمانی یەكانەوە ، وە چ لە ڕۆژەكانی شەڕی گێتی یەكەم و دووەمدا لە لایەنی ئینگلیز و فەرەنگەكانەوە بەلایانەوە تاوان بووە كە نووسینی كوردی بڵاو ببێتەوە چونكە هەروەكو **هارۆڵد نیكوڵسۆنی ئینگلیزی** لە ئەنجامی ڕاپەڕینی گەلی كوردمان‌دا لە دوا بە دوای شەڕی یەكەمی جیهانی وتوویەتی **« كورد بەشەر نی‌یە ، وە ئەگەر داوای دەوڵەت بكەن پێویستە لەندەن پەسندی بكات ، وە بەپێچەوانەی ئەوەوە تاوانێك ئەكەن كە لێبوردنی نی‌یە »** ، واتە ڕای بێگانە بەرامبەر بە كورد بەو جۆرەیە كە كورد مەردوم نی‌یە ، وە بێگومان بەربەرەكانی نووسینی كوردی‌یان بەئاگرو ئاسن و پڕووپاگاندە كردووە ، وە لە ئەنجامدا دەستەیەك لەنۆكەرو دەمڕاست و خۆ فرۆشیان لە هەموو ئاز و زەمانێكا هەبووە بۆدژایەتی و بڵاونەبوونەوەی زمانی كوردی و نووسین .

پ٤ - نووسەرە پێشڕەوەكانی كورد كێ بوون ؟ وە بە چ هۆیەك نووسینەكانیان بڵاو كردۆتەوە ؟

وەلام :

بەلای منەوە ئەو نووسەرانە پێشڕەون كەنەترس و ئازا بوون و لەگەڵ دوژمن‌دا دەستیان تێكەڵ نەكردووە وەكو حاجی قادری كۆیی ، فایەق بێكەس وە ئەحمەد موختار جاف ، وە بێگومان نووسینەكانیان بە هۆنراوە بڵاو كردۆتەوە .

پ٥ - كام گۆڤار ... یان ڕۆژنامەو كتێبی كوردی بۆ یەكەم جار خوێندووتانەوە ، وە ناوەڕۆكی چۆن بووە ؟ هەروەها چاك ترینی گۆڤاری كوردی كامەیان بووە لەبەر چی ؟

وەلام :

بۆ یەكەم جار هۆگری گۆڤاری گەلاوێژ بووم وە هەموو ژمارەكانیم بە ڕێك و پێكی خوێندۆتەوە چونكە ناوەڕۆكەكانی بە كوردی‌یەكی پەتی و ڕەوان نووسرابوونەوە ، وە ئەتوانم بڵێم باسەكانی زۆر بە سوودو قازانج بووە ، وە ڕۆشن بیرانی كورد لە ناوی ئەو سەرچاوەیە بیری كوردایەتی‌یان هەڵێنجاوە ، وە هەروەكو مامۆستا علاءالدین سجادی لە كتێبی « مێژووی ئەدەبی كوردی‌دا » ئەفەرموێ چاكترین گۆڤاری كوردی بووە ، وە لە دوای گەلاوێژەوە گۆڤاری ڕۆژی نوێ بە چاكترین گۆڤار دائەنێت كە خاوەنەكەی نووسەری ئەم وەلامانەیە .

پ٦ - بە پێی ئاگاداریتان حیزبە سیاسی‌یەكان واتە (هیوا ڕزگاری ، شۆڕش ، پارتی دیموكراتی كوردستان ، حیزبی

شیوعی دەوریان لە پەرەپێدانی نووسین و ڕۆشن بیری كوردی‌دا چ بووە ؟

وەلام :

هەر وەكو لە پێشەوە پیشانمان‌دا ، نووسینی كوردی لەگەڵ دەست پێكردنی سەدەی بیستەم‌دا لە كوردستانی خواروو دا دەستی پێكردووە ، وە بێگومان كۆمەڵی هیواش یەكێ بووە لەو كۆمەڵە ڕامیاری‌یانەی گەلی كورد كە خەباتی كردووە بۆ سەندنی مافە نەتەوایەتی‌یەكانمان لە چلەكان‌دا هەروەها لە دوای تەمەنی كورتی (هیوا) ڕزگاری و شۆڕش هاتوونەتە ناو ڕیزی تێكۆشانەوە بەڵام بەداخەوە تەمەنێكی كورت‌تریان لە دایكیان بردۆتە سەر ، وە لە ئەنجامدا بەو پێیەی كە ئەم دەزگا سیاسی‌یانە خەباتیان بۆ گەلی كوردمان كردووە پێویست وابووە كە هەوڵ بدەن بۆ بڵاوبوونەوەی نووسینی كوردی ، بەڵام بەداخەوە لەو بارەیەوە هیچ بەرهەمێك دیار نی‌یە ، بەڵام مامۆستا ڕەفیق حیلمی كە سەرۆكی كۆمەڵی هیوا بووە یەكێك بووە لەو كەسانەی كە بۆ یەكەم جار پەڕاوی (شیعرو ئەدەبیاتی) كوردی داناوە ، واتە من لە بارەی چالاكی ئەو كۆمەڵانەوە ئاگاداری هیچ‌جۆرە چالاكی‌یەكی تریان نیم كە پێی هەستابن بۆ پەرەپێدانی نووسین و ڕۆشن‌بیری كوردی ، بەڵام حیزبی شیوعی عێراقی كە لەدامەزراندنیەوە لە سی‌یەكان‌دا لە كوردستانیش‌دا لقی هەبووە بە پێی ئەو چالاكی‌یەسیاسی‌یەی كەدژی سەردەمی پادشایەتی جەنگاوە ،

ئەبوایە بەهەمان جۆر هەوڵی بدایە بۆ پەرەپێدانی زمانی كوردی بەڵام بەداخەوە تاكو ساڵی (١٩٥٦)ی زایینی لەو بارەیەوە ، وە لە بارەی پەرەپێدانی زمانی كوردی و دان بەمافەكانی كورددا ، كەمتەرخەمی هەبووە ، وە تەنانەت لەو ساڵەدا پرۆگرامی خۆی گۆڕیوە بە شێوەیەك كەدانی بە هەموو مافەكانی گەلی كوردا ناوە (وەكو نەتەوەیەك) . وە ئەتوانین بڵێین ڕۆژنامەی ئازادی یەكێك بووە لەو ڕۆژنامە كوردی‌یانەی كە دەوری دیوە لە پەرە پێدانی نووسین و ڕۆشن بیری كوردی‌دا ، بەڵام پارتی دیموكراتی كوردستان كە ئاڵای نەتەوایەتی بەرزكردبۆوە لە چلەكانەوە ئەبوایە شان‌بەشانی تێكۆشانی بۆسەندنی مافەكانی گەلی كوردمان بەو پێیەش بایەخی بە ئەدەبیاتی كوردی بدایە ، وە لەو بارەیەوە **ئەتوانین گلەیی ئەوە لە پارتی بكەین كە زۆربەی ئەدەبیاتی بە زمانی كوردی نەبووە ، هەر چەندە لە پەرەپێدانی نووسین و ڕۆشن‌بیری كوردی‌دا لە حیزبی شیوعی عیراقی باشتر** دەوری خۆی دیوە ، وەك گۆڤارو ڕۆژنامەی بە كوردی دەركردووە ، وەكو مرۆڤ ، نركەی جووتیار ، ڕزگاری وە گەلێكی تر كەلای خوێندەواران ئاشكران .

پ٧ - ئێستاكە چ ڕێبازێك لە بزووتنەوەی ڕۆشن‌بیری و ئەدەبی كوردی‌دا هەیە ؟

وەلام :

هەروەكو لە وەڵامی یەكەم‌دا وتمان ناتوانین بڵێین نووسینی كوردی پەرەی سەندووە لەبەر ئەو هۆیانەی كە لە پێشان‌دا پیشانمان‌دا ، بەڵام لەگەڵ ئەوەش‌دا بزووتنەوەیەكی پیرۆز هەیە وا ڕەچاو ئەكرێت كە لە دوا ڕۆژدا نووسینی كوردی ببێت بە نووسینی پەڕاوە زانیاری‌یە كوردی‌یەكان وە زمانی كوردی هەروەكو زمانێكی زیندوو ببێت بەزمانێكی زانیاری ، و لەپەڕاوی (شۆڕشێكی نوێ لەكوردستان) دا لە باسی (نووسینی كوردی و پێش خستنی‌دا) لە لاپەڕە (٢٩)دا نووسیومە : (وە ئەوەشمان بۆ ڕوون بۆوە كە زمانی كوردی تەنیا زمانی قسەوباسی وێژەیی نی‌یە ، بەڵكو زمانی لێكۆڵینەوەو هونەرو زانیاریشە . وە بێگومان لەم بارەیەوە دامەزراوە وێژەیی و هونەری و زانیاری‌یە كوردی‌یەكان وەكو « یەكێتی وێژەران » وە « كۆ زانیاری كوردی » وە « كۆمەڵی هونەرو وێژەی كوردی » ئەركی گەورەیان ئەكەوێتە ئەستۆ بۆ پێش خستنی زمانی كوردی و پەرە پێدانی ڕۆژنامەو گۆڤارو پەڕاو تاكو چاپەمەنی كوردی ببێتە مەشخەڵێك » ... وهتد « تەواو » .

دوا جار زۆر سوپاسی مامۆستا مومتاز حەیدەری وە ڕۆژنامەی هاوكاری خۆشەویست ئەكەین بۆ ئەو هەوڵەی كە دەی نوێنن بۆ پێش‌خستنی نووسین و زمانی كوردی ، لەگەڵ گەرم‌ترین سلاوما .

جەمال شالی
٢٥-٣-١٩٧٣

پاشماوەی : سەرنجێك لە ...

هوریایە ولاتی بابان نەحتێ ئارامی و ئاسایشی بەخۆیەوە دیوەو دەست كراوە بە ئاودان‌كردنی وڵاتەكەو خەڵكی ڕووبان كردۆتەوە كشتوكاڵ و ئیش و كاری خۆیان . بابا سلێمان ویستویەتی ئەردەلان داگیر بكات و هەموو كوردستان یەك بخات ، بەڵام سەرنەكەوتوە . عوسمانیەكان دوای ئەم شكانەی بابا سلێمان لەشكرێكی زۆریان لەساڵی ١٦٩٦ هێناوەتە سەری وە میر سلێمان لە ئەنجامی ئەم شەڕەدا سەری خۆی بەرەو (ئەستەموڵ) هەڵگرتوە ، دوای بەینێك لێی خۆش بوون و ناردویانەتەوە وڵاتەكەی خۆی . ناویان نا سنجاقی بابان و خستیانە سەر وڵاتی كەركوك . لەم سەردەمەدا بوو سلێمان پاشا گەڕایەوەو هەرا بەناوبانگەكەی (ئەحمەد كلوان) ڕووی‌دا كە بەشەڕی دوانزە سوارەی مەریوان ناوی‌دەر كردووە .

لەدوای شكانی لەشكری بابان میر سلێمان هاتۆتەوە قەڵاچوالان و لەوێ مردوە ، پاش مردنی ئەم میرە بەدەسەڵاتە هەر سەرەك هۆزێ ئەیویست خۆی جیاكاتەوە ، لەمانە سەرەك هۆزی زەنگەنە كە كەركوك داگیرئەكات و بۆ خۆی دابڕی ئەكات ، بەڵام‌ئەمیر بەكر ئەمیری بابان توانیویەتی میرنشینەكە یەك بخاتەوەو نەهێڵی دابەش بكرێ . لەم كاتەدا عەشیرەتی جاف هاتۆتە شارەزوور ئیتر ئێرانیەكان و عوسمانیەكان كوردستان ئەكەنە مەیدانی شەڕی ناكۆكی‌ی خۆیان و قەت بەبێ ئاژاوە نایهێڵنەوە .

لەگەڵ ئەوەی كە بەكر بەگ توانیویەتی كفری و پردێ داگیر بكات و خەریكی داگیركردنی كەركوكیش بێ بەڵام لەبەر زۆری و فراوانی لەشكری والی لە ساڵی ١٧١٤دا شكاوەو كوژراوە .. بەم جۆرە میرنشینەكە كزبۆتەوە .

جۆگەی بەكرەجۆی نزیك سلێمانی وە بەكراوای شارەزوور لە دەست‌كردی ئەم میر بەكرەیە وە لەدوای مردنی ئەم (ئەحمەد خانی زەنگەنە) هەندێ شوێن لە وڵاتی بابان داگیر ئەكات وەك شارەزوورو قەراخ بازیان . لەم ماوەیەدا هەندێ میری تر دێن بەڵام ئەوەندە بەتوانا نابن .. هەتا خانەپاشا دێت ئەم بەدەسەڵات‌ترین میری بابانی ئەو سەردەمەیە .

دانەری (الاربعة قرون الاخیرة فی العراق) ئەڵێ :

خانە پاشا خۆی حوكمی ئەردەلانی كردوەو وڵاتی بابان خالد پاشای برای كردوە بە فرمان ڕەوای دوای داگیر كردنی وڵاتی ئەردەلان هەتا چوار ساڵ وە لە دوای‌دا ئەمرێت محەمەد بەگ و علی بەگی كوڕی لە جێی دائەنیشن . لە ساڵی ١٧٣٠دا نادر قولی وڵاتی ئەردەلان داگیر ئەكات ... دوبارە وڵاتی بابان ئەبێتەوە سەرە ڕێی هانۆچۆكردنی سوپای نادر شا بۆ سەر عوسمانی‌یەكان .

لەم بەینەدا خالد پاشا دەبێتە فەرمان‌ڕەوای وڵاتی بابان . لەو دەست‌نووسەی (حسین ناظم) كە (امین زەكی) دیویەتی ئەڵێ : نادر شا ڕو ئەكاتە دەوڵەتی عوسمانی و بە ئازربێجانا تێئەپەڕێت بۆ قەڵاچوالان ، بەڵام خالد پاشا دیسان ڕێی پێ ئەگرێت و نایەڵێ زۆر وڵاتی بابان داگیر بكات وە نادر شا لەو كاتەدا خۆی لە شارەزوورەوە دێت و لەوێوە سەلیم بەگ بەلاماری پاشكۆی لەشكرەكەی ئەدات و جبەخانەوچەكیكی زۆری دەست‌كەوت ئەبێت .. بەڵام دوایی سەلیم پاشا ڕائەكێشێ بۆلای خۆی . سەلیم پاشا پاڵپشتێكی زۆر لە وڵاتی باباندا بۆ خۆی كۆئەكاتەوە .. ناچار خالد پاشا قەڵاچوالان بەجێ دێڵێ و ئەچێتە ئەستەموڵ وە دوای بەینێك ئەچێتە موسڵ و لەوێ ئەمرێت .

لەم كاتەدا میرەكانی بابان ڕوو ئەكەنە ئێران ، بە تایبەتی سەلیم پاشای كوڕی بەكر بەگ سەلیم بەگ‌قەڵاچوالان ئەگرێت و ئیتر ئێران یارمەتی ئەدات بۆ ئەوەی بچن بەگژ والی بەغدادا وە لە ساڵی ١٧٥٣دا والی بەغدا بە لەشكرێكی زۆرەوە دێتە سەر خاكی بابان ، سەلیم پاشا لەلای كفری ڕێ بەم لەشكرە ئەگرێت .. بەڵام خۆی ئەشكێ و ئەچێتە ئێران ئەوسا والی بەغدا سلێمان پاشای كوڕی خالد پاشای داناوە بە حاكمی بابان .

لە دەوری ئەم سلێمان پاشایەدا میرنشینی هێزێكی تێ گەڕاوەتەوە . سەلیم پاشا دوو جار بە لەشكری ئێرانەوە هاتۆتە سەر وڵاتی بابان ، بەڵام هەر دوو جارەكە شكاوە .. ئەمجارە والی بەغدا لە جیاتی یارمەتی‌دان لەشكری هێناوەتە سەر و لەلای حەمرین ئەچن بەگژیەك‌دا ، لەم شەڕەدا لەشكری بابان شكاوەو سلێمان پاشا ڕای‌كردوە بۆ ئێران .

لەوێ كەریم خانی زەند قەدری گرتوو كردویەتی بە حاكمی ئەردەلان ، بەڵام دوای هاتنی والی بەغدا ، گەڕاوەتەوە قەڵاچوالان . بەڵام لەسەر ئەمە ئەحمەد پاشا ڕای كردوە بۆ ئێران .. ئەوەندەی پێ‌نەچوە سلێمان پاشا لە قەڵاچوالان كوژراوە وە لە دوای مردنی ئەم كاروباری قەڵاچوالان تێك چووە ، گەلێك بەگزەدای بابان بە لەشكرەوە هاتۆنەتە پێشەوە تاكو ببن بە فەرمان‌ڕەوا .

لەدوای ئەمانە ، والی بەغدا ، ئیبراهیم پاشای برازای مەحمود پاشای لە ساڵی ١٧٨٣داكردوە بە میری بابان . ئەم پاشایە زۆر تێگەیشتو بووە وە لە بەغدا ژیاوەو حەزی بە شارستانیەتی كردوەبۆیە ویستویەتی شارێكی تازە لە جیاتی قەڵاچوالان بنیات بنێ و بیكاتە پایتەختی میرنشینەكەی .

ئەوەبوو شاری سلێمانی بنیات ناو دەستی كرد بە ئاوەدان كردنەوەی وڵاتەكەو هەوڵێكی زۆری‌دا بۆ بڵاو كردنەوەی ئاسایش تیایا .

بۆیە خەڵكی زۆریان خۆش دەویست بەم جۆرە بۆ ماوەیەك ئەم میرنشینە توا نیویتی بە ئارامی و ئاسودەیی ژیان بەریتە سەر .

هەتا ئێستا باسی ئەو چوار دەورەمان كرد لە فەرمان‌ڕەوایی میرنشینی بابان‌كە چۆن ڕۆژانی سەربەخۆیی و ڕۆژانی شەڕوشۆڕی بەسەربردوە ..

وەهەمیشە ئامادەبووە لەپێناوی پاراستنی وڵاتەكەیان‌دا وەچۆن توانیویانە لەبەر ئەو هەموو كارەساتانەی‌بەسەر وڵاتەكەیاندا هاتووە خۆیان‌ڕاگرن .

ماوەتی

پاشماوەی : ئازەترین شەهیدی ..

خوێن‌گەرم و نیشتمانپەرستیان تیرەباران كردو خەڵكی ئێرانیان تووشی تازیەباری و دڵ‌بریندار كرد . ئەمساڵیش پێش داهاتنی ساڵی تازە ڕژێمی خوێنمژی شا ١٣ خوێندكاری بەشەرەفی لە خۆپێشاندانی زانستگاكانی تەورێزو جوندی شاپور لەخوێن گەوزاندو دووهەم ڕۆژی جێژنی نەورۆزیش‌دا ئاخرین چەپكەگوڵی جێژنانەی دایە دەست گەلانی ئێران و دایكانی فارس و كوردو ئازەربایجانی بەیەكەوە لەماتەمی ڕۆڵە جوانەمەرگەكانیان‌دا دانا .

شتێكی لێرەدا بۆ هیچ كەس جێگای گومان نیە ئەوەیە كە دەزگای حكومەتی دیكتاتۆری پاشایەتی و ئاغا ئیمپریالیستەكانی بێ‌فەرق و جیاوازی دوژمنی هەموو گەلانی ئێران و ڕۆڵە گیانبازەكانی كوردو فارس و ئازەربایجانی و عەرەب و بەلووچ و توركمەن وەكیەك دەداتە بەر دەستڕێژو ئەوئەركە لەسەر شانی هەموو دانیشتوانی ئێران دادەنێن كە لە ڕیزێكی پتەوو یەكگرتوودا هەموو بەیەكەوە بەرەنگاری دوژمنی هاوبەشیان ببن و تۆڵەی ڕۆڵەكانیان بستێننەوە .

مەلا قادر مەلارەحیم كێ بوو ، كە دوژمنی لەمێژینەی گەلەكەمان ئەوەندی لێ بەرق بوو بەهەموو توانایەوە هەوڵی لەناوبردنی دەدا ؟ بۆ ڕوون بوونەوەی ئەومەسەلە پرسیارم لە برادەرێكی كوردی ئێرانی كرد كە لەكۆنەوە ئەوشەهیدە جوانەمەرگەی ناسیبووەو شارەزای ژیان و بەسەرهات و خەباتی پڕلەشانازی ئەوڕۆڵە بەجەرگ و وەفادارەی گەلەكەمان بووە . لەوەلامدا بەوجۆرە بۆی باس كردم :

مەلاقادری ویردی یا مەلاقادر مەلارەحیم یەكێك لەكادرە تێكۆشەرو نەبەزەكانی حیزبی دیموكراتی كوردستان بوو ، ساڵی ١٩٤٥ لەگوندی مەریجەلان لەناوچەی بانە لەبنەماڵێكی ئایینی نیشتمانپەروەردا لەدایك بووە بابی مەلاقادر واتە مەلارەحیمی ویردی یەكێك لەڕابەرانی حیزبی دیموكراتی كوردستان بوو كە سەرتاسەری ژیانی لەپێناوی خزمەت بەگەل و نیشتمان و ئامانجەكانی حیزبی دیموكراتی كوردستان بردە سەر مەلارحیم لەناوچەی بانەدا خاوەنی نفوزو خۆشەویستیەكی زۆر بوو لەڕێكخستن و پەرەپێدانی تەشكیلاتی حیزبی لەناوچەی بانەدا دەستێكی زۆر باڵای هەبوو . مەلارەحیم ساڵی ١٩٦٧ لە نیزیك تەوێڵە بەچەشنێك كە جێگای داخی هەموو كوردێكی دڵسۆزە شەهید كرا .

مەلاقادریش كە بەمندالی لەخزمەت باوكی و پاشان لەقوتابخانەكانی ئایینی كوردستان‌دا دەرسی خوێندبوو هەر ڕێگای باوكی شەهیدی ڕەچاوكردو ژیانی خۆی بۆ خزمەتی ئامانجە پیرۆزەكانی گەلی كورد تەرخان كرد . لەساڵی ١٩٦٣وە شەرەفی ئەندامەتی حیزبی دیموكراتی كوردستانی وەرگرت و سەرەڕای خوێندنەكەی ئەركەكانی حیزبیشی بەباشترین شێوە جێبەجێ دەكرد . ساڵی ١٩٦٦ مەلاقادر لەلایەن سازمانی ئەمنیەتی شاوە گیراو خرایە بەندیخانە . لەبەندیخانەی سنەدا بۆ لێوەرگرتنی ئیعتیراف ئەوەندەیان ئازار و جەزرەبە دا كە تووشی نەخۆشی شەلەل بوو ، دوای نیزیكەی حەوت‌هەشت مانگ كە لێوی نهێنی پاریزی مەلاقادر هەڵنە پچڕاو هیچی لەسەر ئیسبات نەبوو بەریان‌داو گەڕایەوە ناو ڕیزی هاوالانی و تێكۆشانی خۆی دەست پێكردەوە .

پاش شەهیدبوونی باوكی ، مەلاقادر لەبەرئەوەی تەنیا نان هێنەری دایك و خوشك و برا چكۆلەكەی بوو ، دەستی لە خوێندن هەڵگرت و دەستی بەكاروكاسبی كرد . پاش ماوەیەك بەهۆی زەبروزەنگی كونەپەرستی ئێرانەوە ناچار بوو ماڵەكەی بار بكا بۆ كوردستانی عیراق بەڵام ئەو ماڵ‌گوازتنەوە شەهید مەلاقادری لەمیللەتەكەی دوور نەخستەوەو پێوەندی لەگەڵ برا حیزبیەكانی نەپچڕاند . لەگەڵ ئەوەی دوژمن وەك سەگی چوارچاو بەدوای‌دا دەگەڕا ، خەبات و هەڵسووڕانی خۆی درێژە پێداو بەنهێنی لەناوچەكەی خۆی‌دا خەریكی كارو تێكۆشانی حیزبی بوو .

شەهیدی نەمر زۆرجار دەیگوت ئێمە مادام هەردەمرین حەیف نیە پیاو بۆ میللەتەكەی و لەناو میللەتەكەی‌دا نەمرێ ؟ ئەگەر باسی دڕندەیی دوژمن و مەترسی و كەندوكڵۆی ڕێگای خەبات دەهاتە پێش ، شەهیدی مەزن دەیگوت ئەوقسانە چیە ؟ بەرخی نێر بۆ سەربڕینە ، با خوێنی ئێمەش وەك خوێنی هەزاران تێكۆشەرو خەباتكەر لەڕێگای ڕزگاری گەلدا بڕژێ میللەتی كورد خەباتی خۆی درێژە پێ‌دەداو تۆڵەی هەموو شەهیدانی دەستێنێتەوە چەند خۆشە كە خوێنی ئێمەش تێكەڵ بەوخوێنە پاكانە بێ كە نەمامی ئازادی گەلان پاراو دەكەن .

بەڵێ ، مەلاقادر بەوهەست و بیروباوەڕەوە خەباتی سیاسی خۆی درێژە پێ‌داو لەئەنجامی تێكۆشان و لێوەشاوەیی خۆی‌دا ساڵی ١٩٧١ بۆ ئەندامەتی كومیتەی ناوەندی حیزبی دیموكراتی كوردستان هەڵبژێردرا .. لەوپلەیەش‌دا مەلاقادر زیاتر چالاكی و لێوەشاوەیی خۆی نیشان‌داو پتر بۆ وەدی‌هێنانی ئامانجەكانی تێكۆشا ، تا لەڕۆژی دووی خاكەلێوەی ١٣٥٢ ٢٣ی مارسی ١٩٧٣دا لەبانەو لەناوچەی بەرپرسیاری خۆی‌دا بەگوللەی چڵكاوخۆرەكانی ڕژێمی شا شەهید بوو باوەشی بەخاكی پیرۆزی نیشتمانەكەی‌دا كرد ، یا وەك خۆی دەیگوت بۆ میللەتەكەی و لەناو میللەتەكەی‌دا مرد . هەزاران سڵاوو ئافەرین بۆ گیانی بەرزی شەهیدی مەزن مەلاقادر .

ئەوهەموو تاوان و جینایەتەی ڕژێمی پاشایەتی لەئێران هەر بەومەبەستەیە كە جووڵانەوەی ڕزگاریخوازی گەلانی ئێران سەركوت بكاو زیاتر درێژە بەتەمەنی پڕشەرم و شوورەیی خۆی بدا ، بەڵام تاقی‌كردنەوەی زۆر وڵاتان نیشانی داوە كە هیچ‌كات زەبروزەنگ و كوشت و بڕ نەیتوانیوە ئیرادەی گەلان بۆڕزگاری و سەربەستی لەق‌ولۆق بكاو یارمەتی مانەوەی ڕژێمە دژی گەلیەكان بدا . دیارە ئێرانیش لەوقانوونە گشتیە بەدەر نیە . لەسێ ساڵی ڕابردوودا دەزگای فاشیستی ئێران بەیارمەتی ڕێ‌نیشاندانی ڕاوێژكەرە ئەمریكایی و ئیسرائیلیەكانی هیچ چەشنە تاوانێك ئەمارە دەرهەق بە گەلانی ئێران و ڕۆڵە پێشڕەوەكانی نەكا ، كەچی بەپێچەوانەی ویست و ئارەزووی دوژمن خەباتی هێزە نیشتمانیەكانی ئێران بۆ ئازادی و دیموكراتی ڕۆژبەڕۆژ پەرەی ئەستاندووەو هەستی

پاشماوەی : زاراوەی پاریزگای سلێمانی

زمانەكەمان ئەداو نیشانی ئەوەش ئەدات كە دانەزانی فەرهەنگوكەكە شارەزایی‌یەكی باشیان هەیە لەزمانی كوردیدا . چەند نموونەیەك لەو ووشانە دەخەینە پیش‌چاو :

بسیط - سادە ، ساكار

تقدیر - پەسەندكردن ، ڕیزنان ، نرخ‌بۆدانان ، حەمل

طائر - طیر مەل ، باڵندە پەلەوەر

عیب - شوورەیی ، نەنگ ، خەوش

..... هتد .

كەم و كوڕی‌یەك دەبینرێ لەوەی كە بۆ هەندی ووشەی عەرەبی لەبەرامبەری یەك دوشەی كوردی‌یان داناوە ، لەگەڵ ئەوەی لەزمانی كوردیدا ووشەی كەش‌هەن كە مانای تەواوی ئەو ووشە عەرەبیە دەدەن ، كەچی لەفەرهەنگەكەدا نیە . وەك : بەرامبەر ووشەی « الم » نووسراوە « ئێش » ، بەڵام « ئازار » نیە ، بەرامبەر بە « ترابط » نووسراوە « پەیوەستی » كەچی « پەیوەندی » نیە ، بەرامبەر بە « فائدە » نووسراوە « سوو » ، بەڵام ووشەی « كەڵك » نیە .. هتد .

یەكێك لەكەم و كوڕی‌یەكانی ئەم فەرهەنگوكە ئەوەیە كە لیژنەكە زور خۆی بەستووە بە زمانی عەرەبی‌یەوە : لەگەڵی شوێندا بەئاسانی هەست‌بەوە دەكری كە زاراوەیان دانەرشتوەو دانەناوە ، بەڵكو لە عەرەبیەوە وەریان‌گیراوە . ڕاستە فەرهەنگوكەكە عەرەبی - كوردی‌یە ، بەڵام دەبی بە دووای ئەو زاراوە كوردی‌یانەدا بگەڕین و بیاندوزنەوە كە بە تەواوی ماناو مەبەستی زاراوە عەرەبیەكان دەگرنەوە . خۆ ئەگەر لە زمانی كوردیدا ووشەیەك نەبوو بۆ بەرامبەری ووشەیەكی عەرەبی ، ئەوەوە ڕیگا زورە بۆداڕاشتن و داتاشین و دروست‌كردنی ووشە گەر هەر پیویست بە وەرگیرانیش كرا ، ئەوە مەرج نیە كە خومان ببەستین بە زمانی عەرەبی‌یەوە ، بەڵكو پیویستە ئاوریك بدەینەوە لە زمانە ئەوروپایيەكان . ئەم خۆبەستنە بە زمانی عەرەبی‌یەوە بووە بە هوی دروست‌كرانی چەند زاراوەیەك كە نەك تەنها ناریكن و لەسەر زمان گرانن ، بەڵكو گیانیكی كوردیشیان نەكراوە بەبەردا . لەبەرئەوە ئەو جۆرە ووشانە تەمەنیان دریژنابیت . وەك :

استمارة النقل - گواستنەوەنامە

استمارة القبول - وەرگرتننامە

مدقق - وردیار

... هتد .

هەندێ ووشەی كوردی بە تەواوی ناگونجین لەگەڵ مانای ووشە عەرەبیەكاندا ، یاخود جیاوازی‌یەك هەیە لەنیوانیاندا . وەك دەبینین كە بۆ ووشەی « اعتذار » بەرامبەری نووسیویانە « بیانوو هینانەوە » - هیچ مەرج نیە گەر یەكێك داوای « اعتذار » لەیەكیك بكات ، ئەوە ئەبی بیانووی بۆ هینابیتەوە . بەرامبەر بە « خطبە » نووسراوە « دووان » - گەر چەند كەسیك پیكەوە (بدوین) ئەوە واناگەیەنی كە (خطبە)یان بۆ یەكتر داوە

بەرامبەر « تاكید » نووسراوە دووپات كردنەوە» - دەتوانرێ شتیك سەد جار بووترێ ، بەلام (تاكید)ی لەسەر نەكری ، یاخود بە پیچەوانەوە دەتوانری شتیك تەنها یەك جار بووتری و یەكسەر (تاكید)ی لەسەر بكری .. هتد .

جگەلەوە لە دانان و داڕاشتن و دوزینەوەی ووشەو زاراوەكاندا ئاگاداریی شیوەكانی كوردی‌یان نەكردووەو ئەمەش بووە بەهوی ئەوەی كە ئەو ووشەو زاراوانە لە چوارچیوەیەكی تەسك‌دابی . لەو باوەڕەداین كە ئاوردانەوە یەك لە شیوەكانی تری زمانی كوردی تەنها دەبوو بە هوی سەرخستنی فەرهەنگوكەكە ، دەبوو بەهوی فراوان‌كردنی سنوری بەكارهینانی ، دەبوو بە هوی كەم كردنەوەی كەم‌وكوری .. لە هەمو فەرهەنگوكەكەدا لە دووسێ ووشە پتر نیە كە لە سنوری سلیمانی دەرچووبی و ئەمەش بووەتە هۆی بوونی هەندیك ناتەواوی .

بۆ كۆكردنەوەی ئەو ووشە كوردی‌یانەی كە بەتەواوی ماناو مەبەستی ووشە عەرەبیەكان بگرنەوە ، دەبوایە لەپێشا هەموو ئەو ووشە عەرەبیانەی كە وویستویانە ماناكانیان بە كوردی بدەن « بەناو خەڵكا بلاوبكەنەوە ، بەهوی ڕوژنامەو گوڤارو نامیلكەو تەنانەت رادیوشەوە ، بێ‌ئەوەی‌ماناكانیان بە كوردی بۆ لیك‌بدەنەوە . بەلكو داوا لە خەلكی بكەن چیان بە بیرا دێ بیخەنە سەر قاقەز بۆ كۆڕی بنیرن .. شان‌بەشانی ئەوەش ئەبی كۆڕەكە چەند لیژنەیەك دروست بكاو هەریەكە دەسەلاتیكی تایبەتی بۆ دەست نیشان بكا ، وەیەك یەك بیان‌نیری بەناو خەلكا بگەڕین ، بەناو لادی‌كانا بۆ پرس‌كردن و راوەرگرتن وكوكردنەوەی ووشە .. »(١١) بێ‌گومان ، ئەو ئاموژگاری‌یەی كە ماموستا نەبەز ماوەی دەساڵیك لەمەوبەر كردوویەتی دەبوایە لیژنە كەلكی لێ‌وەرگرتایە . ئیمەش لەو باوەڕەداین ، گەر بەم شیوەیەی ماموستا جەمال‌نەبەز وتویەتی بكرایە ، ئەوا فەرهەنگوكە كە گەلیك سەركەوتوتر دەبوو . وەلە زوربەی ئەو كەم‌و كوڕی‌یانە دوردەكەوتەوە .

ئەو كەم و كوڕی‌یانەی كە باسمان‌كردن ، كەم بن یا زور لەنرخی فەرهەنگوكەكە كەم ناكەنەوە ، چونكە ئاشكرایە كە دانەرانی فەرهەنگوكی « زاراوەی پاریزگای سلیمانی» كاریكی گەورەو گرانیان پێ‌سپێرابوو . جێ‌بەجێ‌كردنی ئەم ئاكارە ئاسان‌نەبووە .

لەو باوەڕەداین گەلیك لەگەڕەی كۆسپ هاتۆتە ڕیگایان كە چارەسەركردنیان ئاسان‌نەبووە . بەڵام لەگەل ئەوەشدا هونەری بەرزی خۆیان نیشان‌داوەو لە نووسین فەرهەنگوكەكەدا سەركەوتوو بوون . ئەو كەم‌و كوڕی‌یانەش كە هەن دەتوانری لەچاپی دووەمدا دوور بخرینەوە .

ئومیددەكەین ، كە ماموستایانی بەڕیز ، دانەرانی ئەم فەرهەنگوكە ، ئەو زانایانە ، كوردپەروەرانەی كە ئەم هەنگاوە گەورەیەیان ناوە . گەلێك هەنگاوی تر بهاوێژن لە ڕیگای پیشخستنی زمانەكەماندا . داواشمان ئەوەیە كە بەدڵیكی فراوان ئەم بیروڕایەی ئیمە وەربگرن .

(١١) جەمال نەبەز « زاراوەكانی لیژنەی(ریاضیات) لەژیر وردەبینی ولی‌كولینەوەدا» ڕۆژی نوی ، ساڵی ١٩٦٠ ، ژ ٦ ل ١٠٤ - ١٠٥ .

دوژمنایەتی خەڵكی نیسبەت بە كونەپەرستی ئێران زیاتر بەهێز كردوە . بەبێ‌شك لافاوی ڕق و توورەیی خەڵكی بەشەرەفی ئێران داموودەزگای دیكتاتۆری فاشیستی ڕەزاماڵی و چارەنووسی حەمەڕەزاشاش لە چارەنووسی دیكتاتورەكانی پیشتر خۆی باشتر نابێ .

هەربژی یادی شەهیدی نەمر مەلاقادرو هەموو شەهیدانی ڕێگای ڕزگاری .

هونەرمەندێکی نەمر

پیکاسۆ

● پاش نیوەڕۆی رۆژی یەکشەممەی رابوردوو، هونەرمەندی گەورەی جیهانی مرۆڤایەتی (پابلۆ پیکاسۆ) کۆچی دوایی کرد، پیکاسۆکە خۆی خەڵکی ئەسپانیا بووە لە فەرەنسا ئەژیا، نموونەیەکی هەرە بەرزی هونەری نەشکێنی نوێ بو لە دنیاداو گەورەترین وێنەکێش و پەیکەرتاشی سەدەی بیستەم بو ·

● لەم دواییەدا خۆی ئامادە کرد بو بۆ کردنەوەی دوا پیشانگای ئەو تابلۆیانەی لەم سێ ساڵەی دواییەدا دروستی کرد بون ·

● پابلۆ پیکاسۆ لە ساڵی ١٨٨١ لەشاری - مالـکا لەخوارووی ئوسپانیا لەدایك بوە، ئەوەی شایەنی باسە شاعیری گەورەی ئەسپانیاش- لورکا - هەر لەو شارەدا لەدایك بو ·

● ساڵانی ١٩٣٦ - ١٩٢٩ کە شەڕی ناوخۆی ئەسپانیا هەڵگیرسا بەشداری ئەوشەڕەی کردو لەگەڵ ریزەکانی گەلا ئەجەنگی و ئیلهامی ئەوشەڕەش گەورەترین و جوانترین تابلوی پێ دروست کرد کەناوی « گرنیکا »یەو ماوەیەك لە موزەخانەی (برادۆ)لەشاری مدریدا بووە ·

● دوای شەڕی ناوخۆی ئەسپانیا چووە فەرەنساو هەتا کۆچی دوایی کرد لە تەمەنی ٩١ ساڵیدا لەوی مایەوەو هاورێکانی رایان گەیاند کەبەهۆی دڵ وەستانەوە مردووە ·

● ئەم هونەرمەندە مەزنە، ماوەی سێ ساڵە خۆی کەنار گرتووە، هەتا دوا جەژنی لەدایك بونیشی بەتەنیا لەگەڵ (چاکلین ـی ژینا کاتی بەسەربردووە لەبارەی ئەم گۆشەگیری‌یەوەی وتبوی:

(ئێستە بیر لە هونەرەکەم نەبێ بیر لە هیچ ناکەمەوە شەو رۆژ لە ئەستودیۆ ئەبەمەسەر، ئەمەوێ هەر ئیش بکەم و ئیش بکەم و ئیش بکەم) ·

● بەرهەمەکانی پیکاسۆ بریتین لە ١٤٠ هەزار تابلۆو ١٠٠ هەزار وێنەی بچوك و چاپ کراو ٣٤ هەزار وێنەی کتێب و ٣٠٠ پارچە پەیکەرو سیرامیك ·

● پیکاسۆ لەژیانیا چوار ژنی هێناوە، دوایینەکەیان « جاکلین رۆکس »و چوار منالیشی لە پاش بەجێماوە گەورەکەیان (باولۆ) یە کەلەساڵی ١٩٢١دا لەدایك بووەو بچوکەکەیان (مبالوما) یە کەلەساڵی ١٤٩دا هاتۆتە دنیاوە ·

● لە ساڵی ١٩٤٠وە بۆ ١٩٥٠ پیکاسو ئەستێرەیەکی گەشەداری بیری پێشکەوتن خواز بووە، لەو ماوەیەدا خەلاتی (کارینی)و خەلاتی (لینین)ی بەرامبەر بە کردەوەکانی لەپێناوی ئاشتی و خزمەتی مرۆڤایەتی‌دا وەرگرتووەو، لەپارتی کۆمونیستی فەرەنساشدا ئیشی کردووە ·

مانگی « موسکۆ » و قەلاکەی « هەولێر »

کوردستانی موکریانی
زانستگای مۆسکۆ

—+—

مانگی نوێ ·· مانگی چەندشەوەیەک، بە شێوەی کەوانە لەسەر کریمل هەڵاتبوو ·· بە بینینی شاگەشکە بووم، چونکە دەمێک بوو شەیداو تاسەی بینینی بووم ··

خۆزگەم بەخۆی ئێستە قەلامەزنەکەی هەولێری لێ دیارە ئەوا منارەکەی چۆلی هەولێری دێرین بەدی دەکا ··

ئای ·· گەر ئێستە لەتوانام بوایا هەموو کاتژمێری جیهانم لەسووڕان رادەگرت · تەنیا بۆئەوەی ئەم دیمەنە تا ماوەیەک لەبەر دیدە بمێنی و لەبەر چاوا وون نەبێ تا کەشتی دەستکردی خەوو خەیالم بە ئازادی و سەربەستی بێ پاسپۆرت لەنێوان ئەستێرانی وورشەداردا بکەوێتە گەشت و سەیران ·· تا ماوەی خولێ لەجیهانی بێکەسی و تەنیایی و ئاوارەیی‌دا دوورکەومەوە ··

ئەوەی جێگای سەرسوڕمان و تەوسانە ·· بەبینینی ئەم دیمەنە دڵ فرێنە هەست و سۆز بزوێنەرە بێ بیرکردنەوە · پێڵوی چاوانم لێک نا ··

دەبێ چە هێزێکی پۆشراوو نادیارو نەزانراوی کاریگەر هەبێ ئارادەیەک کاری تێ کردبم ·· بەبێ ویست و خواست و ئارەزوو هەستم بەرانبەر جووانترین دیمەن پێڵوی چاوانم لیک بنێم ؟

دۆزیمەوە ·· لەسەردەمی منداڵیدا بیستوومە گەر مانگی نوێمان بەدی کرد پێویستە پێڵوی چاوانمان لێک بنێین و بەرانبەر تیوڵی یەکیک هەڵی هێنینەوە ·· گەر ناوچەوانی ئەم یەکە بەخێربوو ئەوەلەم مانگەدا خێرو چاکەو پیت و فەرمان دێتە رێ ··

ناوچەوان ·· تێوڵ ·· هەنی ·· بۆچی دەبێ چاوانم بەندو دیل و کەمەر بەستەی توبێ؟ بۆ جووانترین دیمەنی نەخۆ هەداو مۆڵەت و دەرفەتی ئێستەقوربانی داب و باوو نەریتیکی کۆنی رابردوو ببێ ؟·

بۆ دەبێ ئەم نەریتەداگیرکەرو پێشگرو بەرگری سەربەستی بینیم بێ ؟·

چاوانم هەڵهێنا ·· چەندین ئەستێرەی تروسکەدارم بینی ·· ئاسمانی گەشی کوردستانی شیرینم هاتەوە یاد ·· نازانم بۆ لەنیوان هەموو ئەستێرانی ئاسماندا ئەستێرەی ناهیدم هاتەوە یاد ·· یەکسەر کەوتمە جیهانی خواوەندان ·· خواوەندی عشتارو شاری وەرکای سۆمەری ·· تاشراوی سەرپێڵی لۆلۆیی‌یان ·· ·· ئەفرۆدیت و یونان ڤینوس و رومان ·· لەبەر دیدەم کەشکەڵانیان ڕازاندەوەو کەوتمە دەریای بێبنی جووانی و جەنگ و خۆزگەو ئاوات و بریادا ··

تۆمار

**شەبیهی جۆلا رازی نەبێ بە سەر دڕی خۆی
مەڵێن فەساحەتی کوردی بە عارەبی ناگا**

*

حاجی قادر لەم دێڕەشیعرەدا دوو شتی گرنگی دەست نیشان کردوە ·

● ئەوممان دێنێتەوە یاد لە کاتی خۆیا کە جۆلایی لە کوردەواریدا باوو بووەو لە جیاتی حەقدەست جۆلاکە چەند گەزێك لەو شاڵەی کە تەنیویە بۆ خۆی گل داوەتەوە، پێیان وتووە [سەردڕ] ·· ئینجا هەندێك جۆلا کە ناشی بون و دەسکارەکەیان بۆ ئەوە نەشیاوە لەبەر بکرێ بە سەر ـ دڕەکەی خۆیان نارازی بون، هەروەکو بووە بە پەندی پێشینانیش ئەڵێن [جۆلا بە سەردڕی خۆی نارازیە]

● حاجی سەردڕی جۆلا بە نمونە دێنێتەوەو بانگ لە خزمانی کوردەواری ئەکات و ئەڵێ :- خزمینە وەکو ئەو جولایە مەبن ! نرخ بە زمانی کوردی بدەن ·· مەڵێن فەساحەتی کوردی بە زمانی عارەبی ناگات ··

ئینجا خزمینە وەرن با زمانەکەمان لەم گێژاوە نارەسەنە رزگار کەین کە بەرەنگاری بووە ·· با بەکوردی‌یەکی ریکوپیك و زمانی رەسەنی باب و باپیرانمان بنووسین ·· با شتێ بنووسین خوینەرانی کورد لێی تێ بگەن ··

- ئەردەلان -

چاپ کراوی نوێ

لەم ماوەی دواییەدا، چەند بەرهەمێکی چیرۆك نووسەکان چاپ کران و کەوتنە بەردەست خوێنەران، نووسەرانی ئەم بەرهەمە چاپ کراوانە، سەرودانەیان بەدیاری پیشکەش بەکتێبخانەی - هاوکاری - کردوە · سوپاسیان ئەکەین و هیوادارین بەرهەمەکانیان رەواجی لای خوێنەران هەبێت و بەو بەرهەمانە چیروکی کوردی هەنگاو بەرەو پێشەوە زیاتر بنێ ·

چاپ کراوەکان :

● **سمکۆڵێ ئەهریمەن - کۆمەڵە چیرۆکیکی کاکە مەم بۆتانیە ·**

● **گڕی کەفە وشکەکانتان دائەمرکێنمەوە** - چیرۆك نووس عبدالله عزیز ئاگرین ·

● **لە گەرووی مەرگەوە** -چیرۆك نووس طاهر صالح سعید

● **چەکەرە** - بەرهەمی سێ چیرواك نووسە : فواد محمد امین سەلام مەنمی، رەئوف حەسەن ·

کاروانی خەبات -

لە هەفتەی رابوردوا، دەزگای چالاکی هونەر، لە بەرێوەبەرایەتی پەروەردەی هەولێر، میهرەجانێکی گەورەی رێکخست، لەم میهرجانەدا، گەلێ تابلۆی گورانی و هەڵپەرکێی جوان پێشکەش کران هەروەها ئوپەرێتی کاروانی خەبات پێشکەش کرا، ئەم ئوپەرێتە، لە نووسینی کاك ممتاز حیدری و ئاوازی هونەرمەند واحد مرجان و دەر - هێنانی هونەرمەند صباح عبدالرحمن بو · تێگرا میهرەجانەکە جێگای رەزامەندی بینەران بۆ ·

یەکەم بەرنامەی بەشی منداڵان بە کوردی لەتەلەفزیوندا

★★★

بەشی منداڵان لەتەلەفزیون، یەکەم بەرنامەی کوردی، بۆ منداڵان تۆمار کرد، ئەم بەرنامە کە لە تەلەفزیونی کەرکوك بڵاو ئەکرێتەوە یەکەم بەرنامەی تەلەفزیونە لەلایەن هونەرمەندیکی کوردەوە دەرهێنراوە، ئەویش کاك - ناصر حسن - ە · بەرنامەکە لەلایەن ئەندامانی بەشی منداڵانەوە پێشکەش کراوە ·

هۆنراوەیەکی « شکسپیر »

دڵدارەکەم ··
بۆ کوێ دیت و ·· بۆکوێ دەچی ؟
کەمێك راوەستەو گوێ بگرە
وا یاری گیانیت هات،
ئەو یارەی بە ئاشکراو بە پەنهانی
گۆرانیت بۆ ئەڵێ
کیژۆڵە جوانەکە ··
تکایە دورتر مەڕۆ
چونکە :
ژوانی یاران لەبەیەك گەیشتندا کۆتایی دیت
ئەمە راستی‌یەکە
هەمووکەسیکی ژیر ئەیزانێ

خۆشەویستی چی‌یە ؟
ئەو تۆزە پیکەنین و شادی‌یەی ئێستامان نی‌یە
ئیمە شتێك لەسبەینێمان نازانین
بۆیە لەدواخستنی خۆشەویستیماندا
بە ئاوات ناگەین ··
کەواتە کچە جوانەکەوەرە ماچم کە
چونکە تەمەنی لاوێنی تاسەر نی‌یە
وەرە ·· وەرە

احلام منصور
لە ئینگلیزی‌یەوە کردووە بە کوردی

پشیلەو سەماو مۆسیقا

زۆر کەس هەیە، بەخێو کردنی پشیلەی کردۆتە خویەك و لەناو ماڵا پشیلە رائەگرێ و بایەخێکی زۆری پێ ئەدەن و زۆر جایش ئەبێتە هاورێیەکی گیانی بەگیانی منداڵانی ئەو ماڵە ·

بەلام تاکو ئێستە بەخەیاڵی کەسا نەهاتوە، پشیلە گویچکەی موسیقای هەبێ و حەز بە موسیقا لێدان و سەما کردن بکات · هەتا کابرایەك بەرێکەوت لەشاری - میلانۆ - لە ئیتالیا بەم نهێنیەی ژیانی پشیلە ئەزانی ·

کابرا، پیانۆیەکی بچوك بۆ منداڵەکەی ئەکرێت، دوای چەند رۆژی منداڵەکە ئارەزوی یاری کردنی بە پیانۆکە نامێنی و لەهوڵی ماڵەکەدا فڕێی ئەدا، بەرێکەوت باوکی ئەم منداڵە رۆژێ یەتە ژورەوە، سەیر ئەکات ئەو دوو پشیلەیەی لەماڵەکەیانا یەو دەمێکە بەخێویان ئەکەن، یەکێکیان پیانۆ لێ ئەدات و ئەوی‌تریان سەما ئەکات !

(پەنتاگۆن) ئاژەڵیش بەد خوو ئەکات !

(ئامادەکردنی حمە ئەمین)

دەستگا جاسوسی‌یەکانی ئەمەریکا هەموو رۆژێك دەیان و سەدان کەس بە کۆشت ئەدەن و ئەکوژن · سەدان و هەزاران بەدخووئەکەن و فێری فڕوفێڵ و خۆفرۆشی ئەکەن · رەفتارو کرداری سوك بلاو ئەکەنەوە · بەلام بەمە تێر ناخۆن و دڵیان ئاو ناخواتەوە · بۆیە زانا خۆفرۆشەکانی ئەمەریکا کەوتونەتە ئاژەڵ بەدخوو کردن و پەنابردنە بەر ئاژەڵ بۆ جێبەجێ کردنی پیلانەکانیان ·

● بو ئەم نیازە وەزارەتی بەرگری ئەمەریکا ٣٠ ملیون دۆلاری تەرخان کردووە بۆ بەرنامەیەکی [زۆر نهێنی !] کە ئەویش بەخێوکردنی ئاژەڵی دولفین [حیوانات الدولفین] و فیلی دەریاو سەگی ئاوی‌یە بەجۆرێك کە وەکو [طوربید] لەناو دەریادا بۆ گەیاندنی [شتومەکی جاسوسی !] بەکاریان بێنن ! بەتایبەتی لە کەنارو دەریای ئەو وڵاتانەی کە ئەمەریکا مەرامیەتی جاسوسیان بەسەرەوە بکات · هەروەکو لەشەڕی ڤیێتنامدا پەنتاگون شەم شەمە کوێرەی بەکار ئەهێنا بۆ شەڕ، کە هەر شەم شەمە کوێرەیەك [قومبەلەیەکی وەقتی بچوکیان) پێوە ئەبەست و بەفڕۆکەی هەلیکۆپتەر بەهەزارانیان لەنزیك دێهات و سوپاگای شۆڕشگێرەکانەوە بەرەلا ئەکران تا خۆیان بکەن بەگوێستەبانەو کون و قوژبنی خانوکانیاندا تا بەتەقینەوەی ئەو بۆمبایانە سەرلەشۆڕشگێڕو لایەنگیرەکانیان بشێوێنن و ورەیان پێ بەربدەن ·

● **هەرچەندە ئەم پیلانە وەکو هەموو نەخشەکانی تری ئەمەریکا زیان بەخشی ئەبێت بەلام لەهێرشە دڕندانەکانی سەر گەلی ڤیێتنام سەرکەوتوتر نابێت · کە ئەمەریکای لەمەیانی عەسکەری و ئابووریدا بەچۆکاهانی ·**

ئەمە یاری‌یە یان چاوبەستە لە کۆماری گەلی چیندا ئەکرێت ؟!

Institut kurde de Paris